BULLETJE & BOONESTAAK

George van Raemdonck
& A. M. de Jong

Samengesteld door
Jan Kooijman &
Hans Stoovelaar

AM de Jong huis, Nieuw Vossemeer

5 juli - 21 september 1979

Katalogus tentoonstelling Bulletje & Bonestaak.

In opdracht van de Stichting AM de Jong,

Uitgegeven door	:	d' Roodkoopren knoop
		Postbus 9327, Amsterdam
		tel. 020-150973
ISBN	:	90.70304.02.3
Ontwerp cover	:	Loes Leeman
Druk	:	Vonk Zeist BV
Organisatie tentoonstelling	:	Hans Stoovelaar
Roodkoperwerk	:	Rik Biesma-Thijssen
Knoopwerk	:	Bill Hartkoorn
Blow-ups	:	Frits Gerritsen-Amsterdam

Kodak Nederland BV te Odijk, stelde gratis fotomateriaal ter beschikking, waarvoor wij hun zeer danken.

Materiaal voor de tentoonstelling werd in grote dank in bruikleen ontvangen van:

Johan van der Bol	Hans Stoovelaar
Mels de Jong	Gudi Thomassen-de Jong
Jan Kooijman	Guus Zevenboom
Nel Monnier	Stichting AM de Jong
Hennie Overdijk	Letterkundig Museum
Anne van Raemdonck	Uitgeverij Querido

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Stichting AM de Jong.

In 1968 werd in Nieuw Vossemeer de Stichting AM de Jong in het leven geroepen. Zij heeft tot doel het in stand houden en bevorderen van de belangstelling voor leven en werk van AM de Jong. Het sekretariaat is gevestigd in het Gemeentehuis, Schoolstraat 9 te Nieuw Vossemeer, tel. 01676-2350.

Het bestuur van de Stichting wordt momenteel gevormd door: voorzitter de heer A.G.O.A. Remery (burgemeester Nieuw Vossemeer) vice voorzitter de heer Johan van der Bol, secr./penningm. de heer A.A. van Overveld, mevrouw H.H.J. Thomassen-de Jong, mevrouw M. van Buul (uitgeverij Querido) de heer Dr. P.A. van Gennip (Provinciaal Genootschap), de heer Drs. A. Korteweg (Letterkundig Museum), de heer R. Moonen (VARA Omroep)

AM de Jong huis.

De Stichting AM de Jong beheert tevens het in 1975 geopende AM de Jong huis, Voorstraat 29 te Nieuw Vossemeer, tel. 01676-2416. In het AM de Jong huis is een permanente expositie ondergebracht van het werk van de grote Nederlandse schrijver AM de Jong. Het AM de Jong huis is geopend van half mei tot half september op zaterdagen en zondagen van 14.00 tot 17.00 uur. Bezoek op werkdagen is mogelijk na afspraak. Toegangsprijs f. 1,–. In het AM de Jong huis is een schrijverswoning, waar schrijvers in alle rust hun werk kunnen maken. Ook is de plaatselijke Openbare Bibliotheek in het AM de Jong huis gevestigd.

Vriend van de Stichting AM de Jong.

Men kan zich opgeven als 'Vriend van de Stichting AM de Jong' tegen betaling van minimum f. 10,– per jaar, over te maken op postgiro 3115500 ten name van de Stichting AM de Jong te Nieuw Vossemeer.

BULLETJE & BOONESTAAK

George van Raemdonck & A. M. de Jong

Samengesteld door
Jan Kooijman
& Hans Stoovelaar

Uitgeverij De Hoogstraten Stichting

Uit Zes Dwaze Dagen

We noemen hem kortheidshalve: Kobus.

WOORD VOORAF

Het door Nico Noordermeer in 1977 uitgegeven boekwerkje 'In de ban van Bulletje & Boonestaak', samengesteld door Jan Kooijman en ondergetekende, was in een half jaar uitverkocht.

De Stichting AM de Jong verzocht mij een tentoonstelling over Bulletje & Boonestaak te organiseren en er werd besloten het B & B gedeelte uit 'In de ban' als katalogus en tevens ook als een apart album uit te brengen. Dit B & B gedeelte werd uitgebreid met een twintigtal nieuwe tekeningen alsmede met een register van personen.

Belangrijk is, dat inmiddels een groot aantal originele tekeningen van Bulletje & Boonestaak zijn teruggevonden. Gemiddeld 50 jaar oud en nog in zeer goede staat. Deze originele tekeningen zijn gemaakt op het formaat van ongeveer 16 x 10 cm. In deze uitgave zijn er een 14-tal op ware grootte afgebeeld. Duidelijker dan in de afdrukken destijds in de kranten blijkt hieruit het grote tekentalent van George van Raemdonck.

Bij het doorkijken van deze tekeningen valt duidelijk een verschil in stijl en krakter van de strip op. Waren de vroege verhalen karikaturaal van vorm en inhoud, de latere verhalen (die nog nimmer in boekvorm zijn uitgebracht) zijn realistisch. Vooral in de verhalen van Sindbad de Zeeman zijn George van Raemdonck en AM de Jong op hun best. Voorbeelden van de prachtige romantische sfeer in deze verhalen zijn te vinden op de bladzijden 8 en 9 van dit album.

De vereniging Het Stripschap, Nederlands centrum voor belangstellenden in strips, voert momenteel besprekingen met de uitgeverij De Arbeiderspers teneinde te geraken tot een uitgave van de 23 nog nimmer in boekvorm verschenen verhalen van Bulletje en Boonestaak. Een ieder, die hierin geinteresseerd is, wordt verzocht dit te berichten dmv een briefkaart of ansichtkaart aan Het Stripschap, Postbus 11335, Amsterdam, waarna hij van verdere ontwikkelingen op de hoogte zal worden gehouden.

Anne van Raemdonck, Mels de Jong en Gudi Thomassen-de Jong gaven hun medewerking en toestemming tot overname van tekeningen en teksten, waarvoor wij hun hartelijk danken. Van Herman & Flip Vuijsje mochten wij weer het artikel van 22-6-1974 uit de HP overnemen, waarvoor onze dank.

Hans Stoovelaar
Schumanflat 46
UITHOORN

„De Zeven Provinciën" *en* „De Notenkraker"

Een onvergetelijke gebeurtenis — een onvergetelijk nummer

Er blijkt maar één drang te bestaan, bij „De Notenkraker" zoowel als bij zijn lezers: op zoo duidelijke en kernachtige manier als eenigszins mogelijk is, uiting te geven aan den afschuw, die het stuitende gebeuren op „De Zeven Provinciën" ieder menschelijk denkend mensch heeft ingeboezemd.

En bij de voorbereiding van het nummer, waarin „De Notenkraker" deze afschuw in woord en beeld zal uiten, blijkt hoe diep en felbewust de gruwel is ingeslagen en zich in het socialistische hart tot strijdvaardigheid heeft verkeerd.

„Een bloednummer" ontviel een der medewerkers. Is het onze schuld, als deze Notenkraker inderdaad een „bloednummer" blijkt?

De groote bewogenheid, die de schanddaad heeft gewekt, komt op ongekend duidelijke en krachtige wijze tot uiting in de bijdragen voor dit nummer. Wij kunnen nu al wel zeggen, dat alle medewerkers in topvorm zullen uitkomen. Dit nummer wordt een onvergetelijke gebeurtenis!

Hebt gij er u al van verzekerd door een abonnement te nemen? Zoo niet, doe het dan dadelijk nog!

DE REDACTIE.

Voorwaarts 15-2-1933

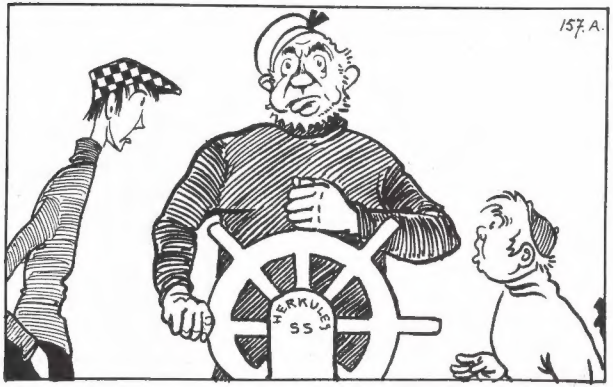

Ouwe Hein, pruim naar rechts, blik op oneindig, begint aan een nieuw verhaal.

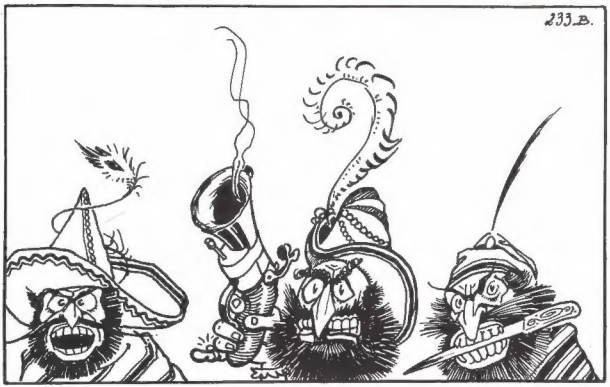

Caramba, Vulga me Dios, zeerovers aan boord.

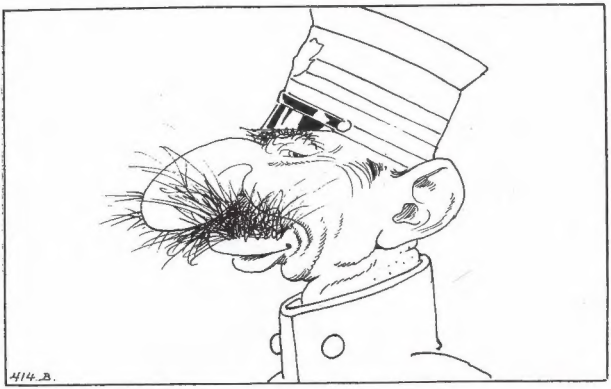

Meneer Jones, met een snor als een uitgeplozen scheepskabel.

Hallo Kok. Heb je wat voor ons te eten, anders eten we jou op.

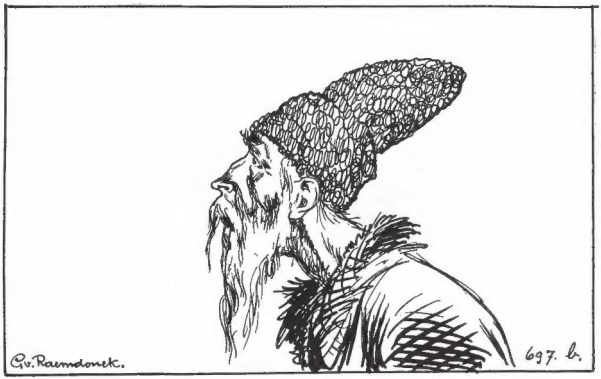

Aboe Kasim-achtige figuur,

zelfverzekerde sheik,

romantisch Rembrandt tafereel,

uit de vijfde reis van Sindbad de Zeeman.

De maan gierde zo van het lachen, dat de tranen langs zijn wangen stroomden.

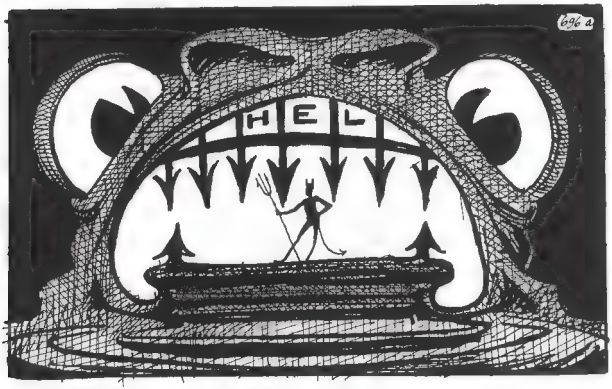

Wat zou ik gedaan hebben om in de hel te komen? Iemand, die altijd zo angstvallig de waarheid vertelt.

GEORGE VAN RAEMDONCK
veelzijdig kunstenaar

door Jan Kooijman

George van Raemdonck was een zeer veelzijdig kunstenaar. De een zal zeggen: hij was een groot tekenaar en dan zal hij denken aan de duizenden politieke tekeningen, die hij in de loop van vele jaren in De Amsterdammer en De Notenkraker en in andere bladen publiceerde. Hoewel heel anders van instelling dan Albert Hahn, vindt men toch bij hem gelijke uitgangspunten. Zijn steeds weer terugkerende, sterk gefundeerde aanvallen op het politieke kristendom, zijn anti-kapitalisme, zijn anti-militairisme en zijn onwankelbaar geloof in het socialisme brachten hem in de periode van de opkomst van het fascisme in de voorste rijen van de strijders voor vrede en menselijkheid. De politieke prent is een vijimscherp wapen. Menig tekenaar heeft zich met ere van dit wapen bediend en George van Raemdonck was een van hen.
Dan zijn er anderen die hem herkennen als de bekwame illustrator van boeken. Vooral kinderboeken hadden zijn grote liefde en de vele fantasieën waarmee hij zijn prenten doordrenkte, brachten hem in de rij der waarlijk groten op het gebied van de illustratieve kunst
Ja, maar dan zijn er ook die in George van Raemdonck een uitstekend schilder zien. En zij zullen zeggen hij was vooral een voortreffelijk portretschilder, die de personen die hij portretteerde zoveel van hun innerlijk en uiterlijk meegaf, dat ze als het ware in de dode materie van doek, verf en kleur leefden. En weer anderen brengen de naam George van Raemdonck in verband met het monumentale stripverhaal Bulletje en Boonestaak, dat hij samen met zijn goede vriend A.M. de Jong van 2 mei 1922 tot en met 17 november 1937 in Het Volk en Voorwaarts publiceerde in een periode dat nog nauwelijks een stripcultuur bestond. Bij vele ouderen brengt de herinnering aan het elke avond weer in de krant terugkerende avonturenverhaal van de beide vrienden sterke nostalgische gevoelens te weeg. Moge deze uitgave dan ook een eerste aanloop zijn om bij ouderen, maar vooral bij jongeren de belangstelling te doen herleven voor de zeer bekwame tekenaar van strips die George van Raemdonck óók was[1]

JEUGD

George van Raemdonck werd op 28 augustus 1888 in Antwerpen geboren als zoon van gegoede ouders. Zijn vader, hoewel apotheker van beroep, was een bekwaam tekenaar. Trouwens, steeds waren er in de familie kunstenaars geweest. Vader van Raemdonck, een strenge man, reisde liever al schilderend het land door dan zich bezig te houden met de besognes van de apotheek. Moeder was een française, die op jonge leeftijd sterf. Huishouding en opvoeding werden aan grootmoeder toevertrouwd. Daar de jonge George zeer muzikaal was, zond vader hem naar het conservatorium Ook de burgerlijke sfeer in het gezin stond hem tegen. Vader had zijn Vlaams bijna verleerd, grootmoeder sprak alleen frans. Geen wonder dat de jonge man er vaak alleen op uittrok. Hier en daar tekende hij wat. Hij aarzelde tussen doorgaan met de vioolstudie of het schilderspalet ter hand nemen. Hij besloot echter tot het laatste. De drang naar deze expressie zat hem diep in het bloed. In 1903, 15 jaar oud, liet hij zich inschrijven bij de Akademie voor Schone Kunsten, om later aan het Hogere Instituut te gaan studeren bij Franz Courtens. Zijn studies verliepen vlot. Toch had hij geen zin om in Antwerpen te blijven. Het ouderlijk huis benauwde hem en op een zeker ogenblik pakte hij zijn boeltje bij elkaar en trok naar het dorpje Zwijndrecht aan de andere kant van de Schelde.

De knellende banden van het milieu waarin hij was opgegroeid waren verbroken, George voelde zich vrij. Zijn leermeester Franz Courtens, die veel landschappen schilderde, bezocht hem nogal eens in zijn nieuwe woonplaats. Zij gingen dan wandelen en beiden genoten van de toen nog ongerepte natuur.
Uit een oud schrift met opgeplakte illustraties blijkt dat Van Raemdonck reeds in 1912 prenten tekende voor een zogenaamde volksroman met als titel **Roze Kate**. Van deze soort romans in afleveringen werden er in die jaren zeer vele uitgegeven. Een eigen herkenbare stijl had hij toen nog niet gevonden, de afbeeldingen doen wat Daumierachtig aan. Wellicht bewonderde hij deze grote Franse tekenaar van politieke prenten Ook maakte hij in dat jaar een omslag voor een Belgische uitgave van een 6-centenboek, dat een roman bevatte van E. Philips Oppenheim – **De Geheimzinnige Verdwijning** Voor het toentertijd grootste geïllustreerde weekblad in kleurendruk Lange Wapper (nog een bekende naam in Antwerpen) tekende hij de legendarische Lange Wapper, zich met de ene hand vastgrijpend aan de toren van de kathedraal en met de andere hand exemplaren van het blad over Antwerpen uitstrooiend.
Meer werk uit de periode van voor de oorlog hebben we helaas niet gevonden. Zo gewaardeerd werden de kunstzinzinge prestaties van de jonge Van Raemdonck dat de Koninklijke Academie der Schone Kunsten hem in 1913 als bijzondere onderscheiding de De Keyer's prijs toekende.
Op 12 april van dat jaar trouwde hij met Adrienne Denissen uit Bergen op Zoom. Begin 1914 werd hun dochtertje Paula geboren.

OORLOG

Europa van 1914 zat stampvol internationale conflicten, die tenslotte alleen opgelost konder worden, zo dachten de machthebbers, door miljoenen mensen elkander te laten doden met de wreedste wapens waarover ze toen beschikten. In het kader van de leugen zelf aangevallen te worden, liet het keizerlijke Duitsland begin augustus zijn horden los op het kleine België, dat moedig weerstand bood. Vele vluchtelingen, door het oorlogsgeweld voortgedreven, kwamen in die dagen de grens over en onder hen was op 9 oktober 1914 de 26-jarige George van Raemdonck met vrouw en dochtertje Paula. Nederland werd

De tekenaars van "De Groene Amsterdammer" verlaten het redaktiebureau.
Van boven naar beneden: Felix Hess (Jantje), Johan Braakensiek, L.J. Jordaan, Is van Mens, George van Raemdonck, Henri Verstijnen en Bernard van Vlijmen.

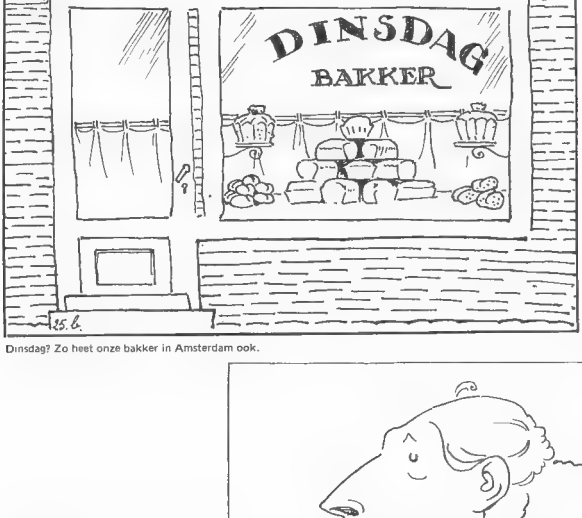

Dinsdag? Zo heet onze bakker in Amsterdam ook.

Ik noemde 'er Tini, omdat ze een beetje leek op de zuster van een vrind van me.

voor hen een tweede vaderland. Het jonge gezin vond in Aerdenhout, Zandvoort en later Heemstede onderdak, alwaar op 22 februari 1916 dochter Anne werd geboren. In Heemstede en omgeving kreeg Van Raemsdonck's werk al direct belangstelling, zodat een plaatselijk weekblad een tentoonstelling organiseerde. In maart 1915 werden tekeningen van Van Raemdonck geëxposeerd op de tentoonstelling Belgische Kunst in Amsterdam. Al heel spoedig na zijn komst naar Nederland werd hij opgenomen in het groepje prominente tekenaars (w.o. L.J. Jordaan, Johan Braakensiek en Felix Hess dat in het weekblad De Amsterdammer (voorloper van de Groene Amsterdammer) regelmatig politieke prenten publiceerde. Van George van Raemdonck verschenen in het nummer van 6 december 1914 al twee tekeningen n.l. Belgische vluchtelingen en De "nijvere" Bertha. De redactie, blij met de aanwinst van zo'n voortreffelijk tekenaar, begroet hem met onderstaand artikeltje, dat we in zijn geheel opnemen, uiteraard in de spelling van die dagen:

"Tot de Belgen, die uit vrees voor Duitschland's heirscharen begin October hun toevlucht op onzen bodem zochten, behoort ook de jonge kunstenaar George van Raemdonck.

Een man van begaafdheid en vernuft is die 26-jarige leerling van den Belgischen kunstenaar Franz Courtens, die hem aan de koninklijke academie voor schoone kunsten inwijdde in de geheimen der schilderkunst.

Van zijn begaafdheid en vernuft geven de beide in dit nummer opgenomen teekeningen van zijn hand een goede getuigenis. De ernstige schets is een indruk van de droeve figuren, die met hem huis en haard ontvluchtten, toen Antwerpen met een bombardement van het zware vestinggeschut werd bedreigd en de granaten reeds in de stad vielen. En dat de humor hem toch nog niet heeft verlaten, bewijst zijn charge van het veel besproken Duitsche 42 centimeter-mortier, zoo typisch door de Duitschers zelf met den spotnaam "de nijvere Bertha" gedoopt. Of de caricatuur eenige gelijkenis heeft met mevrouw Bertha van Bohlen und Halbach Krupp, weten we niet, maar het karakter van de nijvere vrouw heeft Van Raemdonck aardig getypeerd. En daarbij bewondere men de nauwkeurige behandeling van al de satyriek-symbolieke versieringen van Bertha's kledij. Werk van den schildertekenaar, die er aan denkt zich voor goed her te lande te vestigen, wordt op het ogenblik tentoongesteld in den Larenschen kunsthandel en de dagbladen, die er melding van maken, laten zich zeer gunstig uit over den artistieken aard van zijn arbeid."

Enige tijd later schrijft de redactie "Zijn kunst schijnt terug te grijpen naar die van oude tijden; hij tekent samengestelde beelden met zeer verzorgde bijzonderheden, bijzonderheden waarvan het vinden waak een genot is, wanneer men de rust neemt om er naar te speuren". Altijd wordt Van Raemdonck's bijzondere zorg voor het detail geroemd.

A.M DE JONG

Ook de schrijver A.M. de Jong was onder de indruk gekomen van de tekenkunst van Van Raemdonck. Hij voerde in die dagen de redaktie van de Stichtse Bibliotheek voor jongens en meisjes een boekenserie die werd uitgegeven door Cenijn en Van Strien en H.W. Schilt in Utrecht. Hierin zou verschijnen **Vacantiedagen**. Op 21 mei 1917 schrijft De Jong een brief aan Van Raemdonck in Heemstede (brief ligt in de vitrines van het A.M. de Jonghuis in Nieuw-Vossemeer) of hij en zijn vrouw eens op bezoek mogen komen om over het illustreren van een boek te praten. George van Raemdonck aanvaardt de opdracht tot het illustreren van Vacantiedagen, een kinderboek dat A.M. de Jong zelf geschreven heeft. Eind 1917 verschijnt Vacantiedagen en auteur en tekenaar zijn kameraden voor het leven geworden.
Hun grote vriendschap inspireerden beiden tot zeer bijzondere prestaties, die tot op de dag van vandaag gewaardeerd en geprezen worden. Mels de Jong, de in Frankrijk wonende zoon van A.M. de Jong schreef me deze dagen:
"Als ik de waslijst van Van Raemdonck's illustraties zo eens aankijk en denk aan al het niet vermelde schilderwerk (inbegrepen de prachtige decoraties in de trant van Fragonard die hij maakte voor een Antwerps "paleas") dan denk ik aan wat hij eens tegen me zei over de overeenkomst in karakter tussen Vader en hem: "Jouw vader houdt er ook niet van altijd maar te werken, hij doet het als ik en werkt als-ie-er-zin-in hadden heeft. En op zijn gemak." "Moet je zien wat die twee," constateert Mels, "- op hun gemak en als-ze-er-zin-in-hadden hebben geproduceerd. . . het is eenvoudig ontstellend, je snapt niet waar ze de tijd vandaan hebben gehaald!"
Deze uitgave geeft dan ook een bescheiden indruk van de kolossale produktie van de heel bijzondere kunstenaar, die George van Raemdonck ongetwijfeld was.
Wie schrijft "Het grote boek over A.M. de Jong en George van Raemdonck"?? Een overvloed van materiaal is voorhanden.
"A.M. (zo werd A.M. de Jong door vrienden genoemd) en zijn vriend George waren uiterlijk en innerlijk een even scherpe tegenstelling als Bulletje en Bonestaak, zij het niet in lichaamslengte," schrijft de bekende journalist Arie Pleysier mij. "A.M. was welgedaan (hij ging paardrijden om niet dik te worden, tot afgrijzen van vele brave partijgenoten), een uiterst gulle gastheer, Brabants extrovert. George was een schraal mannetje met twee bosjes haar boven beide oren: "Het gepelde eitje" zoals hij in vriendenkring genoemd werd. Hij was introvert, weinig spraakzaam, maar kon onverwachts zeer ter snede uit de hoek komen. Het was hem aan te zien, dat hij zich zeer gelukkig voelde in de kring van de toenmalige A.J.C.-leiders; ik heb hem meermalen op de Paasheuvel ontmoet."
Na de oorlog in 1919 verhuisde het gezin Van Raemdonck naar Halsteren. Naar eigen ontwerp werd daar na enkele jaren een huis gebouwd. A.M. de Jong moet in het ruime atelier het tweede deel van zijn Merijntjes-serie **Vliegeflluiters oponthoud** geschreven hebben.
"Natuurlijk heb ik Van Raemdonck vaak en langdurig meegemaakt", deelt de zoon van A.M. mee, "als kind en als jonge man. Van Raemdonck was een Uilenspiegel. Altijd vol zottigheid, hij liet nooit een gelegenheid onbenut om een dwaze situatie te scheppen. In dit opzicht waren hij en mijn vader aan elkander gewaagd. Ik weet niet of het zin heeft voorbeelden aan te halen en het knetteren der letteren aan te vullen met het kwelen der penselen. In ieder geval is hij de Joris uit Merijntje Gijzens Jonge Jaren. Hier is een voorval uit zeer velen:
Eens logeerde hij bij ons in Borgvliet (Bergen op Zoom). We zitten aan tafel en de uitwisseling van vriendelijkheden tussen A.M. en George begint. Het gaat over meerschuimen pijpen (de kunst van doorroken die ze allebei beoefenen) en vader die net een splinternieuwe pijp heeft verpest, zegt tegen George, die een aardig resultaat heeft bereikt met de zijne: "Da' komd' alleen van je kwoaj' oasem..." George schiet in de lach: "Wel gadverrr..." en op dat moment valt zijn lorgnet van zijn neus en komt in zijn bord soep terecht. De gehele familie lag onder tafel van het lachen en George liepen de tranen van zijn gezicht vermengd met soepspatten."
Mels herinnert zich ook zijn grote muzikaliteit: "Hij las in de trein partituren en hoorde de muziek. Hele opera's en symphonieën".
Ook Gudi Thomassen-de Jong, dochter van A.M. heeft heel goede herinneringen aan "Oom George", een opgewekte man, die in het grappenmaken zeker voor haar vader niet onderdeed. Ze herinnert zich een uitbundig waterballet, dat tenslotte het nodig maakte, dat een ieder zich van droge kleren moest voorzien Feestelijk was ook het logeren in Antwerpen, waar ze hartelijk ontvangen werd door tante Adrienne en Oom George en in de Scheldestad hoodschappen deed met dochter Anne.
In de oorlogsjaren 1942-1943, kort voor zijn geweldddadige dood, schreef A.M. de Jong nog een omvangrijke roman over het leven van Gerbrandt Adriaanz. Bredero (1585-1618) onder de titel **De dolle vaandrig**. Dit in 1946 bij A.J.G. Strengholt's Uitgeversmaatschappij N.V. verschenen boek vermeldde. Opgedragen aan den groten schilder George van Raemdonck, in vriendschap en bewondering.
Dr. Willem Drees Sr. heeft de enkele keren dat hij George van Raemdonck ontmoette zijn grote waardering voor zijn werk uitgesproken. "Bulletje en Bonestaak was bij ons thuis in ere. Mijn kinderen", zo schrijft Dr. W. Drees mij: "genoten ervan. Recent zei mijn zoon nog: Het was de eerste goede strip in ons land."
De letterkundige Gerrit Kouwenaar verklaarde in 1956: "Een bijzonder grote plaats in mijn hart nam en neemt in De Wereldreis van Bulletje en Bonestaak, samengebonden in een dik langwerpig boek, waarin ik een geparfumeerde boekenlegger bewaarde, mij door een vriendinnetje geschonken."
Mels de Jong, die uiteraard uit een rijke herinnering kan putten: "En dan beginnen Vader en George samen aan het verhaal van Bulletje en Bonestaak. U weet wel, dat het verhaal wemelt van toespelingen zowel in de tekst als in de tekeningen. Vele kennissen krijgen een veeg uit de pan. Sommige tekeningen zijn uitsluitend bedoeld om de tekstschrijver even schaakmat te zetten. B.v. als de jongens de linie passeren. Zij kijken door de kijker - er is niets te zien. George reageert en illustreert het niets door een rechthoekje te tekenen met "niets" erin, behalve het nummer van de "tekening". En de linie zelf is er ook -- een horizontale streep, alweer in een blanco rechthoekje. Zo nu en dan verschijnt A.M. in het verhaal, in karikatuur, bijvoorbeeld als aapmens. Maar ook anderen moeten eraan geloven. Onze (bevriende) bakker en partijgenoot Dingsdag, naar wie een menseneter wordt vernoemd. Of de dochter van Albert Hahn, Tiny, wier naam Ouwe Hein aan een ijsberin schenkt omdat ze een beetje op haar lijkt.. een bewering die George in het bijpassende plaatje waar tracht te maken."
Arie Pleysier, die ik al eerder citeerde, memoreert de uitbundigheid van Van Raemdonck's werk. "Trouwens, hij kon ook zeer

teder zijn. Ik herinner me," aldus Pleysier, "een gekleurde meiplaat: een kind bij een bloeiend vruchtboompje. Ook dat was de echte George van Raemdonck."
Deze prachtige plaat verscheen eens als bijlage van De Notenkraker. Ze hangt nog altijd boven mijn bureau als een vertederend rustpunt
Dochter Anne van Raemdonck herinnert zich nog dat zij als kind geposeerd heeft voor deze plaat. Een bezemstok ter vervanging van de zware steel van een kolossale hamer moest dienst doen om haar arm in de juiste stand te houden.
Vertedering wekken ook de kleurige tekeningen die hij maakte voor zijn kleindochter(tje) Catherine, ter gelegenheid van bijzondere gebeurtenissen in haar leven, zoals verjaardagen, en die ze verzamelde in Le livre de grandpère (Het boek van Grootvader). Een van deze tekeningen met het opschrift "Vive Catherine" werd gebruikt, op initiatief van Johan van der Bol, voor het omslag van de kort geleden verschenen herdruk van het kinderboek van A.M. de Jong: Vacantiedagen. Een fantastisch idee! Om een indruk te geven van het menselijk karakter van George van Raemdonck geven we hieronder een gebeurtenis weer, waarvan Het Volk van 30 november 1922 gewag maakte. Een vader die naar België was vertrokken had zijn zoontje in Halsteren alleen achtergelaten. Van Raemdonck had zich het lot van het kind aangetrokken. Voordat de jongen bij Van Raemdonck in huis kwam had hij woorden gehad met de kapelaan, waarna hij in woede een steen door de ruit van het Patronaatsgebouw had gegooid. Daarom moest hij voor de kinderrechter verschijnen. Van Raemdonck verzocht het kind niet naar de tuchtschool te zenden maar hem toestemming te geven het op te voeden. Dat vond de rechter een geweldig idee. Hij noemde Van Raemdonck een witte raaf, een beschermengel en de jongen zou onder zijn voogdij gesteld worden. Tenslotte zei de rechter nog wat vergeten te hebben. "Is u katholek?" "Ja! edelachtbare", antwoordde Van Raemdonck. "Praktizerend katholiek?" "Neen!" Pijnlijke verbazing grenzend aan ontzetting. "Tja, ... in dat geval kan ik u 'n kinderziel niet toewijzen," aldus de conclusie van de rechter. Onnodig te zeggen, dat Van Raemdonck tegen deze schandelijke uitspraak in hoger beroep ging
"Politiek", aldus Mels de Jong, "was George uiterst links, maar zonder enig fanatisme."
Dochter Anna kreeg in Halsteren de eerste lessen van de zusterkens, die baden voor de bekering van meneer Van Raemdonck. Later kreeg ze ook onderwijs van Meester Verhoeven (de laatste plattelandsschoolmeester van zeer oude stempel), die een zeer goede vriend was van haar vader. Voor Ons Eigen Tijdschrift maakte Van Raemdonck eens een waarheidsgetrouwe minutieuze tekening van het rommelige interieur van het huis van de kluizenaar Verhoeven. Wie anders dan George van Raemdonck speelde het klaar om zoveel honderden details tot een eenheid te brengen?

ANTWERPEN

Eind 1928 vertrok George van Raemdonck met zijn gezin naar Antwerpen na zijn woning in Halsteren aan een dominee verkocht te hebben. Meestal één keer per week ging hij naar Amsterdam voor een redaktievergadering en om zijn tekeningen en ander illustratief werk af te leveren. En natuurlijk ook om nieuwe opdrachten te vergaren. Vaak nam hij dan zijn dochter Anna mee en ze hermnert zich nog vol vreugde deze zo gezellige uitstapjes
In en na de oorlog ging Van Raemdonck zich meer op het protretschilderen toeleggen (prof. Josef Muls rangschikt hem in 1942 met o.a. Opsomer tot de beste Antwerpse portrettisten). Zijn politieke tekeningen vinden we na 1945 nog wel terug in de Volksgazet, maar vooral in de Vooruit. De innige samenwerking met zijn vriend L. Roelandt uit Aalst had een aantal strijpverhalen tot gevolg. Ook op het gebied van het illustreren van in het bijzonder kinderboeken is hij zeer aktief. Voor het Vlaamse Televisieblad werden omslagen gemaakt
De lafhartige moord op A.M. de Jong op 18 oktober 1943 was voor Van Raemdonck een grote slag. "We vernamen dit verschrikkelijke nieuws," zo deelt Anne van Raemdonck me mee, "uit de krant. Een dag later is Willy, een zoon van de schrijver Andreas Latzko (die in België werkte en een paar dagen bij zijn ouders in Holland had doorgebracht) het ons komen vertellen."
Korte tijd voor zijn dood is George van Raemdonck nog eenmaal in Nederland geweerd met een grote tentoonstelling en wel eind 1964 in de zaal van de Stichting Etcetera in Bergen op Zoom. Geëxposeerd werden schilderijen, tekeningen en politieke prenten. Ook waren manuscripten en brieven van A.M. de Jong aanwezig. Ze waren eigendom van Van Raemdonck, die ze geschonken heeft aan de Gemeente Bergen op Zoom, waar A.M. de Jong geruime tijd woonde. De heer C. Slootmans, de oud-archivaris van Bergen op Zoom, besloot zijn uitvoerige openingsrede met de navolgende woorden. "Snakkend naar het Vlaamse land, maar toch ook wel geprikkeld door het Brabantse Zoomland kreeg Van Raemdonck's artistieke geest een impuls en een verdieping die zich tot zijn laatste werk heeft gehandhaafd. George is echter zichzelf gebleven. Dat is wel het beste compliment dat we hem kunnen geven "
Enkele jaren daarvoor in 1958 had George van Raemdonck in Boechout onder de rook van Antwerpen op luisterrijke wijze zijn zeventigste verjaardag gevierd. Er was onder voorzitterschap van de letterkundige Eugeen de Ridder een huldecomité gevormd, de plaatselijke fanfare bracht op de feestdag een serenade en in de feestzaal De Doornboom werden vele waarderende woorden gesproken onder aanbieding van bloemen en geschenken. De straat waarin de 70-jarige woonde was versierd en de Ridder werd herinnerd bij dit alles aan de atmosfeer, die vroeger in de Scheldestad heerste als in de een of andere volksbuurt een laureaat van de Academie werd gehuldigd.
De wanden van het nu afgebroken café van Jos Verbruggen in Boechout, waar Van Raemdonck in een stil hoekje zo nu en dan een pintje bier dronk, waren behangen met bierviltjes waarop talrijke dorpsgenoten door hem vereeuwigd waren. Dit stamcafé had de sfeer waarin Van Raemdonck zich thuis voelde, aan kontakt met mensen had hij altijd een grote behoefte.
In 1963, toen het echtpaar Van Raemdonck-Denissen vijftig jaar getrouwd was, feestte Boechout opnieuw. Toen hadden beiden met dochter Paula een onderkomen gevonden in het Rustoord der H.Familie
Op 28 januari 1966 op 77-jarige leeftijd kwam een einde aan het werkzame en niet altijd gemakkelijke leven van George van Raemdonck. Maar ondanks alles is hij in zijn kunstzinnige uitingen altijd optimist gebleven.
L. Roelandt tekende in 1954 eens de volgende woorden uit de mond van zijn vriend George van Raemdonck op, en die hem in de eerste rijen van de mileubeschermers van nu zouden brengen. Hij zei o.m.: "De slogan 'men moet met de tijd meegaan' maakt op mij geen indruk. Onze tijd is te gemechaniseerd. Op een keer kwam ik per schip van Temse. Toen we voorbij Hoboken voeren bood de zon, die boven de Schelde onderging, een prachtig schouwspel. Ik kon me niet weerhouden om tegen mijn buurman te zeggen: "Hoe schoon!" Raad nu eens wat die vent me antwoordde "Dat is toch veel schoner!" en hij wees naar een nieuwe fabriek van gewapend beton. Dat was een man die met zijn tijd meeging!"
Dit is het beeld, zoals dat van de persoon George van Raemdonck bij mij is overgekomen na kennismaking van talloze tekeningen, schilderijen, stapels boeken, kranten, tijdschriften en uit brieven en gesprekken, afkomstig van hen die hem gekend hebben of die wel eens met hem in kontakt zijn geweest. Heel afzonderlijk wil ik hier vermelden het plezierige gesprek met zijn dochter Anne van Raemdonck, die heel veel liefs over hem vertelde. En dan was daar L. Roelandt, die schreef van de grote vriendschap met George en over de Uilenspiegelachtige wijze waarop ze met elkander correspondeerden.
George van Raemdonck was iemand die veel las, die allerlei begrippen tegemoettrad als een onafhankelijke denker, iemand die antwoord wist te geven op heel veel vragen en wiens levensbeschouwing een voedingsbodem vond in een groot idealisme en een gevoelig socialisme. Dochter Anne heeft hem ervaren als een bijzonder goede vader, die een kind gelukkig maakte.
George van Raemdonck's grootste vrienden waren ongetwijfeld A.M. de Jong en L. Roelandt. Wie een dergelijke kameraad op zijn levenspad ontmoet is zonder twijfel te benijden.

Bij meester Verhoeven „thuis", naar een penteekening van George van Raemdonck. Uit Ons Eigen Tijdschrift, februari 1923

den Heer Piet Schimmacher.

Beste Piet.

Ik heb nog altijd in tintje van je te goed. voor mijn laatste tekening, (hand laatsch verschenen boekje van Bulletje & Bommetje.) mijn honorarium ontvang ik op het laatst van de maand, in woorden aan de Boekhouding en het kan er bij.

Blij voorlezen dank
en beste groeten
G. van Roemondonck.

Bilthoven 16 Aug. '35.

Amice,

Er is een vergissing begaan: het verhaal van Buur Klein moet beginnen, waar hij aanvangt, vele nummers voegen, en eindigen, waar ik aangegeven heb, hier op Bldz. 174, waar de handeling van de Indianenavonturen weer voortgaat. Laat dus de voorafgaande nos er bijsoeken, een nieuwe paginering maken en mede boek opnieuw toesturen.

Beste groet,

Mödejong.

Overdruk Haagse Post 25-22-6 1974

Het leuke socialistisch-realisme van Bulletje en Boonestaak

Mede door de tv-bewerking van 'Merijntje Gijzen' komt er een hernieuwde belangstelling op gang voor het schrijverschap van A M de Jong Tijdens zijn leven (1888—1943) had deze volksschrijver over succes nooit te klagen Zijn boeken werden in voor die tijd ongekende hoeveelheden verkocht en misschien juist daarom nooit als Literatuur beschouwd

De herleefde belangstelling is zich voorzaal gaan richten op de Merijntjecyclus de met zwaar aangezette emoties doorschoten wederwaardigheden van een Brabants dorpsjongetje. De avonturen van twee andere jochies – niet uit Brabant maar uit Amsterdam, De Jong's tweede liefde, afkomstig — worden meestal slechts voor de volledigheid bij zijn oeuvre vermeld 'De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak' — een verhaal niet alleen *over* maar ook *voor* kinderen en bovendien in stripvorm — wordt als een aardigheidje gezien, een frivool zijstapje van de schrijver

Dat is jammer In Bulletje en Boonestaak — van 1921 tot 1934 als eerste Nederlandse dagstrip in Het Volk (aanvankelijk ook in het Rotterdamse socialistische dagblad 'Voorwaarts') en waanzinnig populair — zijn zeker niet minder dan in De Jong's overige werk een schitterende verteltrant en een socialistische 'moraal' verenigd. Maar dan zonder de socialistisch-realistische sjablones die in dat overige werk vóórkomen Desondanks is de striprevival aan Bulletje en Boonestaak voorbijgegaan. In het Stripschrift is nooit een serieus artikel over hen verschenen. Op stripveilingen doen Bulletje en Boonestaaks de laagste prijzen. Toen het Stripschrift zijn lezers eens vroeg, van welke strip zij een volledig verhaal in het blad opgenomen wensten te zien kwamen er 930 suggesties binnen, maar Bulletje en Boonestaak werden niet één keer genoemd

Dit gebrek aan belangstelling kan grotendeels verklaard worden uit onwetendheid De strippofielen van nu groeiden op met Tom Poes, Kapitein Rob, Eric de Noorman en Kick Wilstra — allemaal na de Tweede Wereldoorlog gepubliceerd Ze lazen en herlazen hun stripheiden en bleven de zelfgekochte boekjes zorgzaam plakken en bewaren. Tot het jeugdsentiment er definitief literatuur van maakte

Bulletje en Boonestaak

Zo'n lot was Bulletje en Boonestaak niet beschoren. Hun avonturen waren al een generatie eerder geboekstaafd en gelezen. Jeugdsentiment voor de ouders van na 1945 Pogingen om de strip iets van zijn oude populariteit terug te geven verliepen weinig succesvol. Een herdruk als dagstrip in Het Vrije Volk (in 1948) werd na 208 afleveringen gestaakt. Iets soortgelijks gebeurde met wekelijkse afleveringen in de Radiogids van de Vara. Ook heruitgaven in boekvorm sloegen weinig aan.

Kinderlectuur

Eén mogelijke verklaring voor dit gebrek aan belangstelling is gelegen in het feit dat B & B méér dan de naoorlogse stripverhalen een echte *kinderstrip* was en is gebleven. B & B — in de verhalen soms aangeduid als 'de kinderen' — konden opgroeiende jongens niet blijvend boeien, stoere mannetjesputters als Rob en de Noorman wel. Terwijl de naoorlogse strips, bedoeld voor wat grotere jongens, bewaard en herontdekt konden worden, bleven Bulletje en Boonestaak kinderlectuur. Wie ouder werd vergat ze, hetgeen waarschijnlijk de naoorlogse verkoopcijfers heeft gedrukt en de striprevival op een afstand gehouden.

Dit alles zou ook kunnen gelden voor een andere vooroorlogse kinderstrip, die nu nog wél wordt verkocht en bovendien door strippofielen tot op de laatste draad is uitgeplozen: Bruintje Beer, door het Handelsblad geïmporteerd uit Engeland. Twee belangrijke verschillen met B & B kunnen dit opmerkelijke onderscheid verklaren. Ten eerste kwam de brave Bruintje Beer vooral bij de hogere middenklasse over de vloer. B & B werden gelezen door kinderen van (vrij 'bewuste', want Het Volk kwam in huis!) arbeiders en lagere middenklassers. En de striprevival maakte — zoals het hele jeugdsentiment — vooral opgang onder studenten, met een middenklasse-achtergrond.

De andere verklaring raakt direct aan het bijzondere karakter van B & B Tegen weinig Nederlandse kinderverhalen zal door opvoedkundigen zo fel zijn geprotesteerd als tegen B & B. Om te beginnen ergerde men zich aan de prentjes van George van Raemdonck die vaak een plastische weergave boden van verminkte lichamen (soms ook nog bloot!): 'De karikaturale illustraties zijn in vele gevallen beslist onesthetisch en bevatten evenals de tekst elementen, die door sommige kinderen niet als geestig maar als akelig ervaren zullen worden', schreef H Boulogne in 'Bureau Boek en Jeugd der C V.'

Ook in stilistisch opzicht vonden De Jong en Van Raemdonck onder deskundigen weinig waardering. 'Vlak en glansloos geschreven met veel gebruik van de spreektaal en met tal van flauwe grappen. De kelijke tekeningen ondersteunen de tekst

niet...' (R.K Idil-gids, jan./febr. 1958). '...taal zonder enige literaire verdienste...' (De Kleine Vlaming) 'Pedagogisch niet verantwoorde en weinig boeiende tekst bij populair humoristische, doorgaans matig artistieke prentjes' (Lectuurgids, jan 1957) 'Het Nederlands is onverzorgd, veel spreektaal en scheldwoorden', meende H. Boulogne en hij voegde daaraan toe: 'De enige pretentie die het verhaal heeft is de lezers te vermaken'.

Paedagogerij

Dit laatste was een ernstige vergissing. 'Tijd en Taak' van mei 1951 signaleerde een veel groter gevaar: '...een oudere, die toeziet, moet het lichtelijk ergeren, dat (...) er voortdurend geappelleerd wordt aan gevoelens van leedvermaak, dat de volwassenen in dit boek telkens optreden op een wijze, die voor een opvoeder ontoelaatbaar is, B & B waren veel gevaarlijker dan platvloers en zinledig vermaak alleen

Ook vóór de oorlog was zulke kritiek al van veel kanten naar voren gebracht en bij de gebundelde heruitgave van de eerste twee delen in 1926 schreef de auteur een voorwoord dat aan duidelijkheid niets te wensen overliet: ...'De geestelijke vader van Bulletje en Boonestaak heeft de eerlijke pretentie ook iets van de praktijk der opvoedkunde te weten Theoretisch is hij minder vast in de leer. Herhaaldelijk mompelt hij onder het schrijven een variant op Schaper's gevleugeld woord en benadrukt met wreedaardige vreugde: 'Maling aan de paedagogen)'. 'Bulletje en Boonestaak zijn enkel bedoeld als een paar stevige, gezonde, natuurlijke jongens. Een reactie tegen de naargeestige en zouteloze Jopie-Slimmerij, maar geen modellen voor een van ethica uitpuilende theorie-opvoederij'

Jopie Slim van de Telegraaf. Samen met zijn varkensvriendje Dikkie Bigmans speelde hij de hoofdrol in de meeste zouteloze en meest brave van alle kinderstrips die andere kranten in navolging van Het Volk waren gaan brengen. In Londen ensceneerde A. M de Jong een ontmoeting tussen zijn eigen gezonde rakkers en 'de twee gasten van de Telegraaf' (gekocht van de London Evening News).

'De twee Engelsche misbaksels hadden de Hollandsche kinderen al lang genoeg met hun gezeur verveeld', verklaart De Jong om vervolgens nauwkeurig te beschrijven hoe ze een 'pracht van een rammeling' ontvangen. Terwijl ze geslagen, geschopt, afgerost en bij de oren heen en weer gerukt werden 'schreeuwde Dikkie zoals alleen varkens, die bang zijn, dat ze gekeeld worden, schreeuwen kunnen', huilde Jopie en danste 't koksmaatje van plezier.

Fel realistisch allemaal. Pas als je B & B vergelijkt met de andere kinderstrips van die tijd realiseer je je hoe 'anders' ze waren. In B & B geen sprookjesweeld — geen kabouters, koningen en sprekende dieren. Alles wat in de strip gebeurt (behalve natuurlijk de waar gebeurde verhalen van Ouwe Hein en, zo men wil, de ontmoeting met Slim & Bigmans) kon *waar gebeurd* zijn.

Bulletje en Boonestaak, allebei een jaar of elf, hebben het niet makkelijk: als resp.

Bulletje en Boonestaak doen mee!

Vóór het aanvangen van hun wereldreis gaan Bulletje en Boonestaak eerst nog mee in den Walsaal

De Notenkraker 1 mei '22; achter de stripheiden socialistische kopstukken als Troelstra (r.) en Wibaut (4de van r.)

In de jaren '20 waren Bulletje en Boonestaak als troetelkinderen van de sociaal-democratie alom aanwezig, ook in deze politieke prent uit De Notenkraker.

BUL COLIJN EN BOONETREUB.

„Morrege, baas, sou de baas ook nog 'n paar sterreke mardjes kenne sette?" (De Notenkraker 30-1-'26.)

stuurman en kapitein op het vrachtschip de 'Herkules' maken bun vaders de verste reizen terwijl zijzelf bij moeders pappot moeten blijven. Nadenkend over dit treurige lot als eeuwige thuisblijver komt de lange Boonestaak echter op een ronduit genialal idee: als je met je vader meegaat, dan loop je toch zeker niet weg! Dat moet de dikke Bulletje beamen. Zo besluiten de twee vrienden aan de vooravond van een nieuwe reis van Je Herkules eindelijk óók eens het ruime sop te kiezen — als verstekelingen, wel te verstaan.

Als Bulletje en Boonestaak midden op de Noordzee uit hun schuilplaats kruipen bezwijken hun vaders voor de verleiding, de twee rakkers 'voorlopig' bij zich aan boord te houden. Het kwade opvoedersgeweten >

wordt gesust door de mogelijkheid, de jongens aan boord school te laten gaan. 'De bootsman heeft vroeger een half jaar voor onderwijzer gestudeerd, dus die heeft er verstand van'

Tegen de tijd dat de Herkules Londen aandoet zijn Bulletje en Boonestaak al de beste maatjes met de toffe bemanning, vooral met het ongeveer achttienjarige koksmaatje

De reis gaat via Londen naar New York en tijdens de lange tocht over de Atlantische Oceaan sluiten de jongens vriendschap met Ouwe Hein — de meest kleurrijke figuur uit het verhaal. Deze oude zeebonk zal een groot deel van het verdere verhaal vullen met de meest fantastische vertellingen. Zelf speelt hij daarin onverandertijk de al even geniale als heldhaftige hoofdrol en waarschijnlijk daarom duldt hij onder zijn gehoor geen ongelovige Thomassen

Ouwe Hein heeft vele malen schipbreuk geleden, haaien getemd en ijsberen leren praten en hij is koning geweest bij Eskimo's en kannibalen. Hij onderging de eerste hoofdtransplantatie uit de geschiedenis en was werkzaam op diverse piratenschepen, o.m. in de functies van kapitein en van galeislaaf. Uit dit laatste dienstverband wist hij — vindingrijk als altijd — als kanonskogel vermomd te ontsnappen

Ook in hoger sferen heeft Ouwe Hein menig avontuur beleefd. Reeds als kwajongen maakte hij een voettocht naar de maan om een reisje rond de aardbol te maken. Wegens een onverwachte maansverduistering viel dit plan in het water - evenals Heintje zelf, die vanaf zijn hoge zitplaats pardoes in de oceaan stortte. Voordat hij met behulp van een zeeslang, de planeet Saturnus en een toevallig passerende komeet de ouderlijke woning weer had bereikt, had hij eerst nog een huwelijksaanzoek van een zeemeermin moeten afslaan.

Hein had in zijn jonge jaren trouwens wel vaker sjans, zoals bleek toen hij tegen wil en dank in het huwelijk trad met de hogepriesters van een mysterieus negervolk. Hij keerde later nog een keer in de hogere luchtlagen terug, toen hij na een eerlijke zeemansdood door Petrus tot de hemel werd toegelaten. Een prima tijd brak aan, maar lang zou het niet duren. Al snel overtrad de overleden zeerob het aldaar geldende zwemverbod. Op staande voet werd hij er toen — naar de lezer moet aannemen door Onze Lieve Heer persoonlijk — weer uitgesmeten.

In New York wacht Bulletje en Boonestaak een geweldige verrassing: ze mogen een maand naar de farm van Bulletjes Amerikaanse oom, in het Verre Westen! Aanvankelijk valt dat een beetje tegen. Wilde Indianen zijn in geen velden of wegen te bekennen, de weliswaar gevaarlijk ogende cowboys blijken eenvoudige loonarbeiders.

Maar terug op de Herkules wacht de jongens een echt avontuur. Na een vreselijke storm ergens in het Caribisch gebied worden ze tot hun stomme verbazing wakker op een verlaten tropisch strand. Schipbreuk! Gelukkig vinden ze al gauw een sloep van de Herkules, met daarin de boodschap dat alléén zij tweeën in hun slaap overboord zijn geslagen

Wilde beesten blijken er op het onbewoonde eiland niet te zitten, maar wel een wilde menseneter, die de jongens meteen onderwerpen. De menseneter — die een mengsel van Amsterdams en Zuidafrikaans spreekt — krijgt een toepasselijke en originele naam: Dinsdag. Hoewel officieel hun slaaf, ontpoit Dinsdag zich al gauw als een vaderlijke vriend. Bovendien is hij niet van gisteren. Hij heeft veel van de wereld gezien (zijn Nederlands deed hij op toen hij als matroos op de Vliegende Hollander diende), pijproken en geweerschieten kan hij als de beste.

Aan een fijne tijd komt een wreed einde wanneer Bulletje en Boonestaak in een drupsteengrot verdwalen. Dagenlang zwerven ze zonder eten rond, de wanhoop nabij. Als ze er ten slotte toch uitkomen blijken ze zich op het vasteland en in de bewoonde wereld te bevinden. Wonder boven wonder treffen ze daar hun vaders weer

Doorgestoken kaart

De Herkules zet koers naar het onbewoonde eiland, waar Dinsdag wordt opgepikt. Kort daarna treffen de jongens Ouwe Hein — die ze aanvankelijk nergens aan boord hebben kunnen vinden — weer rustig achter het stuurrad aan, terwijl Dinsdag is verdwenen. Het hele avontuur was doorgestoken kaart.

Niet ver meer van Rio de Janeiro raakt de Herkules verzeild in een grote oefening van de Amerikaanse vloot. Dan zien Bulletje en Boonestaak iets verschrikkelijks gebeuren: een duikboot wordt door een groot oorlogsschip geramd, waarna beide vaartuigen zinken. De bemanning van de Hollandse vrachtvaarder trotseert de haaien tot de laatste drenkeling gered is. Bulletje en Boonestaak zullen in hun latere leven wel nooit meer het moment vergeten waarop ze op het achterdek vijf afschuwelijk verminkte doden zien liggen.

In Rio gaan de jongens passagieren met het koksmaatje (een jaar of 18 en hun beezemvriend). Tijdens een autotochtje blijft deze laatste alleen achter. Maar als zijn vriendjes niet op tijd terugkeren begint hij zich zorgen te maken

Of het koksmaatje zijn vriendjes nog ooit teruggzag kwamen de lezertjes van Het Volk nooit te weten. In de volgende afleveringen werden ze plotseling geconfronteerd met een laatste verhaal van Ouwe Hein. De wereldreis komt abrupt ten einde

Realisme en geweld

Dat B & B door veel recensenten is afgedaan als een aaneenschakeling van rauwen onsmakelijkheden is wel te begrijpen. Er worden nogal veel zaken bij naam genoemd — en nauwgezet geïllustreerd, waar over in beschaafde kinderverhalen niet werd gerept. Als de jongens zeeziek zijn wordt natuurgetrouw afgebeeld hoe verschrikkelijk ze daarvan moeten braken. Als Boonestaak z'n kies is getrokken loopt hij pagina's lang bloed te spugen. Ook het koksmaatje is niets menselijks vreemd, zoals blijkt wanneer hij wordt afgebeeld met een flinke drol in zijn broek.

Verder eet Bulletje per ongeluk een halve worm op, wordt Boonestaak door een lama ondergekotst en vindt Bulletje het nodig om — als hij zich samen met Boonestaak stiekem oefent in het roken van de vredespijp — de steel af te vegen van de pijp waaraan zijn lange vriendje net heeft zitten lurken. 'Ik veeg je vieze spuug af' legt hij daarbij uit. Vele malen worden de haasjes bloot afgebeeld — in sexloze situaties vanzelfsprekend

Aan boord van de Herkules worden Bulletje en Boonestaak bepaald niet als jongejuffers behandeld. Integendeel: nadat hun vaders in de uit het ruim opgeviste verstekelingen hun zoontjes hebben herkend worden die voor straf op water en brood in een cel opgesloten. Later worden ze met kiekhalen bedreigd en onbarmhartig door de matrozen uitgelachen. Ook in de Londense haven en op de boerderij van Bulletjes oom worden de jongens nogal hardhandig ontgroend.

Geweld speelt een belangrijke rol in het verhaal — maar niet als willekeurig toegevoegd extra-ingrediënt, zoals in Amerikaanse comics. De vechtpartijen tussen Bulletje en Boonestaak worden weliswaar breed uitgemeten maar zijn nooit echt gemeen

Mannetjesputterij

Het 'echte' geweld, in het verhaal niet minder rijk vertegenwoordigd, is onverandertijk afkomstig vanuit weinig verheffende sectoren van de grotemensenwereld. Het is ver-

Ouwe Hein: eerste hoofdtransplantatie uit de geschiedenis

Aan het spit: fel-realistisch

De kok worden de oren van het hoofd gegeten

moedelijk vaak schokkend — maar steeds 'functioneel' De talloze geselingen en verminkingen, de uit elkaar spattende soldaten, de executies en zorgvuldig getekende lijken hebben niets te maken met de toffe manne tjesputterij-sfeer die dergelijke zaken in andere jongensstrips wel omgeeft
Nog een andere categorie van geweld en sadisme die in het verhaal een grote rol speelt is een direct uitvloeisel van de bijzondere illustratietechniek van George van Raemdonck Die had namelijk de gewoonte om vrijwel iedere fantasie of beeldspraak nauwgezet visueel weer te geven Als Bulletje tegen Boonestaak zegt 'Loop naar de maan!', dan gaat dat gepaard met een plaatje waarop Boonestaak dit advies meterdaad opvolgt En omdat alle personen in het verhaal een rijke fantasie, een beeldend taalgebruik en bovendien vaak ruzie hebben, komen vrijwel alle variaties op onderwerpen als martelen en executeren wel een keer aan de orde
Al vóórdat de reis is begonnen wordt Bulletje levend aan het spit gebraden Later worden beide wereldreizigers gekielhaald en van boeien en muilkorven voorzien. Ook wordt een matroos door een haai van zijn benen beroofd, worden de kok de oren van het hoofd gegeten, wordt het koksmaatje opgehangen en door de gieren afgekloven Ouwe Hein wordt het hoofd afgeslagen en een bevriend cowboy wordt levend gebraden Boonestaak slaat met een bijl het hoofd van een wilde aan diggelen, waarbij het bloed eruitspat, Dinsdags huid wordt vol gaatjes geschoten en de aan zeeziekte gestorven Boonestaak wordt in zeildoek gewikkeld aan de golven toevertrouwd

Vriendschap en rivaliteit

Bulletje en Boonestaak worden aan de lezer voorgesteld als 'de twee beste vrienden, die samen oom kwajongensstreken uithaalden' Kwajongensstreken, jazeker — maar 'vriendschap?' Leedvermaak lijkt soms wel het cement van hun verhouding. Altijd zijn ze erop uit de ander te pesten, te kleineren, de loef af te steken. Als de bemanning van de Herkules bij voorbeeld Boonestaak een misselijke streek flikt door hem de baardnagels (een soort vierkantegaten-boor) te laten halen, blijkt dat Bulletje na de afgang van zijn vriendje 'zwaaide met zijn pet, danste als een Indiaan, dol van pret om de poets die ze Boonestaak daar hadden gebakken'
Maar als Bulletjes Amerikaanse neefje Piet openlijk blijkgeeft van zijn twijfels omtrent dit soort vriendschap wijst Boonestaak hem scherp terecht. 'Die graskevers hier in Amerika begrijpen immers toch nooit, hoe fatsoenlijke Hollandsche jongens met elkaar omgaan!' En later verklaart Bulletje nog: 'De menschen weten hier vast met wat rujzie is'
Als door een onzichtbare hand geleid gaat het prestige-evenwicht tussen Bulletje en Boonestaak nooit verloren. Als Boonestaak aanleiding ziet om zich om Bulletjes pech een aap te lachen kan het niet anders of even later komt de lange Boon om zijn verdiende loon, bij voorbeeld door languit in een koeievlaai te vallen Bovendien worden alle ruzies met een oprechte verzoening afgesloten, want, stelt de schrijver, 'menschen die samen lachen, kunnen nooit kwaad op mekaar blijven'
Bulletje en Boonestaak hebben ondanks hun schertsrelatie óók gevoelens. Maar die moet je natuurlijk zoveel mogelijk verbergen, je bent tenslotte geen klein jochie meer. Vooral intieme gevoelens van vriendschap of liefde dienen omzichtig met onverschilligheid omkleed te blijven. Dit geldt voor de vriendschap tussen beide hoofdpersonen onderling, maar ook voor het regelmatig terugkerende onderwerp 'moeder' Bulletje en Boonestaak beseffen heel goed dat ze door hun stiekeme vertrek hun moeders veel verdriet hebben gedaan. Tegenover elkaar doen ze ook hierover zo stoer mogelijk — maar erg goed lukt dat meestal niet. En als koning Nep Tinus (bij hun zeedoop), Bulletjes tante en Ouwe Hein dit onderwerp ter sprake brengen zwijgen de jongens onveranderlijk beschaamd
Dat hun onverschilligheid gespeeld is, blijkt wanneer Bulletje droomt dat hij, hangend aan een reuzevlieger, het luchtruim kiest Iedereen heeft hem in de steek gelaten de vlieger is een geniepige sadist, z'n vrienden staan hem beneden uit te lachen
Maar als de doodsbange Bulletje de maan passeert reikt deze hem een verrekijker aan En wat ziet hij daardoor? Zijn moeder, die net zijn broertjes en zusjes instopt, nadat ze met haar ogen vol tranen een brief van hemzelf over en over heeft gelezen. Het globetrottertje snikt het uit van verdriet en de maan zegt ernstig: *'Ja, jongetje, dat* >

WIJZIGINGEN

Uit het Bulletje en Bonestaak-onderzoek bleek, dat enkele data uit het artikel van Vuijsje wijziging behoeven.

U gelieve op de aangegeven plaatsen derhalve te lezen:

Pagina 17, 1e kolom, regel 26: van 1922 tot 1937	i.p.v. van 1921 tot 1934
Pagina 17, 1e kolom, regel 27: later ook	i.p.v. aanvankelijk ook
Pagina 17, 2e kolom, regel 7: weekstrip	i.p.v. dagstrip
Pagina 17, 2e kolom, regel 8: 1947	i.p.v. 1948
Pagina 18, 1e kolom, regels 25 en 26. de uitgave van het eerste deel in 1923	i.p.v. de gebundelde heruitgave van de eerste twee delen in 1926
Pagina 19, 3e kolom, regel 7: het laatste boekje	i.p.v. Het Volk
Pagina 19, 3e kolom, regel 8 de boekjes	i.p.v. de volgende afleveringen

Ongeruste moeder

De held

Kerk

komt ervan als je van je moeder weggaat

De wereld der grote mensen

A M de Jong stelt zich vaak even moraliserend op als zijn tijdgenoot-collega's. Maar het gaat daarbij om iets heel anders dan de moraal van het brave burgerfatsoen die bijv Bruint,e Beer kenmerkte

B & B is niet alleen in de hierhoven omschreven betekenis (er gebeuren geen onmogelijke dingen in) *realistisch* Zowel in het eigenlijke verhaal als in de avonturen van Ouwe Hein komen verwijzingen voor naar alle mogelijke sociale misstanden in de door andere stripschrijvers zorgvuldig gemede 'grotemensenwereld

En passant komen aan de orde slavernij, kolonialisme en imperialisme, militarisme en oorlogswaanzin, de positie van de vrouw rassenhaat, kapitalistische woeker, de invloed van de godsdienst

Waarom al dergelijke zaken aan de orde gesteld in een kinderboek? Niet alleen om de lezertjes te vermaken, zoals H. Boulogne meende Dit blijkt na de ramp met de oorlogsschepen, als Bulletje en Boonestaak door een van de geredde matrozen precies uitgelegd krijgen wat de hemanning van de gezonken duikboot te wachten staat.

'Klets' zei de kop koffie die uit Boonestaaks bibberende handen op het dek viel en ook Bulletje keek de spreker met van ontzetting verglaasde ogen aan. Dat was het gruwelijkste wat ze nog gehoord hadden Toen een andere matroos hun schrik zag, zei hij 'Je moet zulke kinderen die verschrikkelijke dingen niet vertellen Daar worden ze maar akelig van'. *'Juist wel'*, antwoordde de eerste grimmig *'Dat moet je juist wel aan kinderen vertellen.* Die horen anders nooit dan mooie van 't leger en van de vloot en van de oorlog Hoe eerder ze horen en beseffen wat een smerige bende het is, hoe beter'

schuw genoeg hebben van die mensonteren-Tijdens het passagieren in Londen krijgen Bulletje en Boonestaak een echte 'held' te zien een zwaar gedecoreerde bedelaar, die twee benen, één arm en één oog mist. Bulletje en Boonestaak begrijpen er niets van, maar de koksmaat legt uit dat het lieve vaderland wel graag heeft dat je je kapot laat schieten, maar je daarna gewoon laat barsten

Wie precies dat 'vaderland' vertegenwoordigen blijkt duidelijk uit de bijbehorende illustratie op de achtergrond rijdt een grote slee langs met een dikke kapitalist en een hoge militair als passagiers.

Even eerder is het militarisme al op een andere manier aan de kaak gesteld. Een klein legertje jongens in matrozenpakjes komt voorbijmarcheren, naar het koksmaatje uitlegt z.g *sea-scouts*. 'die oefenen d'r eigen alvast, tegen dat ze later in den oorlog d'r eigen in stukken maggen laten schieten' 'Wat een idioten', vindt Boonestaak

Anti-militarisme

Dat de waanzin van de oorlog in de loop van het verhaal zo vaak terugkeert is niet toevallig Anti-militarisme was een van de belangrijkste kenmerken van de socialistische beweging tussen de wereldoorlogen en A. M de Jong *was* niet alleen socialist maar *schreef* ook als zodanig In het blad 'Nu' schreef hij eens 'Onze kunstenaars zijn immers nog altijd stuipachtig bang voor problemen! ( ) Dat wil zeggen Problemen behandelen ze natuurlijk wel Maar zij bepalen zich tot de problemen der individuele menschenziel, (...) In de vulkanische tijd, die wij beleven, babbelen de kunstenaars rustig voort over hun individueele merkwaardigheidjes'

Ook in het voor kinderen bedoelde B & B is A M. de Jong dit credo getrouw nagekomen Tijdens hun tremreis naar het verre westen zien de jongens hoe een negerjongetje dat de passagiers moet bedienen door een onmenselijke bikkel op grove wijze tegen de grond wordt geslagen Het slachtoffertje verklaart verbitterd. 'Een neger mag je immers altijd een draai om z'n oren geven, als je een blanke bent'

Indianen hebben in Amerika tegenover de blanken al evenmin veel te vertellen, leren de jongens uit hun ontmoeting met een voormalig opperhoofd. Murw geslagen door de expansiedrift van de blanke man spreekt deze bejaarde roodhuid de vrees uit dat die waarschijnlijk ook wel de eeuwige jachtvelden zal hebben bezet, reden waarom hij zich maar liever op de hemel voorbereidt

Het Europese kolonialisme wordt uitgebreid aan de kaak gesteld in de levensgeschiedenis van de menseneter Dinsdag. Geheel in de stijl van het socialisme van tussen de wereldoorlogen komt daarin ook een hecht verband naar voren tussen kolonialisme (imperialisme), kapitalisme en militarisme. In zijn jeugd leidde Dinsdag een paradijselijk leven: op zijn geboorte-eiland ontbrak het hem en de andere leden van zijn stam aan niets. Tot op een kwade dag de blanke man kwam Die voerde de *beschaving* in: slavenarbeid, geselingen, deportaties, de doodstraf, gevangenissen, visvergunningen en het christendom. Ten gevolge van een 'grote oorlog' raken de verschillende groepen van koloniale uitbuiters onderling slaags Een gruwelijke strijd is het gevolg, die in passant aan vrijwel alle leden van Dinsdags stam het leven kost

'Ik ben misschijn van die schijnheilige beschaving van ons', verklaart Boonestaak achteraf beschaamd

Goudeerlijk

Maar ook dichter bij huis — zelfs aan boord van de Herkules — bestaat sociale onrechtvaardigheid Bulletje en Boonestaak kunnen dat met eigen ogen constateren als ze op bezoek gaan in het 'volksloges' één benepen kamertje voor een heleboel matrozen Ouwe Hein legt uit waarom 'D'r moet zoveel mogelijk rumate overblijven voor de lading, zie je, anders verdienen de heeren waar 't ef schip van is, niet genoeg centjes' Daar kan de vader van Boonestaak verder ook niks aan doen, die is tenslotte ook loontrekker en kan in z'n eentje het kapitalisme niet opheffen, geeft de schrijver impliciet te verstaan.

Kapitein en stuurman worden dan ook dudelijk gerespecteerd, de verhoudingen kan merken zich door pais en vree In zijn schildering van het leven aan boord heeft De Jong zich, in strijd met zijn gewoonte meer door zijn eigen ideaal dan door de werkelijkheid laten leiden Het lijkt sommig wel een volmaakte arbeidsgemeenschap er wordt door iedereen hard gewerkt, maar desondanks zijn de matrozen steeds goedge mutst en altijd wel voor een gemtje te vin den Goudeerlijke mannen, waar geen grein te kwaad in steekt Van drankzucht blijkt nooit iets. Ook zijn het stuk voor stuk prima huisvaders. Na de ramp met de oorlogsschepen krijgt iedereen van de Amerikaanse admiraal een beloning en 'de matrozen en de stokers glunderden bij de gedachte aan het gezicht van hun vrouwen, als ze met hun extraatje voor de dag kwamen'. De gedachte, het geld een paar dagen later in Rio snel om te zetten in drank en vrouwen komt niet in hun op.

Moraal

Tijdens hun wereldreis leren Bulletje en Boonestaak allerlei dingen wat meer relatieverend te bekijken. Het gebruikelijke zwart-wit onderscheid tussen 'goede' en 'slechte mensen is bijv. volstrekt afgezag Zo wordt hen in Amerika een gruwelijk verhaal verteld over een goudzoekerskamp waar het weinig zachtzinnig toegaat. De goudzoekers stelen als raven en staan gauw klaar met de strop Maar de moraal is: *'het ruwe leven maakte hen tot ruwe mensen'* (een belang rijke bijdrage tot dit ruwe leven kwam overigens van de kroegbazen in het kamp: ondanks de blauwe knoop-achtige inslag van de Herkules-bemanning worden zo toch alle vier de gehate K's van het vroege socialisme — Kerk, Kroeg, Kazerne en Kapitaal

Kazerne

Kroeg

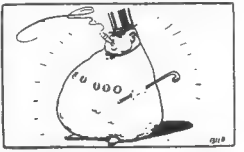

Kapitaal

— in het verhaal aan de kaak gesteld)

In Amerika mogen de jongens helpen bij het vangen van een heuse paardendief en veelvoudig moordenaar. Maar van trots blijft weinig over als de man, eenmaal voor de sheriff gesleept, huilend zijn ellendig levensverhaal vertelt. Bulletjes oom weet hem van de galg te redden, tot grenzeloze opluchting van de jongens. Zij zien in ook hier is niet de man schuldig, maar de *omstandigheden* die hem gemaakt hebben tot wat hij is. Een manier van denken die in het begin van deze eeuw buiten de socialistische beweging en de opkomende sociale wetenschappen nog weinig in zwang was.

Deze lessen en ervaringen brengen Bulletje en Boonestaak tot een heel andere kijk op de wereld. Dat is trouwens hard nodig, want voordat ze het ruime sop kieren hebben ze maar weinig kaas gegeten van de sociale problemen van hun tijd. Hoewel hun vaders vaak verstandige uitspraken doen komen de jongens bepaald niet uit een sociaal-democratisch milieu. Bij Boonestaak thuis hebben ze een meid, vroeger zijn ze allebei op catechisatie geweest.

De jongens, dudelijk gevormd door *verkeerde* kinderboeken, zijn er bij hun vertrek van overtuigd dat het leven in de grotemensenwereld bestaat uit een aaneenschakeling van spannende en romantische avonturen, met een onveranderlijk goede afloop. Het is dus onvermijdelijk dat ze nogal eens met hun neus op een werkelijkheid gedrukt worden die er heel wat minder romantisch uitziet. Zo helpt Ouwe Hein het onder de jongens levende misverstand de wereld uit dat schipbreuk een lolletje zou wezen.

Ook het Wilde Westen valt Bulletje en Boonestaak zwaar tegen. Misleid door de traditionele kinderlectuur hadden ze verwacht, Old Shatterhand, Lederkous, bisons en trotse indianen te ontmoeten. Maar het draait uit op een oude cowboy die een weinig aanlokkelijk beeld schetst van het leven tijdens de gold rush, een huilende paardendief en een gekerstend Sioux-opperhoofd, dat diepe spijt heeft van zijn vroegere scalpen-jagerij en niets over Lederkous maar alles over dominees weet te vertellen.

'Bah!' roept Boonestaak, als hij met zijn vriendje buiten gehoorsafstand van het tegenvallende stamhoofd is gekomen. 'Ik ben d'r gewoon misselijk van! Is dat nou een roodhuid?' Ook Bulletje is teleurgesteld — maar de jongens passen hun beeld van het Westen aan — volgens een in het verhaal steeds terugkerend recept: aanvankelijk staan ze tegenover allerlei dingen uit de wereld der grote mensen onwetend en branie-achtig. Iemand met meer ervaring legt hun vervolgens uit waarom ze ongelijk hebben.

Gezagsuitoefening

In andere gevallen komt die uitleg direct naar voren uit de loop der gebeurtenissen. Vlak vóór het gruwelijke marine-ongeluk hebben Bulletje en Boonestaak bijv. hoog staan opgeven van de heroiek van de oorlog, vooral die ter zee. Ze hebben de mannen van de Herkules, die het krijgsgebeuren zonder uitzondering schuwen als de pest, zelfs uitgemaakt voor lafaards. Na de ramp schamen ze zich diep en beijden ze in het openbaar hun stommiteit. Ook in andere gevallen wordt het aan de jongens zelf overgelaten, hun standpunt te bepalen. Waarop ze ten slotte steeds het 'goede' besluit nemen, dat wel.

Heel sterk komt dit procédé naar voren als het gaat om de enige wezens waarover elfjarige jochies echte macht kunnen uitoefenen: dieren. Driemaal staan Bulletje en Boonestaak in hun branie op het punt, één of meer dieren te doden: een haai, een marter en een mierennest. Maar elke keer laten ze zich ervan overtuigen dat mensen niet nodeloos dieren mogen doden — ook al zouden die dieren zelf een menselijk hapje niet versmaden. Een haai weet tenslotte niet beter!

Dat zulke argumenten meestal door volwassenen — veelal door de vaders van de jongens — worden aangedragen berust eigenlijk op toeval. Kenmerkend voor A. M. de Jongs opvoedkundige methode is juist dat er ook onder de volwassenen géén supermensen of onfeilbare helden zijn. Ze zijn niet per definitie verstandiger dan kinderen, soms even kinderachtig of bang. Regelmatig staan ze behoorlijk voor paal. Kapitein en stuurman, de kok, Ouwe Hein, Bulletjes oom en de strenge bootsman — allemaal krijgen ze hun beurt, niet zelden onder hoongelach van de jeugdige hoofdpersonen.

Van gezagsuitoefening als iets vanzelfsprekends komen deze laatsten niet onder de indruk, zoals met name de bootsman een paar keer pijnlijk moet ervaren bij zijn optreden als onderwijzer. Via de jongens komen ook de lezertjes er vanzelf toe, argumenten tegen elkaar af te wegen en een eigen houding tegenover allerlei ('grotemensen'-)dingen te bepalen.

Het zal de lezertjes van vijftig jaar geleden niet moeilijk gevallen zijn. Bulletje en Boonestaak te volgen in hun kennismaking met de grotemensenwereld. A. M. de Jong heeft het verhaal niet alleen in de werkelijkheid gesitueerd — maar precies in die realiteit waarmee zijn publiek zich het best kon vereenzelvigen, de hoofdpersonen waren ongeveer even oud als de lezertjes en leefden bovendien in het 'hier en nu'. Ze spraken dezelfde taal en maakten hetzelfde soort grappen. 'Mooi' schrijven — wat een zichzelf respecterend auteur in De Jong's dagen in de eerste plaats behoorde te doen — zou hier natuurlijk een tegengestelde werking hebben gehad.

Hetzelfde geldt voor de prentjes van Geor ge van Raemdonck. De tekeningen — be langrijk voor een publiek met een taalach terstand, zodat de stripvorm in dit geval helemaal goed gekozen was — zijn zelden als 'mooi' bedoeld. Steeds zijn ze er in de eerste plaats op gericht, de bedoeling van het verhaal beter te doen overkomen.

Pedagogische kennis

A. M. de Jong was aanvankelijk schoolmeester, eerst in Delft, daarna aan een volksschool op het Amsterdamse Wittenburg. Niet ten onrechte maakte hij in zijn voorwoord aanspraak op pedagogische kennis uit de praktijk.

Diezelfde onderwijzersachtergrond heeft De Jong waarschijnlijk mede in staat gesteld, zijn 'boodschap' zo goed te verpakken dat de meeste volwassenen die B & B als kind gelezen hebben zich alleen een spannend en geestig avonturenverhaal zullen herinneren. Dat is met name voor socialistische kunst een hele verdienste, slechts heel zelden wordt er doorgedrand of ligt de bedoeling er te dik bovenop.

Ook in de prentjes ontbreken de zware accenten van het socialistisch-realisme. Ze zijn getekend in een unieke eigen stijl, met een eenvoud die je bijblijft. Wél zit er soms opeens een prachtig getroffen tekening tussen van een stoker aan het werk, een indringende afbeelding van verhongerende schipbreukelingen op een vlot of van een ranselpartij tijdens Dinsdags slavenbestaan.

De sociale bewogenheid in dit soort plaatjes, de passages waarin sociale misstanden aan de orde komen en de 'bedoeling' achter het hele verhaal herken je verbaasd bij bewust-aangebracht wanneer je B & B op latere leeftijd herleest. Dat neemt niet weg dat je die passages en vooral ook de plaatjes wel degelijk herkent — evenals de indruk die ze destijds op je maakten.

Maar een *bedoeling*? Er was helemaal niets aangebracht; alles in het verhaal was gewoon, net als in het echt. Wat De Jong en Van Raemdonck te zeggen hebben, komt als vanzelfsprekend over. Waarschijnlijk zal het de lezertjes van nu niet zo vergaan. Maar dat zijn er veel te weinig.

Elip Vuysje
Herman Vuilijse

Een stoker in het zweet zijns aanschijns

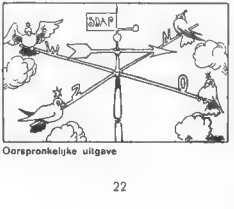

Oorspronkelijke uitgave

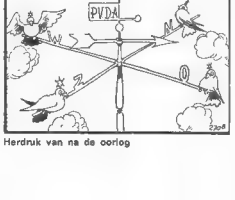

Herdruk van na de oorlog

BULLETJE EN BONESTAAK, ZE HOORDEN ERBIJ

door Jan Kooijman

Het in stripvorm tekenen moet voor George van Raemdonck altijd aantrekkelijk zijn geweest. Uit zijn voor-oorlogse periode kennen we De wereldreis van Bulletje en Bonestaak, welke strip hij met heel veel vreugde samen met zijn vriend A.M. de Jong gestalte gaf. Zonder meer een meesterwerk onder de stripverhalen. In het begin van de jaren twintig bevatten de Oudejaarsnummers van De Notenkraker bijdragen van 2 pagina's van 36 prenten, waarin de gebeurtenissen van het afgelopen jaar in beelden met een korte tekst de revue passeerden. "Kortom", was van Raemdonck's conclusie, "d'r is heel wat gebeurd dit jaar. Maar de mensheid zit nog steeds met de handen in het haar." Dat was eind 1922 en zo zal het ook zijn eind 1977. De bekering van Frederik van Eeden in 1924 bracht een uitbundig met spot en ironie geladen strip met als titel "De legende van Freederik, Gods neederige knecht". In 1934 onthult Van Raemdonck op humoristische wijze de bewapening der Arbeiderspers, terwijl in Het Volk van 31 oktober 1931 in 24 tekeningen de pers door alle tijden heen ten tonele gevoerd wordt. "En meneer Ghandi", vraagt een moderne verslaggever tot slot, "wat doet u voor de slanke lijn...?" Zegt Ghandi: "Ik laat me af en toe interviewen."

In de jaren 1922 - 1937 toen het stripverhaal van Bulletje en Bonestaak in Het Volk, in Voorwaarts en de regionale kopbladen van de Arbeiderspers verscheen, groeiden de beide hoofdrolspelers tot leden van de grote rode familie, die zich rond de socialistische dagbladen gevormd had. De beide vrienden waren een begrip geworden en de kinderen uit die gezinnen stonden de krantenbezorgers op te wachten om zo spoedig mogelijk de nieuwe aflevering te lezen. Maar ook de ouderen lazen na de Oproerige Krabbel van A.B. Kleerekoper het altijd weer boeiende verhaal van A.M. de Jong en Van Raemdonck, die altijd weer met veel fantasie en plezier zich in het avontuur stortten. Ja, Bulletje en Bonestaak waren leden van de rode familie, ze hoorden erbij! Nog nooit is er een stripverhaal verschenen, dat zo sterk aan een bevolkingsgroep gebonden was. A.M. de Jong, de schrijver was evenals de tekenaar George van Raemdonck aan het weekblad De Notenkraker verbonden. Daardoor kon het gebeuren dat de vrienden Bulletje en Bonestaak zo nu en dan in de politiek terechtkwamen. Toen in 1935 tolheffing op de bruggen aan de orde kwam, stonden Bulletje en Bonestaak in de file die zich voor een van de bruggen gevormd had. Als moderne jeugd liet Funke Kupper, ook een medewerker van De Notenkraker hen met A.M. de Jong stenen gooien naar Henri Polak, die op de bres stond voor de "zuivere moedersprake". Op 1 mei 1925 liepen Bulletje en Bonestaak mee in de 1 mei-optocht. Heel de bemanning van de Hercules met Bulletje en Bonestaak vooraan, luisterde op 4 juli 1927 in grote spanning naar de verkiezingsuitslag. Op 1 mei verzuchtten ze vanaf het Onbewoonde eiland: "Waren we maar op een bewoond eiland!" Zij waren het ook die Troelstra bloemen brachten, toen deze na ziek te zijn geweest, weer uit het ziekenhuis thuis was. Met Sint Nicolaas was Ouwe Hein de Sint en Kalkhoofd Zwarte Piet. Met de petjes in de hand stonden onze jonge vrienden berouwvol voor de Goedheiligman op het dek van de Hercules. En ter gelegenheid van de opening van het A.M. de Jonghuis in Nieuw-Vossemeer werd de genodigden een zeer vergrote afdruk gegeven van de Notenkraterplaat, voorstellende het 1 mei-feest op de Hercules in 1927. De zon schijnt, de boot is versierd, er wordt gegeten en gedronken en onder begeleiding van een harmonika volop gezongen.
Wie zorgvuldig de jaargangen van De Notenkraker doorbladert komt Bulletje en Bonestaak verschillende malen tegen als deelnemers aan het bijzonder strijdbare maar wel zeer moeilijke leven van de arbeiersklasse uit die dagen. Dat toch gekenmerkt werd door vreugdevolle hoogtepunten, die we nu nauwelijks meer kennen.

In levende lijve waren de beide vrienden ook te zien. A.M. de Jong maakte een toneelbewerking, die zo rond 1932/33 op het repertoire stond van de Jonge Spelers onder leiding van Ben Groeneveld. De rol van Bulletje werd vertolkt door Nellie Ernst en die van Bonestaak door J. Lemaire Jr. Verder werkten mee Ben Groeneveld, Joh. Fiolet, Jan Seves, G. Lindenberg, Luc Wensing en Arie Das, bekende namen in die jaren. Van het Amsterdamse Toneelmuseum ontvingen we een fotocopie van een programma van de voorstelling op donderdag 14 december 1933 in 't Posthuis te Heerenveen voor de plaatselijke afdeling van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling.
Kort geleden kwam ik tot de ontdekking dat het toneelstuk voor kinderen in 3 bedrijven De wereldreis van Bulletje en Bonestaak geschreven door A.M. de Jong nog altijd een fondsartikel is van N.V. Vink's Uitgeversmij. in Alkmaar. Ik meen ook na de oorlog nog aankondigingen gezien te hebben van de opvoering van dit toneelstuk door een andere groep. Waarschijnlijk was dit een gevolg van de herverschijning van het verhaal in boekvorm (18 afleveringen) en als vervolgen in De Radiogids van de Vara en in het dagblad Het Vrije Volk.
Ook op de Pinksterfeesten van de AJC stonden Bulletje en Bonestaak nog al eens in het middelpunt van de belangstelling. "Er is in 1924", zo schrijft André van der Louw in zijn boek Rood als je hart, "heel wat afgelachen om de geïmproviseerde intocht der Arabieren en dat is een jaar later in 1925 weer de bedoeling met een speciale versie van Bulletje en Bonestaak. Koos Vorrink maakte toen ernstig bezwaar tegen een improvisatiescène met een als dominee verklede roerhoofdman die door voorgewende vroomheid de mannen van een gouddelverskolonie om de tuin weet te leiden en hen van hun geld laat beroven, wanneer ze afgeleid worden door zijn preken. Vorrink laat de spelers weten dat hij zich heel goed kan voorstellen dat godsdienstige en kerkelijke buitenstaanders zich door deze improvisatieopvatting onaangenaam getroffen voelen".
Ook in de naoorlogse AJC werd een door Gerard Das geschreven spel opgevoerd met als titel "In Holland staat het huis van Bulletje en Bonestaak". Medewerkenden hieraan waren een groep kinderen, Ouwe Hein, Bulletje en Bonestaak, de koksmaat en de bootsman. Het was voornamelijk een zang- en dansspel met als hoofdschotel het uiterst spannend verhaal van Ouwe Hein.
In "De Tribune", het dagblad van de communistische partij, werden Bulletje en Bonestaak in het nummer van 26 juli 1922 ten tonele gevoerd als handlangers van de verraders van de klassenstrijd. "Bulletje en Bonestaak (waarmee de jeugd van de socialistische weg afgehouden moest worden) is het voornaamste wat je in Het Volk leest", aldus dit blad.
Hoe dan ook, Bulletje en Bonestaak hoorden erbij! Ze waren beroemde leden van de socialistische familie die rond de dagbladen Het Volk en Voorwaarts haar politiek en cultureel tehuis had gevonden.

EEN PERSOONLIJKE ERVARING

In mei 1970 ontving ik een brief van de heer Oei Hien Tjo, wonende in Surabaja – Indonesië. Hij had lange tijd in Nederland doorgebracht en was – zoals hij mij schreef de gelukkige bezitter van de complete vooroorlogse serie van het stripverhaal van Bulletje en Bonestaak. Maar hij was door de oorlogsomstandigheden enkele deeltjes kwijtgeraakt en hoopte dat ik hem deze kon bezorgen. De heer Oei Hien Tjo had vernomen dat er in Nieuw-Vossemeer een A.M. de Jongmuseum was gesticht. Zijn angst was dat door de grote literaire produktie van de Jong aan Bulletje en Bonestaak niet voldoende aandacht besteed zou worden. Hij meende te spreken namens de generatie op wier vooroorlogse jeugdperiode Bulletje en Bonestaak een onuitwisbare indruk had gemaakt. Hij was bezig een portret van A.M. de Jong te schilderen als de schepper van Bulletje en Bonestaak. Zijn beeltenis zou omgeven zijn door de belangrijkste figuren en sommige evenementen uit het verhaal, waaronder uiteraard de geniale tekenaar George van Raemdonck. En dit schilderij zou, naar hij intens hoopte, komen te hangen in het A.M. de Jongmuseum. Kort geleden bezocht ik Nieuw-Vossemeer en het museum, dat nu A.M. de Jonghuis heet. Het hierbovengenoemde schilderij was er en ontroerd keek ik naar Oei Hien Tjo's schepping.

Uit De Notenkraker

TROELSTRA WEER THUIS.

Hartelijke gelukwenschen!

Schilderij van Oei Hien Tjo

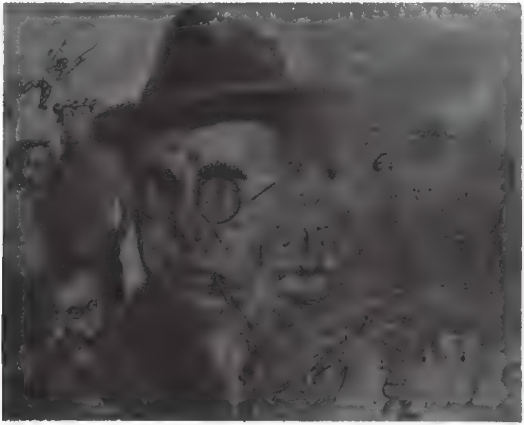

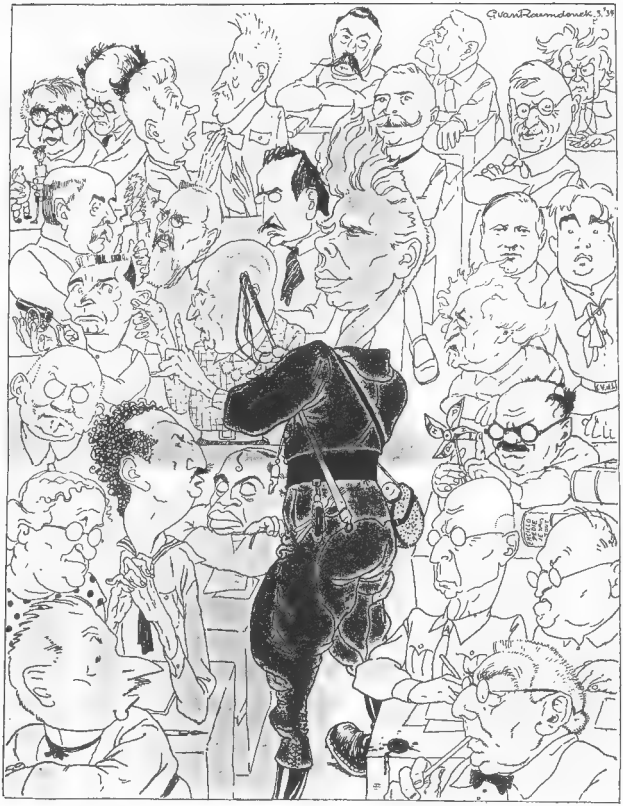

Wij zien in de nieuwe klas van meester Koos (van boven naar beneden): A.M. de Jong en George van Raemdonck, spelende met Bulletje en Bonestaak, Klaas Toornstra, Jan van Zadelhoff, Theo Thijssen, mr. Van Eck, A.H. Gerhard, K. ter Laan, Johan Brautigam, ir. Chr. Cramer, ir. Th. van der Waerden, W. Drees (naast de kuif), E. Kupers, C. van der Lende, Herman Molendijk (aan het oor getrokken over zijn standpunt omtrent de bewapening door) J.F. Ankersmit, F.M. Wibaut, W.H. Vliegen (al een militant socialist toen Koos nog niet geboren was), H. Polak (met Heemschutmolentje), Suze Groeneweg, E. Boekman, E. Polak (in ruste), Ir. J.W. Albarda, C. Woudenberg, J.H. Schaper en A.B. Kleerekoper.

Koos Vorrink, de nieuwe Partijvoorzitter; 'Denk erom Koos, dat zijn lastige kinderen'. Tekening van George van Raemdonck in De Notenkraker van 24-3-1934

De ondergang van het Avondland

Teekening van
G. v. Raemdonck

De gids in de 21ste eeuw: „En onder deze paperassen, m'sieur-dame. lag eenmaal Europa"

Uit "De Notenkraker", 28-1-1933

DE WERELDREIS VAN BULLETJE EN BONESTAAK
een klassieke strip

De avonturen van het illustere tweetal Bulletje en Boonestaak begonnen en Het Volk, Dagblad voor de Arbeiderspartij, op 2 mei 1922. (In alle encyclopedieën en publicaties staat foutief 1921, deze fout vindt waarschijnlijk zijn oorzaak in Het Salamanderboek, uitgave Querido 1938, waarin foutief 1921 staat vermeld. Alleen de VARA-TV-Gids verdient een pluim, daar deze als enige de correcte datum 2-5-1922 vermeldt).

De toenmalige redaktie van Het Volk, bestaande uit Troelstra, Ankersmit, Ed. Polak en Van der Goes, besloot tot deze "plaatjes met teksten" als reaktie tegen de plaatjes met teksten van Jopie Slim en Dikkie Bigmans, die in de Telegraaf verschenen sedert 1920. (Jopie Slim was een vertaalde Engelse serie uit The London Evening News). Zie het voorwoord van A.M de Jong in het 1e boekje van 1923. De Vrankrijker noemt echter Bulletje en Boonestaak als één (de éérste!) van de door de redaktie van Het Volk genomen maatregelen, om Het Volk voorzichtig te ontwikkelen van partijkrant naar socialistisch opinieblad.
De succesvolle schrijver A.M. de Jong was kunstredakteur en aan hem werd uiteraard de taak gegeven de teksten te schrijven.

Als tekenaar trok A.M. natuurlijk zijn vriend George van Raemdonck aan, met wie hij sinds 21 mei 1917 reeds een innige samenwerking had. Voorstudies van de figuren die in de Bulletje en Boonestaak serie voorkomen treft men aan in de boekjes "Ouwe Gerrit" van H.J. van de Kraan (1917) en "Aan den Stroom" van A.M. de Jong (1924). (De tekeningen van Aan den Stroom zijn echter uit 1918.)
Interessant is het uiteraard de vooraankondigingen in Het Volk van 15 april 1922, alsmede de eerste aflevering van 2 mei 1922 te publiceren. (Op 22 april en 29 april verschenen ook vooraankondigingen).

De serie had direkt een groot succes bij de 35.000 lezers van de socialistische krant Het Volk, welke krant in die dagen sterk in de lift zat. Door het grote succes werd uiteraard een boekuitgave overwogen en verschenen bij de eigen aktieve uitgeverij Ontwikkeling te Amsterdam in 1923 de eerste 4 delen op oblong formaat. Prijs per deel f 0,60. Ondanks het grote succes bij het brede publiek waren er toen al opvoeders die bezwaren hadden tegen vorm en inhoud van deze plaatjes met teksten. A.M. de Jong vond het derhalve nodig in het eerste deeltje in 1923 "Een schuchter voorwoord aan bezorgde, hoewel ijverig meelezende ouders" op te nemen, dat vanwege de curiositeit hierbij wordt afgedrukt.

Uit Franstalige uitgave, 1926, Ontmoeting met Jopie Slim en Dikkie Bigmans

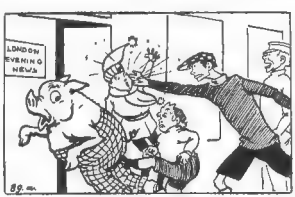

Fil-de-Fer étendit son long bras et appliqua une telle gifle sur la figure de Jopie que celui-ci vit trente-six chandelles danser devant ses yeux et qu'il tomba à la renverse en hurlant. En même temps, Boule-de-Gomme régala Dikkie Bigmans d'un coup de pied sous sa queue en tire-bouchon, puis il le saisit par ses deux longues oreilles et le secoua de-ci de-là comme un tas de chiffons. Ce fut un beau tapage! Dikkie hurlait comme savent crier les cochons qu'on égorge; Jopie pleurait et gémissait et Boule-de-Gomme et Fil-de-Fer les rossaient comme ils n'avaient jamais espéré pouvoir le faire, même au pays des légendes

L'aide-cuisinier dansait de plaisir et une foule de passants accoururent pour voir ce qui se passait et qui criait d'une façon si pitoyable qu'on en avait les oreilles déchirées.

Tout à coup un grand et noble Bobby s'approcha et, saisissant Boule-de-Gomme et Fil-de-Fer avec ses fortes mains, leur arracha leurs victimes.

Jopie et Dikkie profitèrent de la confusion pour nettoyer la place, et ils avaient déjà atteint une autre rue qu'on entendait encore hurler Dikkie. Il est vrai qu'ils avaient reçu une fameuse tripotée!

Bulletje en Boonestaak.

Een schuchter voorwoord aan bezorgde, hoewel ijverig meelezende ouders.

Ziehier het eerste deel van de in korten tijd populair geworden „Wereldreis van Bulletje en Boonestaak" in definitieven vorm gereed, door „Ontwikkeling" uitgegeven. Het heeft wat langer geduurd, dan oorspronkelijk de bedoeling was, maar de gelukkige bezitters zullen er slechts wel bij varen, want de aanvankelijke opzet is verreweg overtroffen door de uitvoering van het werk zooals het voor u ligt.

Gedurende het verschijnen van de avonturen der wereldreizigers in „Het Volk" hebben ons meermalen protesten bereikt van verontruste menschen, in wie de zucht tot opvoeden een fanatiek karakter heeft aangenomen. Zij waren bevreesd, dat de twee snaken gevaarlijk zouden blijken voor het glazen huisje, waarin zij eerlijk meenden, dat hun eigen lievelingen moesten worden opgekweekt tot voorbeeldige, tot smettelooze, tot ware model-menschen. Hun vrees komt ons voor een heel klein beetje ongezond, onwijsgeerig en lichtelijk amusant te zijn, getuigende bovendien van een al te star theoretisch en dogmatisch opvoedkundig begrip, dat steeds voert tot de wat griezelige vrees, zich aan koud water te branden.

De geestelijke vader van Bulletje en Boonestaak heeft de eerlijke pretentie ook iets van de practijk der opvoedkunde te weten. Theoretisch is hij minder vast in de leer. Herhaaldelijk mompelt hij onder het schrijven een variant op Schaper's geseugeld woord en benadrukt met wreedaardige vreugde: „Maling aan de paedagogerij". Het is een erge bekentenis, maar ze heeft het voordeel eerlijk te zijn.

Dat de zonderlinge avonturen van de twee wereldreizigers door het onverantwoordelijk standpunt van hun auteur aan opvoedkundige waarde zouden verliezen, ontkent hij natuurlijk energiek. Voor broeikaskindertjes geeft hij het met wellust toe. Voor de gezonde rakkers, waaruit de beste menschen groeien, ontkent hij het met welhaast ontstellende volstrektheid.

Het is hier niet de plaats voor uitvoeriger polemiek. Angstige ouders moeten maar eens terugdenken aan hun eigen ongerechtigheden zoo omstreeks hun tiende en twaalfde jaar en nagaan, hoe vreeselijk hun toenmalige lichtzinnigheid heeft ingewerkt op hun tegenwoordige braafheid.

Bulletje en Boonestaak zijn enkel bedoeld als een paar stevige, gezonde, natuurlijke jongens. Een reactie tegen de naargeestige en zoutelooze Jopie-Slimmerij, maar geen modellen voor een van ethica uitpuilende theorie-opvoederij.

Het succes bij de kleine Volk-lezers is voor niemand meer een geheim. Om van de groote maar heelemaal niet te spreken.

En zoo gaan Bulletje en Boonestaak in definitieven vorm de wereld in, vergezeld van onzen paedagogischen zegenwensch. Mogen zij vreugde brengen in alle gezinnen, ten spijt van hardnekkige opvoeders-bezwaren, vreesachtige bedenkingen tegen hun driftigen levenslust en zelfs moreelen afschuw van de tastbare leugens der fantastische zeemansverhaalkunst van Ouwe Hein.

Amen!

DE SCHRIJVER.

In 1924 en 1925 volgden nog eens 5 deeltjes op oblong formaat Een bundeling van deze 9 deeltjes verscheen in bruin omslag in 2 gebonden boeken in 1924 en 1925, prijs per boek f 2,90.

Na deze 9 deeltjes op oblong formaat werd overgeschakeld op een ander formaat (beinvloed door de Duitse uitgever?) en verschenen de bekende 12 kleine boekjes in genaaide uitvoering à f 0,65 per boekje en als duurdere uitgave gebonden à f 1,– per boekje. De eerste 7 deeltjes van deze serie werden door Ontwikkeling uitgegeven, de latere 5 deeltjes door De Arbeiderspers. (Op 21 mei 1929 ging de uitgeverij Ontwikkeling op in de nieuw opgerichte NV De Arbeiderspers, eveneens gevestigd te Amsterdam.) Een bundeling van de 4 boekjes uit deze serie van Bulletje en Boonestaak op het onbewoonde eiland verscheen bij Ontwikkeling en De Arbeiderspers.

Ook in het buitenland was grote belangstelling voor Bulletje en Bonestaak. In de socialistische Belgische krant voor Antwerpen, De Volksgazet, verschenen Bulletje en Boonestaak als "De reis rond de wereld van Bolleke en Boonestaak".
In Duitsland werden 4 deeltjes van Dickerie und Bohnenstange uitgegeven door de Frankische Verlagsanstalt & Buchdruckerei GMBH in Nurnberg in 1924, 1925 en 1928, uitvoering met prachtige gekleurde platen en Maxmiliaan Gothische letters. Ook in België verscheen in 1926 een deel in het Frans van Fil-de-Fer et Boule-de-Gomme.
Bulletje en Bonestaak was de eerste internationale Nederlandse strip'

An einer Straßenecke sagte der Kombüsenjunge: „Wollt ihr jetzt mal einen Helden sehen?'
„Einen Helden?" riefen Dickerie und Bohnenstange zu gleicher Zeit und sie dachten an glänzende Erscheinungen, an Hermann den Cherusker, an Karl den Großen, an Napoleon und andere Männer, von denen die Geschichtsbücher erzählen. Sollten solche Helden hier auf der Straße herumgehen? Sie guckten nach allen Seiten aus, aber sie sahen nichts, das auch nur im mindesten einem Helden ähnlich gewesen wäre. „Seht dorthin, am Rand des Gehsteigs", sagte der Gipskopf.

Uit Duitse uitgave, 2e deel 1925

Uit Duitse uitgave, 1e deel 1924

„Sind hier Haie in der Nähe?" fragte der Kapitän.
„Ich glaube schon", antwortete der Steuermann unschuldig. „Warum fragst du das?"
„Nun", sagte der Kapitän nachdenklich, „wir haben mal einen Matrosen gekielholt, das war auch an einem Platz, wo Haie waren, und den haben wir auf der andern Seite ohne Beine heraufgezogen, weißt du das noch? Ein Hai hatte die Hälfte von ihm weggeschnappt."
Der Steuermann sagte gleichgültig:
„Na ja, solche Kleinigkeiten können immer vorkommen."

Het koffie-en-thee concern van Van Nelle had eveneens belangstelling en werden in de jaren 1928-1931 door Van Nelle als reclameobject, verkrijgbaar tegen bonnetjes, 6 boekjes op oblong formaat uitgebracht.
(In een aantal publicaties wordt i.p.v. Van Nelle de concurrent Douwe Egberts genoemd, deze fout vindt zijn oorsprong waarschijnlijk in "Strip voor strip" van Kousemaker/Willems 1970, waarin foutief Douwe Egberts wordt genoemd.) Door Van Nelle was uiterst nauwkeurig nagespeurd wat in verschillende kringen minder vlot zou worden aanvaard en werd aan de auteurs verzocht dit te neutraliseren. In Het Volk van 26-9-1928 maakt A.I.J. Brandenburg zich hierover kwaad. Dit ingezonden stukje alsmede het commentaar van de auteurs volgt hierbij.

Een vermakelijke kuising werd in de deeltjes 1 en 2 uitgevoerd met de scene in Londen (afleveringen A 93-99), waarbij Bulletje en Boonestaak in hun blootje in Hyde Park zwemmen In de Van Nelle uitvoeringen kregen Bulletje en Boonestaak een zwarte broek aan getekend. In de teksten werd dit opgelost met "Ze leenden een zwembroek van jongens, die al gezwommen hadden."

Saillant is ook het feit, dat in het 6e deeltje, in het verhaal "Ouwe Dick en de bende van Zwarte Jack" (afleveringen A 520-549), de rover Zwarte Jack, die zich in de normale afleveringen voordoet als een "dominee", verandert in een "sheriff"!!

De belangstelling voor B & B groeide maar door en van vele krantenlezers was destijds de eerste blik in Het Volk voor B & B. Het aantal abonnees steeg tot 109.000 in 1931
Ook de oplage van de boekjes was niet gering. Van de Van Nelle boekjes werden er b.v. 178.441 exemplaren in totaal gedrukt. Deel 1 liep het minste met 18.230 stuks, deel 5 het beste met 37.354 stuks. De oplages van de AP zijn niet bekend, maar in totaal is het miljoen makkelijk gehaald

A.M. de Jong en George van Raemdonck kwamen regelmatig bij elkaar om wat zij noemden te B & B-en. Nieuwe ideeën deed A.M. de Jong op tijdens de vele reizen die hij als journalist van Het Volk maakte. Hij bezocht Engeland, België, Frankrijk, Hongarije, Finland, Oostenrijk en Egypte en maakte zeereizen aan boord van een trawler (1921) en het stoomschip de Meteoor (1924). Op 3 oktober 1929 begon de serie tevens in de Voorwaarts (de Rotterdamse editie van Het Volk) te verschijnen. Alhoewel er natuurlijk minder sterke periodes in voorkomen, kan in het algemeen toch wel gesteld worden, dat Bulletje en Bonestaak een sterke serie is, waaraan A.M. de Jong en George van Raemdonck veel plezier beleefden bij de totstandkoming. Regelmatig liet George A.M. de Jong in zijn tekeningen optreden en A.M. op zijn beurt trachtte George nog al eens in zijn tekst te vangen.

Plotseling werd op 6 februari 1931 de publikatie gestopt. A.M. de Jong had een schrijven gekregen van de directie van Het Volk met als briefhoofd het destijds in socialistische kringen gebruikelijke "Waarde Makker", waarin werd medegedeeld, dat de serie om financiële redenen moest worden stopgezet.
Inplaats van Bulletje en Boonestaak, verscheen de Engelse King Features strip "Bonzo, de hond en zijn vrouw Snoekie". Een storm van protesten was het gevolg, reden waarom de directie van Het Volk besloot de afleveringen op 2 november 1931 te hervatten. Deze datum is niet toevallig, want op deze datum werd tevens het nieuwe gebouw van Het Volk aan het Hekelveld in Amsterdam geopend, tegelijk met de start van de gemodernisseerde dagbladen Het Volk, met ochtendblad, Voorwaarts, Vooruit en de Volksbladen

Bij de boekuitgaven gebeurde er iets merkwaardigs. In 1933 verscheen "Bulletje en Boonestaak in Brazilië", een getrouwe weergave van hetgeen in 1928 in Het Volk had gestaan.
Het daaropvolgende deeltje "Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika" verscheen in 1935 en omvatte echter de periode uit Het Volk van begin 1935 Tussen het laatste deeltje Afrika en het voorlaatste deeltje Brazilië zit dus een huaat van circa 7 jaar De reden, waarom deze 7 jaren zijn overgeslagen, is niet bekend, evenmin als de reden, waarom De Arbeiderspers met de boekuitgaven in 1935 stopte.

Vanaf 2 mei 1922 stond Bulletje en Bonestaak gedurende 15 jaar (behalve de bewuste periode van 9 maanden in 1931) bijna onafgebroken in Het Volk en vanaf 3-10-1929 tevens in de Voorwaarts, tot het definitieve einde kwam op 17 november 1937. (In het Salamanderboek van 1938 staat abusievelijk 1935.) De reden, waarom de serie stopte is niet bekend. George van Raemdonck en A.M. de Jong namen in hun laatste tekening persoonlijk afscheid van het publiek.
Financiele problemen lijken met de reden, want het aantal abonnees was in 1937 gestegen tot 203.000.
Ook is het duidelijk, dat de wens tot het stopzetten van de serie niet van A.M. de Jong of George van Raemdonck kwam. Ten eerste is het einde daarvoor veel te abrupt, maar verder waren er slechts 5 van de 7 reizen van Sindbad de Zeeman behandeld, lag de Herkules nog steeds in reparatie in Wilmington en had A.M. reeds laten aankondigen, dat het de bedoeling was, na het innemen van goederen op de Westkust van Amerika, naar Japan te varen.

Na de oorlog werd de fakkel weer opgenomen en verscheen B & B overnieuw vanaf het begin in de zaterdageditie van Het Vrije Volk vanaf 22-11-1947 tot en met 1-6-1951 en in de VARA-TV-Gids vanaf 31-8-1958 tot en met 20-2-1965. De afleveringen waren nu prachtig mooi ingekleurd in het Vrije Volk met rood en blauw, de kleuren van de arbeidersbeweging en in de VARA-gids geheel in kleur. Wel vonden de verantwoordelijke figuren van Het Vrije Volk het nodig om, zonder de nabestaanden van A.M. de Jong en George van Raemdonck te raadplegen, bepaalde afbeeldingen en teksten te laten verdwijnen of aan te passen Na Van Nelle dus de tweede gekuiste uitgave.

Ook De Arbeiderspers ging nu weer boekjes uitgeven en verschenen vanaf 1949 t/m 1959 18 delen op oblong formaat à f 1,20 per deel. Vooral de eerste druk van het eerste deel is van belang, omdat deze verscheen met de rood-blauwe inkleuring bekend van Het Vrije Volk. Deel 18 sluit net als bij de vooroorlogse uitgave niet aan bij deel 17. Tussen deze beide delen zit weer een hiaat van 7 jaar.

In de 60-er jaren begon de stripboom. In 1962 was er een grote striptentoonstelling in Het Stedelijk Museum, in 1967 werd Het Stripschap opgericht en verscheen het eerste Nederlandse stripfanzine Stripschrift. In 1971 ging het Strip Documentatie Centrum Nederland van de Universiteits Bibliotheek van Amsterdam van start. Ook De Arbeiderspers bezag opnieuw haar Bulletje en Bonestaak serie en op initiatief van Harmen Bockma en later met medewerking van Jan Kooijman werd de serie in 1968 in de originele versie, echter in de nieuwe spelling opnieuw uitgegeven op vierkant formaat met sommige platen sterk uitvergroot. Aardig is, dat in het eerste deeltje opnieuw het voorwoord van A.M. de Jong uit 1923 is opgenomen. In 1974 kwam het 5e deeltje in deze reeks uit.

Al met al kan geconcludeerd worden, dat Bulletje en Bonestaak een unieke serie is, die.

- 15 jaar lang in Het Volk en Voorwaarts stond
  twee maal geheel opnieuw begon in Het Vrije Volk (1947-1951) en de VARA-TV-Gids (1958-1965)
  in 21 boekdelen tot nu toe verscheen (1923-1935)
- driemaal geheel opnieuw in boekvorm verscheen bij Van Nelle (1928-1931, 6 delen), De Arbeiderspers (1949-1959, 18 delen) en nog eens bij De Arbeiderspers (1968-1974, 5 delen)
  als eerste Nederlandse strip in 1924 in een andere taal verscheen
  in totaal dus in 7 verschillende Nederlandse uitvoeringen te volgen is

Bulletje en Bonestaak is dan ook met reden een klassieke strip, wat b.v. ook leuk te zien is in bijgaande aflevering van Agent 327 Dossier Zondagskind van Martin Lodewijk uit Eppo van 17-6-1977.
Dat de serie ook internationaal gezien gekend en gewaardeerd wordt, vindt nog weer eens zijn bevestiging in de vermelding in "The World Encyclopedia of Comics" by Maurice Horn, verschenen in 1976, het kompleetste wereldstandaardwerk over strips tot op heden.

Uit het onderzoek ten behoeve van deze bibliografie is vast komen te staan, dat er 2448 afleveringen nog nimmer in boekvorm zijn verschenen. Deze 2448 afleveringen bevatten onder meer.

- een vliegreis met Braziliaanse oceanaviegers
- Ouwe Hein in het ideale land Eldorado
  de Herkules in een orkaan
  Ouwe Hein in China
- 5 reizen van Sindbad de Zeeman
  avonturen met Tom Mix
  Tom Mix in het ideale Dal der Gelukzaligheid.

Vooral in de verhalen over Eldorado en het Dal der Gelukzalgheid, blijkt de pacifistische en maatschappelijke instelling van A.M. de Jong. Landen zonder oorlog, de mensen worden een paar honderd jaar oud. Welvarende landen met vrolijke mensen, die er stevig en gezond uitzien. Alle mensen zijn gelijk, er wordt niet meer gewerkt dan nodig is om de algemene welvaart in stand te houden. De kinderen worden grootgebracht in de gedachte van liefde en rechtvaardigheid. Geld is onbekend, alles wordt gegeven of door arbeid verworven. Hier ligt een mooie taak voor De Arbeiderspers om deze resterende afleveringen b.v. in samenwerking met het Stripschap uit te geven.

Overgenomen uit Het Volk 26-9-1928

INGEZONDEN

Bulletje en Boonestaak.

De wereldreis van Bulletje en Boonestaak wordt thans opnieuw uitgegeven door de firma v. Nelle. Het eerste deel is verschenen en verkrijgbaar voor een zeker aantal bonnetjes. Echter is het werkje eerst voor haar "geschikt gemaakt". Wij, die een groote bewondering hebben voor dit werk van A.M. de Jong en G. v. Raemsdonck, dachten eerst, dat deze geschiktmaking slechts bestaan zou in eenige noodzakelijke veranderingen, bijv. de muurreklame: "Leest Het Volk", op de plaatjes 21a, 21b, 22a en 91a. Het is volkomen in den haak, dat dit veranderd is in: "Drinkt v. Nelle's Thee". Ook zal niemand bezwaar kunnen maken tegen het weglaten der ontmoeting met Jopie Slim en Dikkie Bigmans in Londen.
Doch hierbij is het niet gebleven. Hier volgt een lijstje der veranderingen (de nummers der plaatjes staan er voor):

Oorspronkelijke tekst:	Veranderd in:
3a. Kijk uit, vuile roetmop.	Kijk uit, roetmop.
4b Heb ik die zwarte duvel-schoot in een hoestbui, dat ie bijna stikte	Heb ik die zwarte smakker schoot in een hoestbui, dat ie buiten adem raakte
10a lach toch zoo niet, idioot	lach toch zoo niet, halve gare
12b. zal ik op zijn zielement spelen	zal ik een pak slaag geven
18a. en je bent een idioot ook	en je bent niet wijs ook
22a. lekker voor noppes	lekker voor niks
30a. werendig	werempel
31b De duivel! De duivel!	Het spook! Het spook!
33a. sakker-de-krakeling	sapper-de-krakeling
36a. zeg dat wel. . . een paar lekkere jutteperen - de smeerlapjes.	zeg dat wel. . . een paar lieve jongens de bandietjes.
38a. moddderbakken	bandieten
38b. slampampers	rekels
43b. Aste gesmeerde bliksem!	Dus gauw een beetje!
52a. Waar is dat loeder gebleven!	Waar is die leelijkerd gebleven!
52b. Ik ben enkel maar de duivel	Ik ben enkel maar het spook
53a. meneer de duivel	meneer het spook
59b. slampampers	vlegels
63a. ondankbare hond	ondankbaar wezen
64b. 't Lijkt hier de hel wel	't Lijkt hier wel een smeltoven
65a. de opperste van de duvels	de opperste van de smelters
65b. Maar de duvel moet ondeugende jongens braden	Maar die moet alles smelten, ondeugende jongens ook
70a. Lach nou, dooie	Nou moet je lachen
72b. Ik doop u mijn zoon Kalkhoofd	En nou heet jij voortaan Kalkhoofd
73a. hij raasde als een bezetene	hij raasde als een wildeman
79a. gemeene zwerver	leelijke plaaggeest
93b	Toegevoegd: ze leenden even een zwembroek
95a. hij wou me opvreten	hij wou me opeten ('t gaat over een haai)

Ook de plaatjes zijn geschikt gemaakt. De ouderwetsche onderwijzer van 13b en 14a is gemodernseerd; waarom is ons een raadsel, trouwens zoo is het ook met vele tekstveranderingen. Koddig echter is, dat het voor 17a vergeten is. Zooals ook vergeten is onder 9a: "hij stikte er haast in", te veranderen (let op 4b). De herziening is blijkbaar wat slordig geweest.
20b. Bulletje aan het spit. Nu heeft hij een zwembroek aangekregen! Denk u er in: gebraden zwembroek!
34b. Bulletje wordt gewasschen. Hiervoor is een ander plaatje geteekend.
41b. Bulletje is nu op schitterende wijze achter zeewier verborgen. 48a. Het plaatje van den gekietlhaalden man is verandert.
84a. Het plaatje over de A'damsche verkeerspolitie vervangen door een, dat niet bij 83b. past.
93a 98b. op alle plaatjes over 't zwemmen in Hyde Park zijn de zwemmers voorzien van een zwembroekje.
Alles te zamen genomen zou men met eenigen goeden wil kunnen zeggen: schrijver en teekenaar hebben hun werk gekuischt. En toegegeven kan worden, dat hierdoor de aard van het werk niet is aangetast.
Maar er is iets anders. En wel dit: Vooral in het begin hebben vele ouders bezwaar gemaakt voornamelijk tegen die plaatjes en die deelen van den tekst, die nu herzien zijn. En het was dus mogelijk geweest voor De Jong en v. Raemdonck om bij de uitgave in boekvorm door "Ontwikkeling", hieraan tegemoet te komen, zonder den aard van het werk aan te tasten. Zij hebben dat niet gedaan en er zich in de inleiding tot het eerste deeltje (die door ons met groot genoegen gelezen is) op verschillende gronden tegen verzet. En nu gaat ons protest hiertegen, dat met bezwaren van "Volk"-lezers geen rekening werd gehouden, maar aan ongeveer diezelfde bezwaren wordt tegemoet gekomen, nu dat blijkbaar finantieel voordeelig is. Deze "herziening" lijkt ons erger dan de "bewerking" van Pallieter, indertijd door "Het Volk" en "De Notenkraker" op zoo uitstekende wijze geheeld
Hierop past slechts de verzuchting: Ook gij, Brutus!

A.I.J. BRANDENBURG.

Wat de verteller en de tekenaar hierop te antwoorden hebben? Niet veel. De vergelijking met "Pallieter" gaat hierom al niet op, omdat een boek voor volwassenen door dezen zelf in eigen verantwoordelijkheid wordt gekozen, terwijl de kinderen gelukkig gemaakt worden met boeken naar de keuze der ouders. De veranderingen, die Brandenburg in zo gloeiende verontwaardiging hebben doen ontsteken, zijn door de auteurs met een geamuseerde glimlach op verzoek van Van Nelle aangebracht. Deze firma wou de boekjes gaarne als reclame-object hebben en heeft uiterst nauwgezet nagespeurd wat in verschillende kringen minder vlot zou worden aanvaard en ons verzocht dat te neutraliseren. Waar dit, ook naar Brandenburgs mening, het karakter van de boekjes niet behoefde aan te tasten, hebben wij er geen bezwaar tegen gemaakt.
Voor de opvoedkundige begrippen, die o.i. in onze kringen geheiligd dienen te worden, achten wij "Bulletje en Boonestaak", zoals zij in de krant verschenen en verschijnen, volkomen verantwoord. Nu ze in gezinnen van allerlei kleur in huis gebracht worden, kon gevoeglijk een iets minder smeuige vocabulaire verlangd worden. Dat de boekjes daarbij aan vermakelijkheid en realisme verloren hebben, zijn de auteurs met Brandenburg eens Daar staat tegenover, dat vele duizenden kinderen nu weer gratis de schokkende avonturen kunnen mee beleven. Dat is ook wat waard.
Overigens missen wij pijnlijk in Brandenburgs filippica het kneuterige plezier in het opmerken van de wijze, waarop in 't algemeen gewaakt wordt tegen het gebruik van malse termen door kinderen en volwassenen. De resultaten van die ethische angstvalligheid kan men speciaal bij ons volk dagelijks waarnemen bij het beluisteren van de woordenschat onzer landgenoten in allerlei omstandigheden. Brandenburg kan gerust zijn: de gecouperde "krasse uitdrukkingen" komen langs andere weg tòch wel in de mond onzer lievelingen!
Maar is de sop de kool wel waard?

DE AUTEURS VAN
"BULLETJE EN BOONESTAAK".

Al schreeuwende beende Boonestaak naar den kant en spuwde na iedere kreet een lange straal water uit. Toen hij weer wat op adem was en bibberend bij den kant stond, riep hij:

„Pas op, Bulletje!... d'r zit een haai of een krokodil in 'et water! Hij wou me opvreten! Pas op!"

Maar Bulletje stond te dansen van de pret en 't Kalkhoofd brulde al even hard.

Toen begon Boonestaak te begrijpen, dat die kleine dikke Bul hem dat gelapt moest hebben! En daar had hij in zijn schrik heelemaal niet aan gedacht!... Woedend nam hij een reuzensprong en kwam met veel geraas en geplas vlak bij zijn twee vrienden in het water. Hij greep hen allebei om den hals en trok en sleurde, zoo hard en onverwacht, dat ze omvielen en nu op hun beurt meer water te slikken kregen, dan ze in de gauwigheid verwerken konden.

Uit 2e deel van "De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak"
Uitgave "Ontwikkeling"

Al schreeuwende beende Boonestaak naar den kant en spuwde na iedere kreet een lange straal water uit. Toen hij weer wat op adem was en bibberend bij den kant stond, riep hij:

„Pas op, Bulletje! . . . d'r zit een haai of een krokodil in 'et water! Hij wou me opeten! Pas op!"

Maar Bulletje stond te dansen van de pret en 't Kalkhoofd brulde al even hard.

Toen begon Boonestaak te begrijpen, dat die kleine dikke Bul hem dat gelapt moest hebben! En daar had hij in zijn schrik heelemaal niet aan gedacht! . . . Woedend nam hij 'n reuzensprong en kwam met veel geraas en geplas vlak bij zijn twee vrienden in het water. Hij greep hen allebei om den hals en trok en sleurde, zoo hard en onverwacht, dat ze omvielen en nu op hun beurt meer water te slikken kregen, dan ze in de gauwigheid verwerken konden.

Uit 1e deel van "De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak"
Uitgave "De erven de wed. J. van Nelle"

De Kinderen onzer abonnees krijgen volgende week een brief van de hiernaast afgebeelde

Bulletje en

Boonestaak.

Eerste aankondiging, Het Volk, 15-4-1922

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak

1

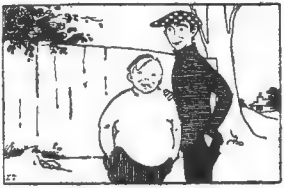

Hierboven zie je het portret van de twee beste vrienden, die ooit samen kwajongenestreken uithaalden. Waarom de een Boonestaak en de andere Bulletje genoemd werd, hoef ik zeker niemand uit te leggen! Ze waren een beetje berucht in de buurt en hun namen werden altijd in één adem genoemd, want waar je Boonestaak zag, daar zag je ook Bulletje, en als je Bulletje misschien een oogenblikje alleen zag, kon je er zeker van zijn, dat Boonestaak ergens vlak in de buurt was.

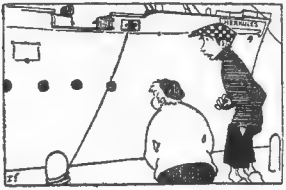

Boonestaak zat Bulletje eigenlijk een beetje op zijn kop. Dat kwam misschien, omdat Boonestaak z'n vader kapitein was op hetzelfde schip, waarop de vader van Bulletje als stuurman voer. Dat schip heette de „Herkules". Het was een stoere vrachtvaarder en op het oogenblik, dat ons verhaal begint, lag het in het dok om nagekeken te worden, eer het een geweldig lange reis ging maken. Boonestaak en Bulletje dachten al niet smart aan den langen tijd, waarin ze hun vader niet zouden zien.

Plaatjes uitknippen, opplakken en bewaren!

1e aflevering, Het Volk, 2-5-1922

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak.

1978

De Braziliaan begon nu ook bedenkelijk te kijken. Hij stapte uit zijn wagen en samen met den kokamaat zocht hij overal naar de jongens, samen riepen zij hun kelen schor, maar ze kregen geen antwoord en ze vonden de verdwenen jongens nergens.

„Ik geloof", zei de meneer, „dat ik wel een beetje voorbarig geweest ben met m'n vriendelijkheid om die twee rakkers een plezierritje aan te bieden"

De kokamaat antwoordde niet.

• • •

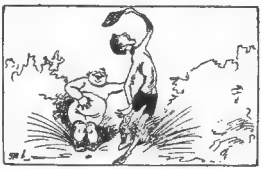

Hij was de wanhoop nabij. Wat moest hij beginnen, als ze niet boven water kwamen? En toch verwachtte hij van oogenblik tot oogenblik, dat ze uit het kreupelhout te voorschijn souden springen en zich een ongeluk lachen, omdat ze hem zoo in de benauwdheid hadden gebracht. Maar dan kregen ze wast ieder een echt pak ransel van 'em, want dat was geen manier! Iemand zoo gruwelijk in de rats te laten zitten! Hij zou ze leeren! Maar hij wou toch wel graag alles geven als ze er alvast maar waren!...

„De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak" is in losse deeltjes verkrijgbaar bij N.V. „Ontwikkeling", Keizersgracht 380, Amsterdam. Vraagt prospectus. Nadruk verboden.

Laatste aflevering van het in boekvorm verschenen verhaal B & B in Brazilie, Het Volk, 24-11-1928

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak.

1979

Wat was er met Bulletje en Boonestaak gebeurd? Waren ze werkelijk bezig den kokamaat op deze verschrikkelijke manier te plagen? . . Och, nee, daar hadden ze niet eens aan gedacht. Maar ze hadden een wonderlijke ontdekking gedaan. . .

Juist zooals de kokamaat veronderstelde, waren ze een eind verder het struikgewas ingedrongen, om niet een grooten boom om hen heen te sluipen en hem dan onverwachts op het lijf te vallen, om hem zijn overwinning op hen te laten beturen.

• • •

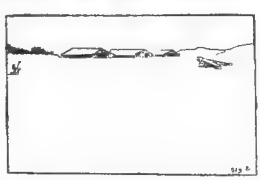

Maar ongemerkt waren ze een eind te ver geslopen, en plotseling eindigde het kreupelhout weer en stonden ze voor een groote vlakte, die begroeid was met dicht gras. Midden erop stonden geweldige groote boomen, maar er was geen levend mensch te bekennen. Alleen stond dicht bij den overkant, waar het bosch weer begon, een vliegmachine. Ze zagen er even te wachten.

„Een vliegmachine, Boonestaak!" riep Bulletje.

„Een tweedekker!" stelde Boonestaak vast.

„De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak" is in losse deeltjes verkrijgbaar bij N.V. „Ontwikkeling", Keizersgracht 380, Amsterdam. Vraagt prospectus. Nadruk verboden

Begin van een nieuw verhaal (nummer in boekvorm), Het Volk, 26-11-1928

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak.

2140

Kort na het eten werd er gebeld en er kwam een meneer van de krant vragen of de beroemde wereldreizigers en luchthelden even mocht spreken. Hij had een heelen bundel kranten bij zich en overal stonden hun portretten en verhalen over hun reis en hun oceaanvlucht. Er werd bijna nog meer over de twee kwajongens gesproken dan over de echte oceaanvliegers. De moeders namen de kranten weg, omdat ze vonden, dat de twee vrienden al meer dan verwaand genoeg terug gekomen waren, en Bulletje en Boonestaak waren er niks rouwig om

* * *

Al die drukte ân de krant, dat vonden ze flauwe smoesjesmakerij. D'r stond een hoop bij, dat niet eens gebeurd was. Zeker had de eene kranteschrijver den anderen willen overtroeven en allemaal hadden ze d'r wat bij verzonnen. Bulletje en Boonestaak vonden, dat die heeren van de kranten maar eens ân de leer moesten gaan bij Ouwe Hein. Die zou ze wel es even aan d'r verstand brengen, hoe je doen moest om de dingen mooi te vertellen en toch niet te liegen!

En toen moest de meneer van de krant erg lachen, tot groote verbazing van de twee vrienden.

A.M. de Jong, Het Volk 12-7-1929

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak

2600

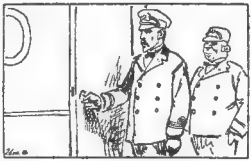

Hun vaders kwamen hen goeden nacht wenschen, en zij kleedden zich haastig uit en kropen vermoeid en voldaan in de kooi. Na een poosje vroeg Boonestaak:

„Zeg Bulletje?"

„Ja, wat is 'ie?" vroeg die slaperig terug.

„Heb jij ook soo'n fijne dag gehad vandaag?"

„Een reuzedag!" betuigde Bulletje geeuwend. „Wel te ruisten, Boonestaak!"

„Kaf ze!" wenschte Boonestaak en een minuut naderhand sliepen ze allebei als marmotten.....

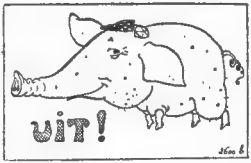

* * *

En hiermee, beste kinderen, is de geschiedenis van Bulletje en Boonestaak voorloopig ten einde Misschien hooren jullie er later nog wel eens meer van, want de wereldreizigers zijn nog lang niet aan het eind van hun avonturen, en Ouwe Hein heeft mij in vertrouwen meegedeeld, dat hij nog een paar waar gebeurde geschiedenissen vergeten heeft te vertellen Het is dus heelemaal niet onmogelijk, dat wij op een goeie dag weer eens wat van de „Hercules" en zijn opvarenden hooren....

Laatste aflevering eerste episode, Het Volk, 6-2-1931

Bulletje en Boonestaak

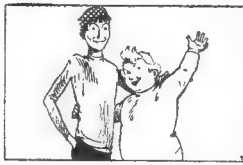

Hier hebben jullie de weigelijkende portretten van Bulletje en Boonestaak, de twee vrienden, die samen een wereldreis maken. De meeste kinderen van onze krant kennen de snaken al wel van vroeger, toen hun avonturen avond aan avond hier in ditzelfde hoekje verteld werden. Maar voor de kinderen, die vandaag eerst kennis met de jongens maken, moet ik wel even vertellen, wie ze eigenlijk zijn, en hoe ze op reis geraakten. Hoe ze aan hun mooie namen kwamen, is voor iedereen duidelijk, die ze even aankijkt.

Boonestaak's vader is kapitein van de „Hercules" een vrachtstoomboot, die de heele wereld over zwerft. Bulletje's papa is stuurman op hetzelfde schip. De families woonden in dezelfde straat, en de jongens waren onafscheidelijke kameraden. Ze kibbelden nog al vaak, en soms vochten ze ook wel eens een rondje, maar ze konden elkaar toch nooit langer dan een uur missen. Dan werd de vrede weer geteekend, en de kameraadschap volledig hersteld. Samen hadden zij ook het stoutmoedige reisplan gemaakt.

1e aflevering 2e episode, Voorwaarts 2-11-1931

Bulletje en Boonestaak

De vreemde ruiter steeg af, en dat deed hij zoo kwiek en lenig, dat de jongens hem vol bewondering aankeken. Met het paard aan den teugel kwam hij op hen toe, en vriendelijk glimlachend zei hij:

„Mag ik me dan even voorstellen? Ik ben Tom Mix. Misschien hebben jullie wel es van me gehoord."

Bulletje en Boonestaak voelden hun hart luider en sneller gaan klopperi. Was dat even een ontmoeting! Tom Mix nog maar liefst! Een van de geweldigste cowboys van heel de wildernis!

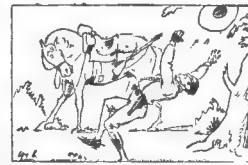

„Heel aangenaam, mister Mix", zei Hein, terwijl hij hem de hand drukte. „En deze kleine ruitersmannen zijn Bulletje en Boonestaak genaamd; het tusschending heet Kalkhoofd en ik zelf wordt Hein genoemd, meestal Ouwe Hein, maar dat is onrechtvaardig, want ik ben nog maar amper an een jongeling van zestig jaren."

De vreemdeling goolde van pure verbazing zijn hoed en heel eind de lucht in, en riep:

„Alle duivels, wat een ontmoeting!"

Tom Mix, Voorwaarts 22-1-1934

Bulletje en Bonestaak

Een verhaal van Ouwe Hein?..... Daar konden ze alle narigheden van heel de wereld voor vergeten. Zij snikten nog wat na 'n wreven lijlings de tranen uit hun ogen.

„Een ver.....hik.....haal?" vroeg Bulletje hoopvol.

„Fre.....hik.....cles!" bevestigde Hein komiek en een flauw glimlachje verscheen op het benauwde gezicht van de kameraden.

„Wat ga-ha je verte-hellen?" vroeg Bonestaak, ook nog even snikkend van zenuwachtigheid.

„Wa-hat ju-hulle maar wi-hillen!" beloofde Hein, meesnikkend, en toen moesten de jongens even eerlijk lachen om zijn mal gezicht.

„Nou", vervolgde Hein, „wat zal het zijn? De derde reis van Sindbad den Zeeman, of horen hulle soms liever een avonturtje, dat Ouwe Hein zelf heeft beleefd? Maar die 'n lang niet zo spannend of wonderbaarlijk, dat weet je!"

Bulletje en Bonestaak keken elkaar aan. Wat zouden ze kiezen?

Sindbad den Zeeman, Voorwaarts 1-2-1935

BULLETJE EN BONESTAAK

Bulletje en Bonestaak kwamen vlak voor ouwe Hein zitten en legden ieder een vertrouwelijke hand op zijn knie. Hein dacht nog even na, zuchtte diep en begon zijn simpel verhaaltje te vertellen.

„Ik zal zowat een jaar of zevenentwintig geweest zijn.... ja, dat komt uit, want 'k was twee jaar getrouwd, toen ik met een groot zeilschip meeging op een reis, die ons helemaal om de wereld moest voeren. Een prachtig opgetuigd volschip wes 'et, mejongens, met vier masten.

„Zo zie je ze tegenwoordig maar heel zelden meer. 't Was zwaar werken soms, vooral bij slecht weer, maar voor een zeeman echt fijn, zie je, want daar kon je tenminste bewijzen, dat je je vak als matroos verstond. En bij mooi weer en goeie wind, had je dagen lang niks anders te doen dan het schip suiver te houden en wacht te lopen als roerganger op de kampanje. Een goed leven. Een brave, goeie kaptein, prettige stuurlui, een best stelletje kameraads aan boord en een juweel van een kok!

Begin van het verhaal "Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika", Voorwaarts 2-2-1935

BULLETJE EN BONESTAAK

„Je woord helemaal gehouden?" vroeg Bonestaak verwonderd. „Hoe kan dat nou? Je bent toch weer gaan varen?"

„Ja, wat dat betreft, daar heb je gelijk in!" zei Ouwe Hein lachend. „Maar dat was mijn schuld niet, hoor. Zie je, ik werkte aan de wal, maar dat bedierf m'n humeur. Je moet niet vergeten, dat ik pas koning geweest was, hè, en dan valt 't niet mee om weer gewoon knecht te spelen! En ik miste de zee toch ook wel erg.

Maar ik had beloofd aan wal te blijven, en wat ik beloof, dat doe ik ook. Maar ik kan 't niet helpen, dat ze me overal te zeemansachtig vonden. Ik kreeg overal gedaan en dat maakte m'n humeur nog slechter. Zo slecht, dat m'n vrouw op een dag tegen me zei: „Hein!" sei ze, „as je over drie dagen geen schip hebt, dan loop ik weg, want d't is met jou geen tuis te houden!" Nou, as je vrouw je wegjaagt, dan heb je te gaan, niewaar en zo kwam ik weer op zee zonder m'n woord te breken!"

Laatste aflevering van het laatste in boekvorm gepubliceerde verhaal "Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika", Voorwaarts 6-6-1935

BULLETJE EN BONESTAAK

Bulletje en Bonestaak moesten hard lachen om die redenering van Ouwe Hein.

„Je kon d't zeker niks aan doen, dat je humeur zo slecht was?" giechelde Bonestaak.

„Natuurlijk niet!" ontkende Hein verontwaardigd. „Zo'n humeur dat komt vanzelf, maar dat kan je niet vanzelf weer weg laten gaan."

„Gelukkig maar, dat je vrouw dat humeur niet kon verdragen, Hein!" lachte Bulletje. „Want anders hadden we jou nooit ontmoet!"

„Maggen jullie me zo graag lijden?" vroeg Ouwe Hein gevleid.

„Dat nou niet", plaagde Bonestaak", maar dan hadden we je verhalen nooit gehoord, zie je!"

De jongens schaterden om het kwade gezicht van hun ouden vriend, maar midden in hun lach stokten ze en keken verschrikt naar de scheur in de tent, die vanaan week en waar plotseling een hoofd door naar binnen keek. En wie beschrijft hun verbazing, toen ze keken in het gezicht van Tom Mix?

Start van een nieuw verhaal (nimmer in boekvorm), Voorwaarts 7-6-1935

BULLETJE EN BONESTAAK

„Wat dan?" vroeg Bulletje nieuwsgierig. „Vertel 'et maar gerust hoor, Kalkhoofd! Wij zijn niet zo gauw van de kook!"

„Nee, jullie niet", lachte de koksmaat. „Maar dan komt 'et later maar weer in de krant, en dat'r zijn d'r weer hopen zachtaardige mensen, die 'et niet geschikt vinden voor jeugdige kinderen, en die d'r ingezonden stukken over gaan schrijven. Da's allemaal maar last voor niks. Ik zal jullie zeuwen maar liever sparen."

„Tjeezes, wat flauw!" foeterde Bonestaak. „Vertel nou op. Kalkhoofd! Wat wou die met je doen?"

„Nou, goed dan", grinnikte de koksmaat. „Ik zal 'et jullie precies vertellen, maar dan moet je niet flauw vallen, hoor! Beloof je dat?"

Bulletje en Bonestaak keken hem minachtend aan, en gaven geen antwoord. Flauw vallen! Had iemand hen al eens ooit flauw zien vallen? Ze waren geen meiden! En dus zei Bulletje: „Vertel op, zwamneus!"

Voorwaarts 17-6-1935

BULLETJE EN BONESTAAK

„Daar lag ik dus op het dek geploft, en daar hebben ze me gevonden . "

Hij zweeg. Bonestaak vroeg:

„Was ie bewusteloos, He,n?"

„Of ik bewusteloos was, vraagt ie!" hoonde Hein. „Nee, ik zal niet bewusteloos geweest zijn met de halve Stille Oceaan in m'n maag en in m'n longen! D'r was geen beweging in me te krijgen, man! Ze hebben alles geprobeerd om de levensgeesten weer op te wekken, maar 't was allemaal tevergeefs . ...

„Ik was dood verdronken ... .. en daarmee uit! Wel te rusten samen!"

Haastig stond hij op en eer de jongens van hun verbazing en schrik bekomen waren, was hij al in de tent verdwenen.

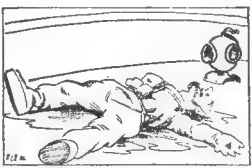

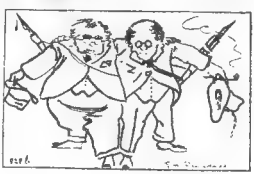

En hier eindigt het verhaal van de avonturen, die Bulletje en Bonestaak op hun wereldreis beleefden. Wij hopen, dat onze lezers zich er niet al te erg bij verveeld hebben!.....

Allerlaatste aflevering, Voorwaarts 17-11-1937

BULLETJE EN BO(O)NESTAAK,

inhoud van de 44 verhalen

Voor de verhalen 3 t/m 5, 10 t/m 20 en 37 werden de titels van de boekuitgaven gebruikt. De titels van de overige verhalen werden door mij bedacht.
De inhoudsbeschrijving van de verhalen 10 t/m 18 werd overgenomen uit het 16e boekje van De Arbeiderspers uit 1959.
De nummering van de afleveringen is enigszins een chaos, omdat de serie na de 9-maandse onderbreking in 1931 opnieuw met nummeren begon en omdat na elk gepasseerd duizendtal opnieuw met nummer 1 werd begonnen.
De serie vanaf het begin op 2-5-1922 t/m 6-2-1931 noem ik derhalve de A-periode, de serie vanaf 2-11-1931 t/m 17-11-1937 de B-periode
Elke aflevering bestaat uit 2 platen naast of onder elkaar, elke plaat is afzonderlijk genummerd en is tevens voorzien van de letter A en B of a en b
De 44 verhalen zijn genummerd op de volgorde, zoals ze vanaf 2-5-1922 in Het Volk verschenen. Tevens zijn de jaren van publicatie in Het Volk genoemd.
Achter de verhalen is aangegeven of en zo ja, welke boekuitgave er van een verhaal geweest is. Zie verder voor deze boeken bij de bibliografie.

1922

BB 1. (A 1-90)
Ontmoeting met Jopie Slim en Dikkie Bigmans.
De twee vrienden Bulletje en Boonestaak lopen weg van huis en verbergen zich stiekum op de Herkules, het schip waarop hun vaders kapitein en stuurman zijn. De eerste reis gaat naar Londen, waar onze vrienden Jopie Slim en Dikkie Bigmans van De Telegraaf ontmoeten en afranselen (BUL 1.1–1.a–4.1–4.2–5.1–6.1–7.1–8.1)

BB 2. (A 91-182)
Ouwe Hein's eerste schipbreuk.
Onze vrienden zwemmen in hun blootje in Hyde Park en ontmoeten in Londen oorlogsinvaliden. Avonturen en grappen aan boord. De jongens leren Ouwe Hein als verteller kennen. (BUL 1.2–1.a 4.2 6.1 6.2 -7.1–7.2 -8.2)

1922/1923

BB 3. (A 183-274)
Ouwe Hein onder de zeerovers.
Ouwe Hein vertelt van zijn avonturen onder de zeerovers en van de allereerste hoofdtransplantatie uit de geschiedenis. (BUL 1.3–1.a–4.2–4.3–6.2–6.3 7.2 7.3 8.3)

BB 4. (A 275-366)
Avonturen in New York.
Bulletje en Boonestaak met de koksmaat Kalkhoofd aan de wandel in New York (BUL 1.4–1.a–6.3–6.4–7.3–8.4)

BB 5. (A 367-459)
Naar het midden-westen.
De twee vrienden gaan logeren op een farm in het Wilde Westen bij de oom en tante van Bulletje. (BUL 1.5–1.a–1.b–6.4 –6.5 7.3 7.4 8 5)

1923/1924

BB 6. (A 460-551)
Ouwe Dick en de bende van Zwarte Jack.
De jongens leren paardrijden. Cowboy Ouwe Dick vertelt van zijn belevenissen onder de goudzoekers. (BUL 1.6–1.b–6.5–6.6–7.4 7.5–8.5)

BB 7. (A 552-643)
Ned's avonturen in Alaska.
Cowboy Ned blijkt al net zulke schitterende verhalen te kunnen vertellen als Ouwe Hein. (BUL 1.7–1.b–6.6–7.5)

BB 8. (A 644-735)
Paardendiefstal op de farm.
Op de farm worden twee paarden gestolen. De dief James Jeffries wordt gegrepen Het loopt echter toch anders dan Bulletje en Boonestaak hadden kunnen denken. (BUL 1.8–1.b–7.5–7.6)

1924/1925

BB 9. (A 736-827)
Weer aan boord van de Herkules.
Afscheid van Oom, Tante, Piet, Marie en Ned en terugkeer naar de Herkules. De vaart gaat naar het Zuiden en vandaar naar Japan (BUL 1.9–1.b–7.6)

BB 10. (A 828-941)
Ouwe Hein onder de ijsberen.
Ouwe Hein vertelt zijn fantastische belevenissen uit de tijd die hij vroeger eens heeft doorgebracht onder de ijsberen. (BUL 2.1–4.4–7.6–7.7)

1925/1926

BB 11. (A 942-1044)
De onderwerping van de menseneter.
Schipbreuk! Bulletje en Boonestaak spoelen aan op een onbewoond eiland. (BUL 2.2–2.a–2.c–7.8)

BB 12. (A 1045-1146)
De vertellingen van de menseneter.
Avonturen op het onbewoonde eiland met de brave menseneter Dinsdag. (BUL 2.3–2.a–2.c–7.9)

BB 13. (A 1147-1248)
Hoe Bulletje en Boonestaak de bewoonde wereld terugvinden.
Na een vervaarlijke toch door een druipsteengrot bereiken Bulletje en Boonestaak weer de bewoonde wereld. (BUL 2.4–2.b–2.d–7.10)

BB 14. (1249-1329)
Alle raadselen opgelost.
Hoe kan men door een grot van een onbewoond eiland komen? Waar is de goede menseneter Dinsdag gebleven? Raadsels en nog eens raadsels. Maar ze worden allemaal opgelost in dit boekje. (BUL 2.5–2.b–2.d–7.11)

1926/1927

BB 15. (A 1330-1438)
Ouwe Hein's wonderbaarlijke reis door het luchtruim.
Ouwe Hein reist naar de maan, komt op de planeet Saturnus terecht en doorklieft de ruimte op de staart van een komeet. Om van zijn verblijf onder zee maat te zwijgen. (BUL 2.6–7.12)

BB 16. (A 1439-1566)
Het Neptunusfeest op de Herkules.
Onze vrienden passeren de evenaar. Aan boord van de Herkules wordt het feest van Neptunus gevierd. En hoe! (BUL 2.7–7 13)

BB 17. (A 1567-1664)
Ouwe Hein's avonturen onder de Barbarijse zeerovers in de Sargassozee.
De schokkende avonturen van Ouwe Hein als gedwongen matroos op een schip van de Barbarijse zeerovers, en zijn vreemde ervaringen in de Sargassozee. (BUL 3.1–7.14)

1927/1928

BB 18. (A 1665-1769)
Ouwe Hein's wonderbare thuiskomst.
Vervolg van Ouwe Hein's wonderbaarlijke avonturen. Lees hoe hij na talloze omzwervingen weer behouden thuis kwam op de rug van een adelaar! (BUL 3.2–7.15)

BB 19. (A 1770-1888)
Van oorlogie spelen en heldendom.
Bij oefeningen wordt een onderzeeboot door een torpedojager overvaren. De bemanningsleden van de Herkules redden de overlevenden en worden als helden in Rio de Janeiro ingehaald. (BUL 3.3–7.16)

BB 20. (A 1889-1978)
Bulletje en Boonestaak in Brazilië.
Ontmoeting in Rio de Janeiro met Gerrit Terpentijnneus, die een prachtig verhaal verteld over inspecteur Frits Meier (BUL 3.4–7.17)

1928/1929

BB 21. (A 1979-2085)
Met Braziliaanse oceaanvliegers naar Florida.
Bulletje en Boonestaak kruipen in een vliegmachine en blijken de ongenode gasten te worden van de Braziliaanse oceaanvliegers Pepino en Don Alvarez, die met hun vliegtuig De Stormvogel op weg zijn naar Florida. (niet in boekvorm)

BB 22. (A 2086-2186)
Landing op Schiphol.
Inplaats van in Florida landen ze per ongeluk op Schiphol. Weerzien met de moeders en weer naar school. Een meneer van de krant komt vragen, of ze asjeblieft weer op reis willen gaan. Er komt een telegram van de bemanning van de Herkules, die de terugkeer eist van Bulletje en Boonestaak. (niet in boekvorm)

BB 23. (A 2187-2292)
Muiterij op de Herkules.
De bemanning van de Herkules slaat aan het muiten, omdat de jongens niet terugkomen. De moeders besluten de jongens met de oceaanvliegers terug te laten vliegen. (niet in boekvorm)

1929/1930

BB 24. (A 2293-2403)
Ouwe Hein in Eldorado.
Ouwe Hein vertelt van een schipbreuk, een luchtreis met luchtballonnetjes en zijn verblijf in het land Eldorado, ergens in Zuid-Amerika. Een ideaal land zonder oorlogen. (niet in boekvorm)

BB 25. (A 2404-2499)
Jacht op het goud van Ouwe Hein.
Ouwe Hein vertrekt uit Eldorado en krijgt wat goud mee. Dieven stelen zijn goud. (niet in boekvorm)

1930/1931

BB 26. (A 2500-2600)
Ouwe Hein wordt president van Brazilië.
Met een dynamietpatroon schiet Ouwe Hein zich op een rotsblok naar Rio de Janeiro. Hij wordt president van Brazilië, maar vindt het raadzaam na enige tijd weer aan te monsteren op een Hollands schip. (niet in boekvorm)

1931/1932

BB 27. (B 1-99)
Een orkaan teistert de Herkules.
De Herkules vaart naar de Westkust van Amerika om goederen in te nemen voor Japan. Het schip wordt echter door een orkaan getroffen (niet in boekvorm)

BB 28. (B 100-195)
Reparatie in Californië.
In Wilmington-Californië gaat de Herkules in reparatie. (niet in boekvorm)

BB 29 (B 196-295)
Scheepshond Nero maakt de stad onveilig.
De jongens gaan met de scheepshond Nero de stad in en zetten Wilmington op stelten. (niet in boekvorm)

1932/1933

BB 30 (B 296-391)
Roodkapje, Nero en de Boze Wolf.
Een toneelvoorstelling van Roodkapje en de Boze Wolf wordt bezocht. Nero gaat de Boze Wolf te lijf. (niet in boekvorm)

BB 31. (B 392-488)
Ouwe Hein in China
Ouwe Hein vertelt over een schipbreuk bij China, een beul wil zijn kop afhakken, maar de schone dochter Kersebloesem van de mandarijn Be Li Tjap redt hem. (niet in boekvorm)

BB 32. (B 489-587)
Kamperen in Californië.
Met de vliegende draak Ping Pong Pang vertrekt Ouwe Hein, maakt een tussenlanding in Egypte en een noodlanding op zee. Op verzoek van het stadsbestuur van Wilmington gaan de jongens met Ouwe Hein en het Kalkhoofd kamperen in het binnenland van Californie. (niet in boekvorm)

1933/1934

BB 33. (B 588-685)
De eerste reis van Sindbad de Zeeman.
Ouwe Hein vertelt van de eerste reis van Sindbad de Zeeman. (niet in boekvorm)

BB 34. (B 686-781)
Ontmoeting met Tom Mix.
De jongens ontmoeten de filmheld Tom Mix, die ook alweer prachtige verhalen weet te vertellen. (niet in boekvorm)

BB 35. (B 782-883)
De tweede reis van Sindbad de Zeeman.
Ouwe Hein vertelt van de tweede reis van Sindbad de Zeeman, de jongens en Ouwe Hein worden gevangen genomen door de Sioux. (niet in boekvorm)

1934/1935

BB 36. (B 884-982/983)
Tom Mix, de Lange Kogelspuwer.
Ook het Kalkhoofd wordt ontvoerd door de Sioux, Tom Mix zal hopelijk redding brengen. (niet in boekvorm)

BB 37. (B 984-1085)
Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika.
Ouwe Hein vertelt van een reis naar Afrika. Via een druipsteengrot komt hij bij de reuzen terecht, die hem koning Poerelepap, de krokodillendoder noemen. (BUL 3.5–7.18)

BB 38. (B 1086-1191)
De derde reis van Sindbad de Zeeman.
Ouwe Hein vertelt van de derde reis van Sindbad de Zeeman. Grijze Zeewolf (Ouwe Hein) gaat een weddenschap aan met Groene Slang, het opperhoofd der Sioux. (niet in boekvorm)

1935/1936

BB 39. (B 1192-1297)
De Sioux roken de vredespijp met de Commanchen.
Groene Slang huilt als een jakhals. Tom Mix bevrijdt met de Commanchen de gevangenen. De strijdbijl wordt begraven Het Kalkhoofd gaat trouwen. (niet in boekvorm)

BB 40 (B 1298-1400)
De vierde reis van Sindbad de Zeeman.
De indianen worden ontmaskerd, alles blijkt bedoeld te zijn voor de indianenfilm van Tom Mix Ouwe Hein vertelt van de vierde reis van Sindbad de Zeeman. (niet in boekvorm)

BB 41 (B 1401-1509)
Tom Mix in Mexico.
Tom Mix vertelt van zijn belevenissen als voorman van een ranch in Mexico en zijn moeilijkheden met de Mexicaanse Vaquero's. (niet in boekvorm)

1936/1937

BB 42. (B 1510-1615)
Tom Mix in het Dal der Gelukzaligheid.
De vriend van Tom Mix, Spijkertje, blijkt een Azteek te zijn en eigenlijk Tuocazim te heten. Door de Brullende Vallei gaat Tom Mix met Spijkertje naar het Dal der Gelukzaligheid, waar de Azteken wonen. Een ideaal pacifistisch land met allemaal gelukkige mensen. (niet in boekvorm)

BB 43. (B 1616-1721)
De lange vijfde reis van Sindbad de Zeeman.
Ouwe Hein begint te vertellen van de lange vijfde reis van Sindbad de Zeeman. (niet in boekvorm)

BB 44. (B 1722-1828)
Ouwe Hein als oesterduiker.
Slot van de vijfde reis van Sindbad de Zeeman. Ouwe Hein vertelt van het oesterduiken en verdrinkt. (niet in boekvorm)

BULLETJE EN BO(O)NESTAAK, bibliografie

IN DAG EN WEEKBLADEN

Voor een kort overzicht van de verhalen en de nummering van de afleverngen wordt verwezen naar de inhoudsbeschrijving van de 44 verhalen.

In Het Volk en Voorwaarts, Dagbladen van de Arbeiderspartij

A-periode in Het Volk vanaf 2-5-1922 t/m 6-2-1931 en in Voorwaarts vanaf 3-10-1929 t/m 6-2-1931.
In totaal 2600 afleveringen (te nummeren A 1-2600)

15-4-1922 Vooraankondiging.

22-4-1922 Vooraankondiging.

29-4-1922 Vooraankondiging.

2-5-1922 Eerste aflevering no. 1 (A 1). Als kop de vermelding "De wereldreis van Bulletje en Boonestaak".

31-8-1923 De afleveringen 407 en 408, de brieven van B & B aan hun moeders tot de helft verkleind, als 1 aflevering opgenomen.

24-11-1928 Aflevering 978 (A 1978). Laatste aflevering van het in boekvorm verschenen verhaal "Bulletje en Boonestaak in Brazilie" (BB 20). Zie de boeken BUL 3.4 en BUL 7.17 van de Arbeiderspers.

26-11-1928 Aflevering 979 (A 1979). Begin van een nieuw verhaal "Met Braziliaanse oceaanvliegers naar Florida". (BB 21) De afleveringen vanaf deze datum t/m 1-2-1935 zijn nog nimmer in boekvorm verschenen, overgeslagen bij de boekuitgaven.

30-9-1929 Vooraankondiging in Voorwaarts, dat Bulletje en Boonestaak binnenkort ook in Voorwaarts zullen verschijnen.

2-10-1929 Vooraankondiging in Voorwaarts.

3-10-1929 Aankondiging in Voorwaarts.arts.

3-10-1929 Start van Bulletje en Boonestaak in Voorwaarts met aflevering 223 (A 2223) en wel in het verhaal "Muiterij op de Herkules". (BB 23)

6-2-1931 Laatste aflevering 2600 (A 2600) van het verhaal "Ouwe Hein wordt president van Brazilie (BB 26), tevens laatste aflevering van de A-periode.

Vanaf deze datum tot 2-11-1931 verschijnt Bulletje en Boonestaak 9 maanden lang niet in de krant.
B-periode in Het Volk en Voorwaarts vanaf 2-11-1931 t/m 17-11-1937. In totaal 1828 afleveringen (te nummeren B 1-1828).

2-11-1931 Aflevering no. 1 (B 1) met als kop "Bulletje en Boonestaak".

1-10-1934 Aflevering 884 (B 884). Aanvang nieuw verhaal "Tom Mix, de lange Kogelspuwer" (BB 36) met een nieuwe kop "Bulletje en Bonestaak" in plaats van Boonestaak

1-2-1935 Aflevering 982 (B 982). Laatste aflevering van verhaal "Tom Mix, de lange Kogelspuwer" (BB 36). (Aflevering 983 is niet geplaatst of foute nummering.)

2-2-1935 Aflevering 984 (B 984). Begin van het verhaal "Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika" (BB 37). Dit is het allerlaatste in boekvorm gepubliceerde verhaal, zie de boeken BUL 2.7 en 7.18.

6-6-1935 Aflevering 85 (B 1085). Laatste aflevering van het verhaal "Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika" (BB 37).

7-6-1935 Aflevering 86 (B 1086). Start van een nieuw verhaal "De derde reis van Sindbad de Zeeman" (BB 38). De afleveringen vanaf deze datum tot het definitieve einde op 17-11-1937 zijn nog nimmer in boekvorm gepubliceerd.

17-11-1937 Aflevering 828 (B 1828). Laatste aflevering van het verhaal "Ouwe Hein als oesterduiker" ((BB 44), tevens laatste aflevering van de B-periode, tevens allerlaatste aflevering van de Bulletje en Bonestaak verhalen. A.M. de Jong en George van Raemdonck nemen afscheid van het publiek.

In Het Vrije Volk, Democratisch-Socialistisch Dagblad.

Vanaf 22-11-1947 t/m 1-6-1951. In totaal 1086½ afleveringen De afleveringen verschenen in de zaterdag-editie, later in de vrijdag-editie. De afleveringen zijn genummerd van 1 t/m 1086 en 1087a, en bevatten de oorspronkelijke afleveringen A 1-1134 en 1135A. Elke week werden 7, later 5 afleveringen geplaatst. Aanvankelijk in kleur, rood en blauw, later in zwart-wit. Als de voorloorlogse krantestrip, echter is in totaal 46½ aflevering met opgenomen, zijn de teksten gewijzigd en omgezet in de nieuwe spelling en de afleveringen opnieuw genummerd. Zie voor verdere details de boekuitgaven van De Arbeiderspers, de jaren 1949-1956, de delen 1 t/m 9. (BUL 7.1 t/m 7.9)

Op vrijdag 8-6-1951 verscheen er nog een laatste aflevering, Bulletje en Bonestaak met vacantie.

In de Radio-TV-Gids, officieel weekblad van de VARA.

Vanaf 31-8-1958 t/m 20-2-1965. In totaal 337 afleveringen, genummerd 1 t/m 337. (de oorspronkelijke afleveringen A 1-347). Elke week werd 1 aflevering, geheel in kleur geplaatst. De platen zijn als in Het Vrije Volk 1947-1951, de teksten zijn hier en daar echter ingekort. In totaal zijn 10 oorspronkelijke afleveringen, als in Het Vrije Volk, gedurende deze episode niet opgenomen.
Zie verder bij de boekuitgaven van De Arbeiderspers, de jaren 1949-1952, de delen 1 t/m 3. (BUL 7.1 t/m 7.3)
De serie begon in de Radio-TV-Gids met een voortreffelijke inleiding, met als enige publikatie tot nu toe, de vermelding van de goede begindatum van de eerste aflevering van Bulletje en Bonestaak. Deze inleiding laten wij hier volgen.

De tekst in de laatste aflevering 337 is geheel aangepast, teneinde het verhaal door trompetterende olifanten uit te kunnen laten blazen.

In de Volksgazet, socialistische krant voor Antwerpen.

Voor de oorlog, vanaf de twintiger jaren, een onbekend aantal

afleveringen van "De reis rond de wereld van Bolleke en Boonestaak"

BOEKUITGAVEN

(BUL staat voor BULletje en Bonestaak Boek)

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak.
Verteld door A.M. de Jong. Met prentjes van G. van Raemdonck.
Uitgave NV Boekhandel en Uitgevers Mij Ontwikkeling-Amsterdam Oblong 24,5 x 15,5 cm.
9 delen, op elke pagina 1 aflevering met 2 plaatjes. Als de afleveringen in Het Volk.

BUL 1.1 Eerste Deel, afleveringen A 1-90. Met voorwoord van A.M. de Jong. (z.j. 1923)

BUL 1.2 Tweede Deel, afleveringen A 91-182. (z.j. 1923)

BUL 1.3 Derde Deel, afleveringen A 183-274. (z.j. 1923)

BUL 1.4 Vierde Deel, afleveringen A 275-366 (z.j. 1923) De afleveringen 407 en 408 zijn, als in Het Volk, tot de helft verkleind als 1 aflevering opgenomen.

BUL 1.5 1e stukje, 2e Deel, afl. A 367-459. (z.j. 1924)

BUL 1.6 2e stukje, 2e Deel, afl. A 460-551 (z.j. 1924)

BUL 1.7 3e stukje, 2e Deel, afl. A 552-643. (z.j. 1924)

BUL 1.8 4e stukje, 2e Deel, afl. A 644-735. (z.j. 1924)

BUL 1.9 5e stukje, 2e Deel, afl. A 736-827. (z.j. 1925)

De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak.
Verteld door A.M. de Jong. Met prentjes van G. van Raemdonck.
Uitgave Ontwikkeling-Amsterdam.
Oblong, gebonden met bruin omslag, 24,5 x 15,5 cm.
2 delen, bundeling van de eerste 9 delen

BUL 1.a Eerste Deel, bundeling van de delen BUL 1.1–1.2–1.3 1.4 en de afleveringen A 367-411 van het 1e stukje, 2e Deel. (z.j. 1924)

BUL 1.b Tweede Deel, bundeling van de afleveringen A 412-459 van het 1e stukje, 2e Deel en de delen BUL 1.6–1.7–1.8–1 9. (z.j. 1925)

Bulletje en Boonestaak.
Door A.M. de Jong, met Teekeningen van G. v. Raemdonck.
Uitgave Ontwikkeling-Amsterdam
Genaaid of gebonden, 12,5 x 16 cm.
7 delen, op elke pagina ½ aflevering met 1 plaatje. Als de afleveringen in Het Volk.

BUL 2.1 Uit de wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Ouwe Hein onder de ijsberen. Afleveringen A 828-941. (1926)

BUL 2.2 Bulletje en Boonestaak op het onbewoonde eiland De onderwerping van den menscheneter. Afleveringen 942-44 (A 942-1044). (1926)

BUL 2 3 Bulletje en Boonestaak op het onbewoonde eiland. De vertellingen van den menscheneter. Afleveringen 45-146 (A 1045-1146). (1927)

BUL 2.4 Bulletje en Boonestaak op het onbewoonde eiland. Hoe Bulletje en Boonestaak de bewoonde wereld terugvinden. Afleveringen 147-248 (A 1147-1248). (1927)

BUL 2.5 Bulletje en Boonestaak op het onbewoonde eiland. Alle raadselen opgelost. Afleveringen 249-329 (A 1249-1329). (1927)

BUL 2.6 De wereldreis van Bulletje en Boonestaak Ouwe Hein's wonderbaarlijke reis door het luchtruim Afleverinngen 330-438 (A 1330-1438) (1928);

BUL 2.7 De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Het Neptunusfeest op de Herkules. Afleveringen 439-566 (A 1439-1566). (1929)

De geschiedenis van Bulletje en Boonestaak op het onbewoonde eiland.
Door A.M. de Jong, met teekeningen van G. v Raemdonck.
Uitgave Ontwikkeling-Amsterdam en De Arbeiderspers-Amsterdam
Gebonden 12,5 x 16 cm.
Bundeling van de 4 delen BUL 2.2 -2.3 2 4 en 2.5

BUL 2.a Deel I, bundeling van de 2 delen BUL 2.2 en 2.3. Uitgave Ontwikkeling-Amsterdam. (z.j. 1929 ?)

BUL 2.b Deel II, bundeling van de 2 delen BUL 2.4 en 2.5. Uitgave Ontwikkeling-Amsterdam. (z.j. 1929 ?)

BUL 2.c Deel I, bundeling van de 2 delen BUL 2.2 en 2 3 Uitgave De Arbeiderspers-A'dam. (z.j. 1929 ?)

BUL 2.d Deel II, bundeling van de 2 delen BUL 2.4 en 2.5. Uitgave De Arbeiderspers, A'dam. (z.j. 1929 ?)

Bulletje en Boonestaak.
Door A.M. de Jong, met teekeningen van G. v. Raemdonck.
Uitgave De Arbeiderspers-Amsterdam.
Genaaid of gebonden, 12,5 x 16 cm.
5 delen, op elke pagina ½ aflevering met 1 plaatje. Als de afleveringen in Het Volk

BUL 3.1 De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Ouwe Hein's avonturen onder de Barbarijsche rovers in de Sargassozee. Afleveringen 567-664 (A 1567-1664). (1930)

BUL 3.2 De wereldreis van Bulletje en Boonestaak Ouwe Hein's wonderbare thuiskomst. Afleveringen 665-769 (A 1665-1769). (1930)

BUL 3 3 De Wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Van oorlogje spelen en heldendom. Afleveringen 770-888 (A 1770-1888). (1932)

BUL 3.4 Bulletje en Boonestaak in Brazilie. Afleveringen 889-978 (A 1889-1978). (1933)

BUL 3.5 Ouwe Hein onder de reuzen van Afrika. Afleveringen 984-85 (B 984-1085). (1935)

Dickerle und Bohnenstange auf der Weltreise.
A.M. de Jong, Übersetzung von Georg Gartner. Zeichnungen von G. van Raemdonck.
Fränkische Verlagsanstalt & Buchdruckerei GMBH-Nurnberg.
Gebonden 12,5 x 16 (16,5) cm. Gezet in Maximilian Gotisch.
Deel 1 ingekleurd, deel 2 met gele achtergrond, deel 3 met blauwe achtergrond, deel 4 met groene achtergrond
4 delen, op elke pagina ½ aflevering met 1 plaatje Als de afleveringen in Het Volk.

BUL 4.1 Erste Folge. Dickerle und Bohnenstange auf der Weltreise, Abenteuer zweier Seemansbuben. Afleveringen A 1-82. (1924)

BUL 4.2 Zweite Folge. Der gezahnte Haifisch und andere Seegeschichten.

Afleveringen A 83-183. (1925)
De afleveringen 86-90 (Jopie Slim) en 119, 121 en 122 werden niet opgenomen

BUL 4.3 Dritte Folge. Unter den Seeräubern und andere lustige Seegeschichten.
Afleveringen A 184-265. (1925)
De afleveringen 191-194, 211 en 269 werden niet opgenomen.

BUL 4.4 Vierte Folge. Der alte Hein unter den Eisbären.
Afleveringen A 841-941. (1928)
(De afleveringen van dit vierde boekje sluiten niet aan op het derde boekje)

Aventures de Fil-de-Fer et Boule-de-Gomme.
A.M. de Jong, dessins de G. van Raemdonck.
Maison Nationale d'Edition l'Eglantine, Bruxelles.
Oblong 23 x 14,5 cm.
1 deel, op elke pagina 1 aflevering met 2 plaatjes.
Als de afleveringen in Het Volk.

BUL 5.1 Afleveringen A 1-90. (1926)

De wereldreis van Bulletje en Boonestaak.
Voor de Erven de Wed. J. van Nelle, opnieuw bewerkt door A.M. de Jong, met prentjes van G. van Raemdonck.
Uitgave Van Nelle-Rotterdam.
Oblong, 24 x 15 cm.
6 delen, op elke pagina 1 aflevering met 2 plaatjes. Als de afleveringen in Het Volk, echter ontbreken episoden en zijn tekeningen en teksten gekuist. De nummering echter is als in Het Volk.

BUL 6.1 Eerste deel, afleveringen A 1-98. (de afleveringen 85 t/m 90 ontbreken) (z.j. 1928)

BUL 6.2 Tweede deel, afleveringen A 99-193. (de afleveringen 103-104-105 ontbreken) (z.j. 1929)

BUL 6.3 Derde deel, afleveringen A 194-286. (de afleveringen 195B en 196A ontbreken) (z.j. 1929)

BUL 6.4 Vierde deel, afleveringen A 287-378. (z.j. 1930)

BUL 6.5 Vijfde deel, afleveringen A 379-473. (de afleveringen 402-403 en 408 ontbreken) (z.j. 1930)

BUL 6.6 Zesde deel, afleveringen A 474-560, uitgebreid met 5 speciale afleveringen zonder nummer (z.j. 1931)

De wereldreis van Bulletje en Bonestaak.
Verteld door A.M. de Jong. Getekende door George van Raemdonck.
Uitgave N.V. De Arbeiderspers-Amsterdam.
Oblong 27 x 19,5 cm.
18 delen, op elke pagina 3 afleveringen van elk 2 plaatjes. Als de vooroorlogse uitgave in 21 delen, echter is in totaal 46½ aflevering niet opgenomen. De teksten zijn in de nieuwe spelling omgezet, sommige teksten zijn gewijzigd, de afleveringen zijn opnieuw genummerd. Deze gewijzigde versie is voor wat betreft de afleveringen 1 t/m 1086 ½ en 1 t/m 337 reeds eerder verschenen in Het Vrije Volk respectievelijk de Radio-TV-Gids, zie bibliografie bij dag- en weekbladen.

BUL 7.1 Eerste boekje, 1e druk (1949), ingekleurd met rood en blauw. Afleveringen 1-134 en 135B. (A 1-144 en 145A)
De platen 94B en 95A zijn onderling verwisseld.
De oorspronkelijke afleveringen A 85 t/m 90 en 91A (de Jopie Slim en Dikkie Bigmans scene) en A 103-104-105 en 106A (de oorlogsinvalden scene) werden niet opgenomen.

BUL 7.1a Eerste boekje, 2e (1951) t/m 9e (1958) druk, ongekleurd.

BUL 7.2 Tweede boekje, 1e (1951) t/m 7e (1959) druk. Afleveringen 135B, 136-256 en 257A. (A 145B, 146-266 en 267A)
De platen van 163 zijn onderling verwisseld.

BUL 7.3 Derde boekje, 1e (1952) t/m 4e (1957) druk Afleveringen 257B, 258-382. (A 267B, 268-392)

BUL 7.4 Vierde boekje, 1e (1953) t/m 3e (1956) druk. Afleveringen 383-517. (A 393-559)
De oorspronkelijke afleveringen 519B, 520-549 en 550A (het verhaal Ouwe Dick en de bende van Zwarte Jack) werden niet opgenomen.

BUL 7.5 Vijfde boekje, 1e (1954) t/m 3e (1958) druk. Afleveringen 518-650. (A 560-698 en 699A)
De oorspronkelijke afleveringen 642 en 644B werden niet opgenomen.

BUL 7.6 Zesde boekje, 1e (1954) t/m 2e (1955) druk. Afleveringen 651-788. (A 699B, 700-836)
Nummer 663B werd bij het hernummeren overgeslagen.

BUL 7.7 Zevende boekje, 1e (1955) t/m 2e (1956) druk. Afleveringen 792-893. (A 840-941)
De oorspronkelijke afleveringen 837-838 en 839 werden niet opgenomen en bij het hernummeren overgeslagen.

BUL 7.8 Achtste boekje, 1e (1956) t/m 2e (1957) druk. Afleveringen 894-995. (A 942-1043)
De oorspronkelijke aflevering 1044 werd niet opgenomen, en bij het hernummeren overgeslagen

BUL 7.9 Negende boekje, 1e (1956) t/m 2e (1960) druk Afleveringen 997-1098. (A 1045-1146)

BUL 7.10 Tiende boekje. (1957)
Afleveringen 1099-1200. (A 1147-1248)

BUL 7.11 Deel 11. (1958)
Afleveringen 1201-1281. (A 1249-1329)

BUL 7.12 Deel 12. (1958)
Afleveringen 1282-1390. (A 1330-1438)

BUL 7.13 Deel 13. (1958)
Afleveringen 1391-1518. (A 1439-1566)

BUL 7.14 Deel 14. (1958)
Afleveringen 1519-1616. (A 1567-1664)

BUL 7.15 Deel 15. (1958)
Afleveringen 1617-1721. (A 1665-1769)

BUL 7.16 Deel 16. (1959)
Afleveringen 1722-1840. (A 1770-1888)

BUL 7.17 Deel 17. (1959)
Afleveringen 1841-1930. (A 1889-1978)

BUL 7.18 Deel 18 (1959)
Afleveringen 1931-2032. (B 984-1085)

De wereldreis van Bulletje en Bonestaak.
Verteld door A.M. de Jong. Met prentjes van George van Raemdonck.
Uitgave De Arbeiderspers-Amsterdam.
Vierkant, formaat 19,5 x 19,5 cm.
5 delen, op elke pagina ½-1 of 1½ aflevering, met 1, 2 of 3 plaatjes. Sommige platen sterk uitvergroot.
Als de originele afleveringen in Het Volk, echter teksten in nieuwe spelling.

BUL 8.1	Eerste deel, afleveringen A 1-90. (1968) Met voorwoord van A.M. de Jong uit de eerste boekuitgave van 1923.
BUL 8.2	Tweede deel, afleveringen A 91-182. (1968).
BUL 8.3	Derde deel, Ouwe Hein onder de zeerovers. (1970) Afleveringen A 183-274.
BUL 8.4	Vierde deel, Avonturen in New York. (1970) Afleveringen A 275-366.
BUL 8.5	Vijfde deel, Naar het midden westen. (1974) Afleveringen A 367-473

Verkiezingsdag.

Teekening van G. VAN RAEMDONCK.

Spanning op de „Hercules".

Uit "De Notenkraker", 4-7-1925

AVONTUREN VAN APPELSNOET EN GOUDBAARD

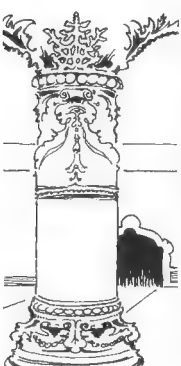

In de jaren 1925-1927 gaf de firma van den Bergh (nu opgenomen in het Unilever concern) voor de gebruikers van zijn Blue Band margarine een tijdschrift uit. Als strip verscheen daarin De avonturen van Appelsnoet en Goudbaard, verteld door A.M. de Jong met tekeningen van George van Raemdonck.

Twee kabouters, Appelsnoet en Goudbaard beleven uitermate spannende avonturen, zowel onder zee als in het verre China. Het verhaal is duidelijk voor jongere kinderen bedoeld.

In Blue Band, tijdschrift voor het huisgezin, vanaf 1-2-1925 (1e jaargang no. 2) t/m Kerstnummer 1927 (3e jaargang no 21)

Appelsnoet en Goudbaard, 126 afleveringen van elk 2 stroken = totaal 252 platen. (De platen 79 en 80 alsmede de platen 149 en 152 zijn in de afleveringen verwisseld)

Na de oorlog is dit verhaal met de tekeningen in vijf gebonden boekjes verschenen. Hoewel in het tijdschrift Blue Band zeer duidelijk het stripmodel gevolgd werd, wijken de boekjes er enigermate vanaf. Een aantal tekeningen waren zoekgeraakt en deze zijn door George van Raemdonck opnieuw getekend.

Uitgave: BK Boekenkring-Baarn en NIB-Zeist, 5 delen, zonder jaar. (1963)

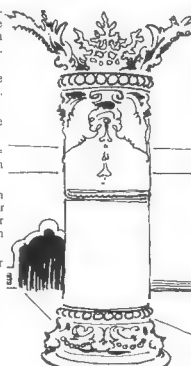

Deel 1	Ontmoeting met de reus en de waternikker.
Deel 2	De kluizenaarskreeft en de betoverde prinses.
Deel 3	Tovenaar Li-Hung-Woe en de ontvoerde prinses.
Deel 4	De bevrijding van de prinses.
Deel 5	De ring van Koning Wiesewittel

OUWE DICK

EN DE BENDE VAN ZWARTE JACK,

door George van Raemdonck & A.M. de Jong.

,,Was Ouwe Hein maar hier", zuchtte Bulletje. ,,Kon die ons fijn een mooi verhaal vertellen."

,,Wie is Ouwe Hein?" vroeg Piet.

,,Een matroos aan boord", zei Boonestaak met een hemelsch gezicht, ,,en die kan verhalen vertellen . . . prachtig! Wat die al niet beleefd heeft!"

,,Nou, ouwe Dick heeft ook heel wat beleefd en die kan ook reuzen verhalen doen", riep Piet.

Bulletje en Boonestaak spitsten de ooren.

,,Wie is Ouwe Dick?" vroeg Bulletje gauw.

,,Da's een van onze cow-boys, maar hij is altijd in de schuur of de stallen: te oud om het zware werk mee te doen. Vroeger is-ie goudgraver geweest, en pelsjager en politieruiter. Wat dié al niet beleefd heeft!"

Bulletje dronk haastig zijn glas melk leeg, veegde zijn mond af, liet zich van z'n stoel glijden, verbeet z'n pijn en zei vastbesloten:

,,Laten we dadelijk Ouwe Dick op gaan zoeken!"

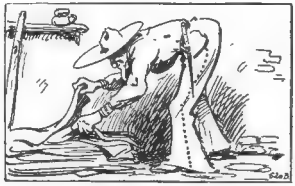

Ze vonden Ouwe Dick in de groote korenschuur. Hij was bezig een stapel witte graanzakken na te kijken en te herstellen. Hij had een breede Mexicaansche broek aan met een massa knoopjes op zij en in een schee hing aan zijn gordel een groot, vlijmscherp mes. Dat gebruikte hij om het koord mee af te snijden, waarmee hij de zakken herstelde, maar Bulletje en Boonestaak vonden, dat het erg krijgshaftig stond. Dick had een witte sik en in zijn gezicht liepen rimpels en litteekens onherkenbaar dooreen.

Bulletje en Boonestaak vonden, dat je dadelijk aan dat bruine, verweerde gezicht met die donkere, levendige oogjes zien kon, dat die Ouwe Dick heel wat beleefd moest hebben! Stel je voor, een pelsjager! een goudzoeker! een politieruiter! . . . Die zou kunnen vertellen! Zoo'n man was gewoon een buitenkansje!

„Dag, Dick", groette Piet. „Heb je 't erg druk?"

„Dat gaat nog al", bromde Dick. „Waarom vraag je dat zoo? Wou je wat gemaakt hebben?"

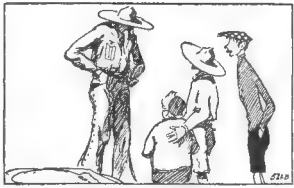

„Nee", antwoordde Piet, „maar dan wouen Bulletje en Boonestaak en ik je een beetje gezelschap houen."

„Moeten jullie dan geen paard rijden en wespenjagen?" vroeg Dick en in zijn oogjes lachten spottende lichtjes.

Bulletje en Boonestaak zuchtten diep, ten teeken, dat ze van die liefhebberij meer dan genoeg hadden.

„We wouen liever rustig wat bij je blijven", zei Piet. „En misschien kun je ons dan wel wat vertellen?"

„O, is 't in dien tijd?" lachte Dick.

Goedig maakte hij voor Bulletje en Boonestaak elk een stapeltje zakken gereed en zei:

„Ga daar maar op zitten. Dat is lekker zacht voor je bezeerde billetjes. Piet kan wel zoo op den vloer zitten."

Maar Piet dacht er anders over en bouwde zich ook een zachtere zitplaats. En toen ze alle drie zaten, keken ze den ouden cowboy vol verwachting aan. Maar die deed of-ie 'et niet merkte, ging door met z'n werk en vroeg: „Waar is Marie?"

„Die helpt moeder", vertelde Piet en toen Dick verder zweeg, vroeg hij:

„Nou, Dick, vertel nou es wat?"

Dick keek bedenkelijk. Bulletje en Boonestaak kwamen Piet te hulp en zeien smeekend:

„Hè, ja, toe, meneer Dick, vertel u nou es wat uit uw leven?"

Dick voelde zich werkelijk een beetje gevleid. Hij krabde zich achter de ooren, dacht na en zei:

„Tja . . . wat moet ik eigenlijk vertellen?"

,,Hebt u nog Indianen gekend?'' vroeg Boonestaak om hem op gang te helpen.

,,Indianen?'' vroeg Dick terug. ,,Indianen? Wel, m'n jongen, daar heb ik jaren onder geleefd. Het Comanchen-opperhoofd De Zwarte Panter was mijn beste vriend.''

,,Hè, vertelt u dáár es van!'' riep Boonestaak.

,,Of van de goudzoekers!'' schreeuwde Bulletje opgewonden.

,,Of van je politie-avonturen'', riep Piet er achter.

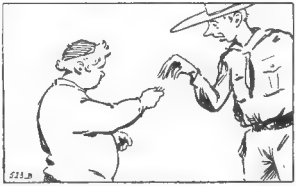

Ouwe Dick werd er verlegen onder.

,,Ja'', zei hij, ,,wat moet het nou zijn? Van de Indianen, van de goudzoekers of van de politie?''

De jongens waren het er niet over eens. Ieder wou wat anders. Bulletje kreeg een inval.

,,Loten!'' riep hij. ,,Strootje trekken!'' Dat werd goed gevonden. Bulletje nam drie strootjes. Het langste zou Indianen beteekenen, het middelste goudzoekers en het kortste politie.

Hij verborg drie strootjes in zijn hand, zoo, dat van alle drie even veel zichtbaar was. Piet moest trekken.

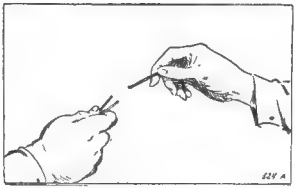

En Piet trok het middelste strootje.

,,Goudzoekers!'' juichte Boonestaak. ,,Ik m'n zin!''

Nou, de anderen hadden er zooveel niet op tegen, want een verhaal over goudzoekers door iemand, die het zelf beleefd had, dat was zeker de moeite waard. Knus schoven zij hun zakkenzetels dicht bijeen en zetten zich tot luisteren.

Ouwe Dick zat diep na te denken. Want hij had een hoofd vol herinneringen en zocht naar een heel belangwekkende.

,,Tja'', zei hij peinzend, ,,wat zal ik jullie nou vertellen? Van die woeste vechtverhalen, daar hebben jullie niet veel aan.''

,,Hoe woester, hoe liever!'' riep het strijdlustige Bulletje, maar Ouwe Dick schudde zijn hoofd. Plotseling hief hij zijn hand op en riep:

,,Daar ben ik er!... Ik zal jullie die geschiedenis es vertellen van hoe we in ons kamp vroom werden, en hoe dat afliep. Dat zal jullie wel bevallen!''

De jongens keken, eerlijk gezegd, wel een beetje teleurgesteld. De vroomheid van de goudzoekers vonden ze maar matig belangwekkend. Ze hadden meer het oog gehad op verhalen van vechten en allerlei wilde avonturen. Maar Ouwe Dick schudde zijn wijze hoofd en zei:

„Nee, 't zal jullie heusch wel meevallen. 't Is wat een aardige geschiedenis. Luister maar."

De jongens zwegen dan maar en hoopten er het beste van. Ouwe Dick dacht nog even na en begon:

„'t Is nou al zoo wat vijftig jaar geleden, ja . . . vijftig jaar. In Californië was goud gevonden en van alle kanten stroomden menschen toe, die er van gehoord hadden en die zich haastten om er bij te komen. Want iedereen wou graag in een ommezientje rijk worden en er gingen verhalen van klompen goud, die gevonden werden, zoo groot als een menschenhoofd. De meesten, die naar de goudvelden trokken, dachten, dat het goud zoo maar voor het opscheppen lag."

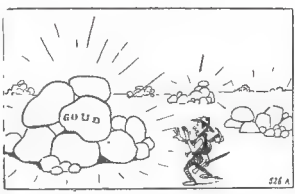

„En is dat dan niet zoo?" vroeg Bulletje . . . „'t Zijn toch g o u d - velden?"

„Ja, m'n jongen", zei Dick, „'t zijn goudvelden, maar daar ligt het goud maar niet zoo bij bonken op den grond. 't Zit heel fijn verdeeld in de rotsen of als stof tusschen het zand van de riviertjes. Soms, heel zelden vind je werkelijk een plekje tusschen de rotsen, waar het overvloediger voorkomt en waar je korrels vindt en grootere stukjes. Maar dat gebeurt heel, heel zelden en toch hoopt ieder juist daarop."

„Ik was toen een jonge, sterke kerel van een jaar of zes en twintig en ik had al heel wat gezworven en doorgemaakt. Zoodra ik van de goudvelden hoorde, kreeg ik net als zooveel anderen de goudkoorts. Zoo noemen ze dat, zie je, dat onweerstaanbare verlangen naar goud, die dwaze overtuiging, dat jij juist gelukkig zult zijn en schatrijk worden in een oogenblik tijds. Iedereen weet, dat er duizenden sterven in dat woeste goudzoeksersleven, dat er duizenden nog armer terugkomen, dan ze erheen gingen."

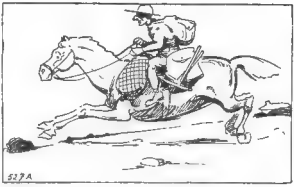

„Iedereen weet, dat er maar een heel enkele werkelijk geluk heeft, maar iedereen is heilig overtuigd, dat hij juist die gelukkige zijn zal. Die gedachte is net als een ziekte in je hersens en dat noemen ze de goudkoorts.

Nou, ik had 'em leelijk te pakken, de goudkoorts en ik haastte me om alles te verkoopen wat ik maar missen kon, grabbelde m'n spaarduitjes van jaren bij mekaar, kocht een volledige uitrusting, kleeren, een paard, houweelen, spaden, een geweer, revolvers en ik haastte me naar Californie."

„Half dood van vermoeienis, zoo mager als Boonestaak, en ziek van dwaze verwachtingen, kwam ik in de goudvelden aan. 't Was daar al vol goudzoekers en het was een raar volkje, dat daar bij mekaar gezworven was. Bandieten en boeven van allerlei slag hadden er de overhand. Wie er nog pas was, werkte van vroeg tot laat, groef en dolf in den harden grond, liet rotsen springen met dynamiet en leefde heel den dag in de verwachting het wonder te zien gebeuren van plotseling overvloedig te voorschijn komend goud."

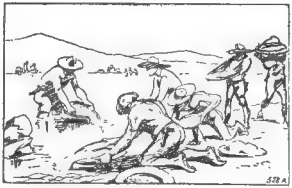

„Die er al langer waren, keken minder hoopvol en zwoegden niet zoo hard. Hun droom van spoedige rijkdom was al voorbij en ze zaten aan den kant van de rivier en wieschen in blikken schalen het zand en waren tevreden met het kleine beetje stofgoud, dat ze iederen dag op die manier wonnen en dat net genoeg was om van te leven. Tot dat er in eens weer een verhaal opdook, dat er hier of daar een fabelachtig rijke goudader gevonden was, zóó overvloedig als nog nooit was gehoord."

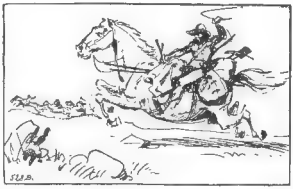

„Dan kreeg de goudkoorts ook de oudste delvers van voren af aan te pakken en iedereen pakte haastig z'n boeltje bij mekaar, sprong op z'n paard, als-ie dat nog had of ging anders te voet de nieuwe velden zoeken, waar het goud nu eindelijk werkelijk maar voor 't oprapen lag. Maar dan werden ze ook daar weer teleurgesteld en zoo moesten die gouddelvers wel erg ontmoedigd raken en onverschillig worden voor alles. En het ruwe leven maakte hen tot ruwe menschen."

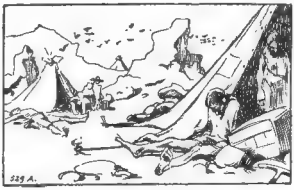

,,Het klimaat werkte ook niet mee. 't Was er guur op die vlakten en tusschen de bergen, of het was er zoo heet, dat je 't dacht te besterven. En altijd werd je toch weer aan het werken gedreven of trok je naar nieuw ontdekte velden, omdat je je nooit kon voorstellen, dat het groote geluk niet voor je komen zou. Je zag rondom je de menschen ziek worden van narigheid en doodgaan bij bosjes, je zag anderen voor goed teleurgesteld wegtrekken, je hoorde, dat sommigen zich doodschoten van ellende."

,,Maar nog altijd had je de goudkoorts in je bloed en je was vast overtuigd, elken dag als je 's morgens met het eerste licht aan den hemel opstond, dat vandaag vast en zeker de groote vondst komen moest. En als het avond was en er was niets bijzonders gebeurd, dan ging je doodmoe slapen met de gedachte: ,,morgen zal dus het wonder gebeuren!" Maar ook morgen gebeurde het niet en zoo gingen maanden en maanden en nog eens maanden voorbij en eindelijk werd je een beetje verstandiger."

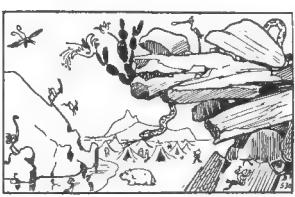

Ouwe Dick zweeg en dacht na. Zeker ging het leven van die dagen weer aan zijn verbeelding voorbij, want hij keek heel ernstig. Bulletje en Boonestaak keken mekaar eens aan en knipoogden. Ze waren het er over eens, dat ouwe Dick prachtig vertellen kon. En hij schepte niks op ook, want van reuzenkeien van goud en zoo sprak hij heelemaal niet. Het leek allemaal zuivere waarheid. Vol spanning keken ze weer naar Dick, die nog altijd zweeg.

,,En toen, meneer Dick?" vroeg Bulletje eindelijk.

Dick keek op, een beetje verstrooid, net of-ie niet meer wist, waar et om ging. Hij zuchtte even, streek met de hand over zijn voorhoofd en ging verder:

,,Nou, ik was al zoowat een jaar in de goudvelden en wat ik in dat jaar gezworven, geploeterd en geleden heb, dat zal ik jullie allemaal maar niet vertellen. De hoop op een plotselinge vondst van millioenen had ik opgegeven en met een heele groep anderen leefde ik in een kamp in de bergen, waar we goud zochten."

„Het waren allemaal kerels, die net als ik te veel ervaring opgedaan hadden om nog te hopen op een wonderbare vondst. Sombere menschen waren de meesten, die kwaad waren op het geluk, dat voor hen niet komen wou. Ze werkten maar, omdat ze toch leven moesten en omdat ze hier niet vandaan konden. Ze zeiden, dat de heele wereld hun niks meer kon schelen en dat ze maar op de goudvelden bleven, omdat 'et in de beschaafde wereld toch geen haar beter was."

„En ze ploeterden in het goudhoudende zand van de riviertjes of sloegen met hun houweelen den grond open en scharrelden zoo genoeg goud bij mekaar om van te leven van den eenen dag in den anderen. Geld kenden we niet. Alles werd betaald met goud, stofgoud of korrels. En je betaalde alles dubbel en dwars, want de handelaars, die in het kamp de dingen verkochten, die we noodig hadden, zetten ons danig af. En wat de mannen overhielden, dat verdronken ze aan jenever en whiskey of ze verdobbelden het in de kroeg."

„Ja, mooi is het niet, wat ik jullie van ons goudzoekersleven vertel", zei Dick, toen de jongens hem wat verontrust aankeken. „Maar het is de eerlijke waarheid. Een mensch wordt net een beest, als je alleen maar denkt aan goud winnen en eten en drinken en in je vrijen tijd een armzalig plezier maken. En in die paar kroegen, die in het kamp waren, gebeurden dikwijls heel erge dingen. De mannen dronken te veel en dan beschuldigden ze mekaar van valsch spel bij het dobbelen, en dan brak de herrie los."

„De revolvers zaten bij deze ruwe klanten erg los in de holsters en d'r ging geen week voorbij of de een of ander werd bij een twist overhoop geschoten. Politie of een rechter was er in het kamp niet en als de kameraden uitmaakten, dat het een eerlijk gevecht geweest was, werd de dader niet gestraft. Alleen als er een sluipmoord begaan was en we kregen den dader in handen, dan werd ie zonder genade aan een boom opgeknoopt. Tijd om d'r lang over te praten, hadden we niet. . . Ja, het was een ruw leven en d'r was weinig genoegelijks aan."

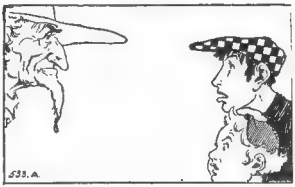

Bulletje en Boonestaak keken wat benauwd. De spanning van het verhaal had hen al te pakken en hun hart klopte onrustig. Piet bleef er veel kalmer bij. Die had zulk soort verhalen al te veel gehoord om er nog erg van onder den indruk te komen. Bulletje herinnerde zich het begin van Dick's verhaal en vroeg:

„Maar hoe werden jullie nu vroom?"

Want van vroomheid had hij nog niet veel ontdekt bij het verhaal over die woeste gouddelvers van Californie.

„Daar kom ik dadelijk aan", antwoordde Ouwe Dick glimlachend, terwijl hij een nieuwe zak over zijn knieën legde om een gat er in te stoppen.

„Het ergste voor ons was, dat er in de buurt van ons kamp een rooversbende rondzwierf, die ons heel wat last en schade berokkende. Het was de bende van Zwarte Jack. Zoo noemden ze den hoofdman, omdat ie roet-zwart haar had en een zwarten puntbaard. D'r waren al heel wat drijfjachten op 'em gehouden, maar ze hadden 'em nog nooit kunnen grijpen."

„Nou, op een keer waren er weer drie mannen uit ons kamp door de bende uitgeplunderd en vermoord en toen waren wij met een man of vijftig te paard de bosschen ingetrokken en hadden werkelijk de bende gevonden. 't Was een wild gevecht, waarin van weerskanten dooien en gewonden vielen. Wij joegen ten slotte de roovers op de vlucht en hielden er vijf gevangen, die we meenamen naar het kamp. Daar werden ze door de woedende mannen zonder veel praatjes aan den eersten boom den besten opgehangen."

„Een poosje daarna, op een avond, 't was al laat, ging de deur van de herberg open en er kwam een vreemdeling binnen, die er zoo ongewoon uitzag, dat al de goudzoekers plotseling zwegen en hem verbaasd aanstaarden.

Hij had een gladgeschoren gezicht, droeg een zwarte gekleede jas en een lange broek en zoowaar een hooge hoed op zijn hoofd. Onder zijn arm had hij een dik boek en hij keek ons door zijn blinkende brilleglazen rustig aan.

„Goeden avond, mannen", zei hij op zachtzinnigen toon.

Eerder gepubliceerd in Het Volk, Dagblad voor de Arbeiderspartij, verhaal BB 6, de afleveringen 519B, 520 t/m 549 uit 1924

Met de originele tekeningen en teksten in boekvorm uitgegeven bij Ontwikkeling. (BUL 1.6 uit 1924 en BUL 1.b uit 1925)

Eveneens bij Van Nelle in boekvorm uitgegeven (BUL 6.6 uit 1931), waarbij de rover Zwarte Jack, die zich in de originele versie voordoet als een "dominee", veranderd is in een "sheriff".

Bij de na-oorlogse uitgaven, Het Vrije Volk 1949 en de boekuitgaven van De Arbeiderspers (BUL 7.4 uit 1953-1956) werden deze afleveringen, zonder de nabestaanden van A.M. de Jong en George van Raemdonck te raadplegen, niet opgenomen. Reden alweer de "dominee" in verband met "De Doorbraak"?

Het leek ons saillant de originele Het Volk versie naast de Van Nelle versie te publiceren.

VAN NELLE – VERSIE.

,,Nou, op een keer waren er weer drie mannen uit ons kamp door de bende uitgeplunderd en vermoord en toen waren wij met een man of vijftig te paard de bosschen ingetrokken en hadden werkelijk de bende gevonden. 't Was een wild gevecht, waarin van weerskanten dooien en gewonden vielen. Wij joegen ten slotte de roovers op de vlucht en hielden er vijf gevangen, die we meenamen naar het kamp. Daar werden ze door de woedende mannen zonder veel praatjes aan den eersten boom den besten opgehangen."

,,Een poosje daarna, op een avond, 't was al laat, ging de deur van de herberg open en er kwam een vreemdeling binnen, die er zoo ongewoon uitzag, dat al de goudzoekers plotseling zwegen en hem verbaasd aanstaarden.

Hij had een gladgeschoren gezicht, droeg een gewoon, heerachtig pak met een lange broek en zoowaar een bolhoedje op zijn hoofd. Onder zijn arm had hij een dik boek en hij keek ons door zijn blinkende brilleglazen rustig aan.

,,Goeden avond, mannen," zei hij op zachtzinnigen toon.

,,De verrassing was zoo groot, dat niemand een mond open deed. Totdat er in eens iemand begon te lachen en toen daverde er plotseling een schaterlach door de zaal, zooals ik van m'n leven nog niet gehoord had. De goudzoekers bruilden van het lachen, hielden zich de zijden vast, stonden krom, lagen met het hoofd op de armen op tafel, zwaaiden met hun bovenlijf heen en weer en lachten, lachten of er nooit een eind aan zou komen. En die malle vreemdeling stond daar maar bij de deur, zei niets en keek rustig rond.''

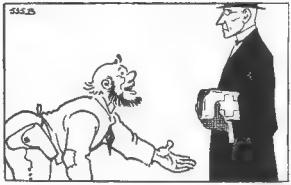

,,Een dominee!'' riep een ruwe stem achter in de zaal. ,,Zoo waar as ik leef . . . een dominee!''

Een woest tumult brak los. Van alle kanten schreeuwden de mannen ruwe grappen en beleedigingen naar den vreemdeling, maar die bleef even kalm en glimlachte zachtmoedig. Een halfdronken goudzoeker waggelde op hem toe, maakte een komieke buiging en zei:

,,Dag dominee . . . Gaat de kerk gauw an of kom je d'r soms net vandaan?''

,,Dat gaf nieuwe vreugde en de dronken goudzoeker, trotsch op zijn grappigheid, wou de makkers nóg meer doen lachen en hief zijn hand op om den dominee den hoogen hoed over zijn oogen te slaan.

Maar dat bekwam hem slecht, want de zachtzinnige dominee gaf hem met zijn vrije hand een klap om z'n ooren, dat-ie suizebollend op zij tuimelde en half verdoofd tegen de toonbank bleef hangen. Dat gaf een nieuw hoeratje en niet weinig verwondering.''

,,De goudzoeker herstelde zich spoedig. Hij richtte zich scheldend op, zijn hand ging bliksemsnel naar den holster op zijn heup en eer iemand het kon verhinderen, richtte hij zijn revolver al op den vreemden gast. Maar tot schieten kwam het niet, want die zonderlinge dominee had zijn boek laten vallen, verbazend vlug de hand met het wapen omhoog geslagen en den woesteling met zijn andere vuist een stoot tegen zijn kaak gegeven, dat-ie languit voor den vloer ging en bewusteloos bleef liggen.

,,De verrassing was zoo groot, dat niemand een mond open deed. Totdat er in eens iemand begon te lachen en toen daverde er plotseling een schaterlach door de zaal, zooals ik van m'n leven nog niet gehoord had. De goudzoekers brulden van het lachen, hielden zich de zijden vast, stonden krom, lagen met het hoofd op de armen op tafel, zwaaiden met hun bovenlijf heen en weer en lachten, lachten of er nooit een eind aan zou komen. En die malle vreemdeling stond daar maar bij de deur, zei niets en keek rustig rond."

,,Een stadsmeneer!" riep een ruwe stem achter in de zaal. ,,Zoo waar as ik leef . . . een stadsmeneer!"

Een woest tumult brak los. Van alle kanten schreeuwden de mannen ruwe grappen en beleedigingen naar den vreemdeling, maar die bleef even kalm en glimlachte zachtmoedig. Een halfdronken goudzoeker waggelde op hem toe, maakte een komieke buiging en zei:

,,Dag kwiebes kwastelorum! Gaat de komedie gauw an of kom je d'r soms net vandaan?"

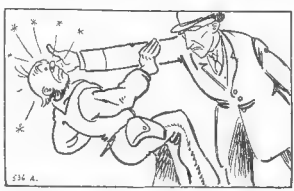

,,Dat gaf nieuwe vreugde en de dronken goudzoeker, trotsch op zijn grappigheid, wou de makkers nóg meer doen lachen en hief zijn hand op om den stadsmeneer den hoed over zijn oogen te slaan.

Maar dat bekwam hem slecht, want de zachtzinnige heer gaf hem met zijn vrije hand een klap om z'n ooren, dat-ie suizebollend op zij tuimelde en half verdoofd tegen de toonbank bleef hangen. Dat gaf een nieuw hoeratje en niet weinig verwondering."

,,De goudzoeker herstelde zich spoedig. Hij richtte zich scheldend op, zijn hand ging bliksemsnel naar den holster op zijn heup en eer iemand het kon verhinderen, richtte hij zijn revolver al op den vreemden gast. Maar tot schieten kwam het niet, want die zonderlinge meneer had zijn boek laten vallen, verbazend vlug de hand met het wapen omhoog geslagen en den woesteling met zijn andere vuist een stoot tegen zijn kaak gegeven, dat-ie languit voor den vloer ging en bewusteloos bleef liggen.

,,Hoera!" juichte Boonestaak. ,,Dat was een dappere dominee!"

,,Dat was het zeker", glimlachte Dick. ,,Het was een volleerd bokser en de goudzoekers stonden sprakeloos van verbazing. Ze sjorden den bewustelooze op een stoel en keken vol respect naar den kalmen vreemdeling, die zijn boek opraapte en op ontevreden toon zei:

,,Ik heb mijn bijbel op den grond laten vallen en dat doe ik niet graag. Ik zou niemand aanraden, me daar nog eens toe te dwingen."

,,Dat klonk nog al dreigend en de goudzoekers bekwamen maar niet van hun verbazing. Een van de ouderen vroeg, erg beleefd:

,,Is u werkelijk een dominee?"

,,Ik ben dominee Farceur", antwoordde de vreemde bedaard. ,,En ik ben gekomen om jullie weer eens een beetje fatsoenlijk als menschen te leeren leven."

Dat gaf den goudzoekers de spraak terug. Dàt vonden ze zóó komiek! Een echte dominee in een goudzoekerskamp . . . dat was nog nooit vertoond."

,,En een dominee, die begon met een van z'n toekomstige bekeerlingen bewusteloos te slaan, dat was heelemaal nieuw voor de ruwe gouddelvers, die iemand al gauw respecteeren, als hij sterk is.

Dominee Farceur bleef in het kamp. Hij werkte net als wij, zocht goud en leefde daarvan. Maar hij was heel wat minder ruw dan wij, vloekte nooit, dronk geen jenever en dobbelde niet. Overal waar het maar kon, sprak hij ons over den bijbel, over God en over ons slechte leven."

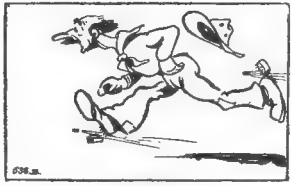

Nog een paar keer gebeurde het, dat een dronken of al te baldadige goudzoeker het hem lastig maakte en dan veranderde de zachtzinnige man in eens in een vlugge en geweldig sterke vechtersbaas, die voor den wildsten rakker niet op zij ging. En toen eens een spotter hem verweet, dat hij geen revolver kon vasthouden, schoot hij hem drie gaatjes in z'n hoed en toen hij hard weg liep, pafte hij 'em zoo onder 't loopen ook nog de hakken onder z'n laarzen weg.

„Hoera!" juichte Boonestaak. „Dat was een dappere kerel!"

„Dat was het zeker," glimlachte Dick. „Het was een volleerd bokser en de goudzoekers stonden sprakeloos van verbazing. Ze sjorden den bewusteloozе op een stoel en keken vol respect naar den kalmen vreemdeling, die zijn boek opraapte en op ontevreden toon zei:

„Ik heb mijn wetboek op den grond laten vallen en dat doe ik niet graag. Ik zou niemand aanraden, me daar nog eens toe te dwingen."

„Dat klonk nog al dreigend en de goudzoekers bekwamen maar niet van hun verbazing. Een van de ouderen vroeg, erg beleefd:

„Is u werkelijk een echte meneer uit de stad?"

„Ik ben meneer Farceur," antwoordde de vreemde bedaard. „En ik ben door de regeering als sherif naar hier gestuurd om jullie weer eens een beetje fatsoenlijk als menschen te leeren leven."

Dat gaf den goudzoekers de spraak terug. Dàt vonden ze zóó komiek! Een sherif, dat is zoo wat een commissaris van politie en een rechter tegelijk! En dat in een goudzoekerskamp... dat was nog nooit vertoond."

„En een sherif, die begon met een van de toekomstige nette burgers bewusteloos te slaan, dat was heelemaal nieuw voor de ruwe gouddelvers, die iemand al gauw respecteeren, als hij sterk is.

Sherif Farceur bleef in het kamp. Hij werkte net als wij, zocht goud en leefde daarvan. Maar hij was heel wat minder ruw dan wij, vloekte nooit, dronk geen jenever en dobbelde niet. Overal waar het maar kon, sprak hij ons over de wet, het fatsoen, vreedzaam werken, mooie boeken en over ons slechte leven."

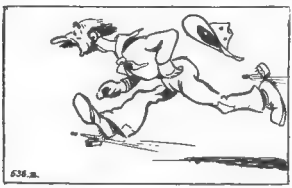

Nog een paar keer gebeurde het, dat een dronken of al te baldadige goudzoeker het hem lastig maakte en dan veranderde de zachtzinnige man in eens in een vlugge en geweldig sterke vechtersbaas, die voor den wildsten rakker niet op zij ging. En toen eens een spotter hem verweet, dat hij geen revolver kon vasthouden, schoot hij hem drie gaatjes in z'n hoed en toen hij hard weg liep, pafte hij 'em zoo onder 't loopen ook nog de hakken onder z'n laarzen weg.

Boonestaak glimlachte vergenoegd. Die dominee beviel hem. En ook Bulletje zuchtte van bewondering. Hij was geen liefhebber van de catechisatielessen op school, maar voor zóó'n man had hij graag alle psalmteksten bij mekaar uit z'n hoofd geleerd. Maar in Holland had je zulke dominees niet.

„En hoe ging het toen verder?" vroeg Boonestaak.

„Wel", vervolgde Dick, „dominee Farceur begon langzamerhand al meer invloed op ons te krijgen.

Hij was zoo goedhartig als hij sterk was en altijd zocht hij de menschen op, die het meeste troost noodig hadden en praatte met hen en hielp ze, waar ie maar kon. Hij was heelemaal niet flauw of vervelend, kon best tegen een aardigheidje en als ie bijeenkomst hield om over God en den bijbel te spreken, vertelde hij zóó mooi en sprak zoo naar het hart van de goudzoekers over rechtvaardigheid en eerlijkheid, dat er hoe langer hoe meer naar hem kwamen luisteren. En hij werkte hard aan onze opvoeding.

„Hij vertelde ons, dat ie ons niet slecht vond, maar dat we eigenlijk net groote, ondeugende, verwaarloosde kinderen waren. En daar had ie groot gelijk in, en dat voelden we ook wel. Hij liet ons zien, dat ie goud overhield, omdat hij niet dronk en niet dobbelde en dat ie in een paar jaar genoeg kon overhouden om rustig te gaan leven. Maar hij gaf alles wat ie overhield weg aan zieken en ongelukkige gravers, die niet genoeg vonden om van te leven.

En langzaam aan veranderde het leven in het kamp.

De menschen gingen van hun dominee houen. Ze wilden niet meer hebben, dat ie het ruwe werk deed en dwongen hem op kosten van het kamp te leven. De kroeg had hoe langer hoe minder klandizie. De mannen gingen liever luisteren naar de mooie verhalen van dominee of ze lazen boeken, die hij hun leende. De handelaars bedrogen ons minder door de strenge vermaningen van dominee Farceur en na een poosje merkten we allemaal hoe veel goeds zijn werk deed. We leefden beter en we hielden goud over.

Boonestaak glimlachte vergenoegd. Zoo'n commissaris van politie beviel hem. En ook Bulletje zuchtte van bewondering. Hij was geen liefhebber van de lastige politie-agenten, die erg streng konden zijn voor argelooze ondeugende jongetjes, maar voor zóó'n man had hij graag z'n pet afgenomen!

„En hoe ging het toen verder?" vroeg Boonestaak.

„Wel," vervolgde Dick, „sherif Farceur begon lanzamerhand al meer invloed op ons te krijgen.

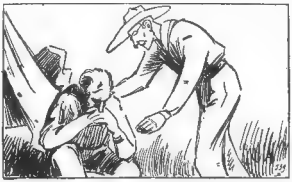

Hij was zoo goedhartig als hij sterk was en altijd zocht hij de menschen op, die het meeste troost noodig hadden en praatte met hen en hielp ze, waar ie maar kon. Hij was heelemaal niet flauw en vervelend, kon best tegen een aardigheidje en als ie bijeenkomst hield om over de goede orde in een beschaafden staat te spreken, vertelde hij zóó mooi en sprak zoo naar het hart van de goudzoekers over rechtvaardigheid en eerlijkheid, dat er hoe langer hoe meer naar hem kwamen luisteren. En hij werkte hard aan onze opvoeding.

„Hij vertelde ons, dat ie ons niet slecht vond, maar dat we eigenlijk net groote, ondeugende, verwaarloosde kinderen waren. En daar had ie groot gelijk in, en dat voelden we ook wel. Hij liet ons zien, dat ie goud overhield, omdat hij niet dronk en niet dobbelde en dat ie in een paar jaar genoeg kon overhouden om rustig te gaan leven. Maar hij gaf alles, wat ie overhield, weg aan zieken en ongelukkige gravers, die niet genoeg vonden om van te leven.

En langzaam aan veranderde het leven in het kamp.

De menschen gingen van hun keurige sherif houen. Ze wilden niet meer hebben, dat ie het ruwe werk deed en dwongen hem op kosten van het kamp te leven. De kroeg had hoe langer hoe minder klandizie. De mannen gingen liever luisteren naar de mooie verhalen van den sherif of ze lazen boeken, die hij hun leende. De handelaars bedrogen ons minder door de strenge vermaningen van meneer Farceur en na een poosje merkten we allemaal, hoe veel goeds zijn werk deed. We leefden beter en we hielden goud over.

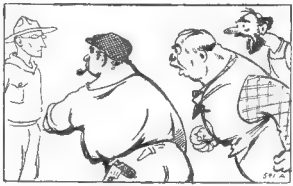

,,De kroegbazen en de beroepsspelers, die ons met valsch spel ons goud afgetroggeld hadden, waren woedend en scholden den braven dominee uit voor alles wat maar leelijk was. Tot het ons op een goeie dag verveelde en wij het heele liederlijke gezelschap het kamp uitzetten met de boodschap, dat wij ze zouden hangen als ze nog ooit terug dorsten komen. En zoo'n zachtmoedig en braaf man was dominee Farceur, dat hij de boevenbende nog voorsprak en ons tot toegevendheid vermaande. Dat namen wij hem kwalijk.

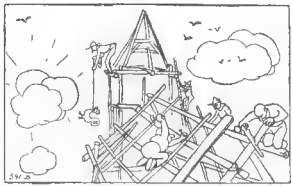

Toen bouwden wij gezamenlijk een groote, houten loods met een mooie preekstoel er in en dat was onze kerk. We konden er met gemak allemaal in en we kwamen trouw, allemaal. En alsof de hemel ons wou beloonen voor onze braafheid: we vonden in die dagen veel meer goud dan vroeger. We werkten, we rookten onze pijp, we dronken geen jenever, we vochten haast niet meer, we spaarden het eene zakje goud na het andere en we waren tevreden. We hadden het nog nooit zoo rustig en zoo goed gehad.

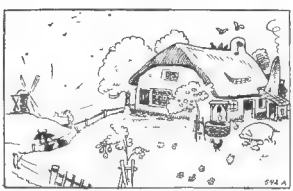

,,We waren allemaal blij, want als we zoo doorgingen, konden we allemaal met een paar jaar naar de bewoonde wereld terugkeeren. We zouen dan wel niet in paleizen kunnen wonen, en het geld met volle handen het raam uitsmijten, maar we zouen toch rustig kunnen leven, een mooi huis of een boerderij koopen en nooit meer zorg kennen. En dat zouen we allemaal te danken hebben aan onze goeie, brave dominee Farceur, die ons van wilde schooiers tot spaarzame, fatsoenlijke menschen gemaakt had!

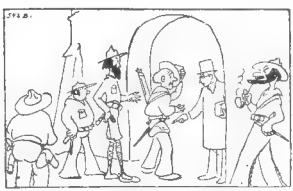

Eén ding hinderde dominee altijd nog in ons: we liepen uit gewoonte altijd nog met twee revolvers en een patronengordel, sommigen zelfs ook nog met een geweer en een groot dolkmes gewapend. En zoo uitgerust kwamen we ook in de kerk. En dat vond dominee een gruwel! De kerk, waar hij den vrede en de liefde predikte, werd door die moordwapens ontheiligd en hij drong er op aan dat we ten minste die dingen in onze tenten zouden laten, als we naar de kerk kwamen. Gelijk had ie en de meesten gehoorzaamden.

,,De kroegbazen en de beroepsspelers, die ons met valsch spel ons goud afgetroggeld hadden, waren woedend en scholden den braven man uit voor alles, wat maar leelijk was. Tot het ons op een goeien dag verveelde en wij 't heele liederlijke gezelschap het kamp uitzetten met de boodschap, dat wij ze zouden hangen, als ze nog ooit terug dorsten komen. En zoo'n zachtmoedig en braaf man was sherif Farceur, dat hij de boevenbende nog voorsprak en ons tot toegevendheid vermaande. Dat namen wij hem kwalijk.

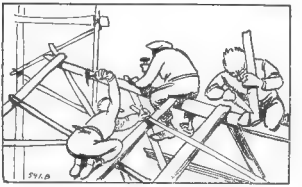

Toen bouwden wij gezamenlijk een groote, houten loods met een mooi spreekgestoelte er in en dat was onze vergaderzaal. Daar kon de sherif les geven en lezingen houden. We konden er met gemak allemaal in en we kwamen trouw, allemaal. We werkten, we rookten onze pijp, we dronken geen jenever, we vochten haast niet meer, we spaarden het eene zakje goud na het andere en we waren tevreden. We hadden het nog nooit zoo rustig en zoo goed gehad.

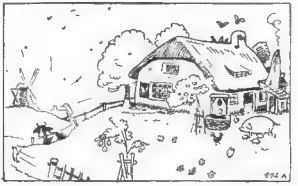

,,We waren allemaal blij, want als we zoo doorgingen, konden we allemaal met een paar jaar naar de bewoonde wereld terugkeeren. We zouen dan wel niet in paleizen kunnen wonen, en het geld met volle handen het raam uitsmijten. maar we zouen toch rustig kunnen leven, een mooi huis of een boerderij koopen en nooit meer zorg kennen. En dat zouen we allemaal te danken hebben aan onze goeie, brave sherif Farceur, die ons van wilde schooiers tot spaarzame, fatsoenlijke menschen gemaakt had!

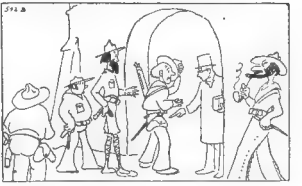

Eén ding hinderde den sheriff altijd nog in ons: we liepen uit gewoonte altijd nog met twee revolvers en een patronengordel, sommigen zelfs ook nog met een geweer en een groot dolkmes gewapend. En zoo uitgerust kwamen we ook in de vergaderingen. En dat vond de sherif een gruwel! De zaal, waar hij over den vrede en het fatsoenlijke leven vertelde, werd door die moordwapens ontsierd en hij drong er op aan dat we ten minste die dingen in onze tenten zouden laten, als we naar de vergaderingen kwamen. Gelijk had ie en de meesten gehoorzaamden.

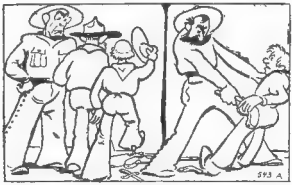

„En al gauw was het zoo, dat een paar van de hardhandigste Christenen onder ons bij de deur van de kerk gingen staan en de lui, die gewapend kwamen, goedschiks of kwaadschiks ontwapenden vóór ze naar binnen gelaten werden. Na den dienst kregen ze dan de dingen weer terug, maar in de kerk zou geen moordtuig worden aangetroffen.

Nou, dominee was er erg door ontroerd en zegende ons met tranen in zijn stem. En wij voelden ons zoo braaf, zoo braaf! We deden geen vlieg meer kwaad!"

Boonestaak was het maar half eens met die braafheid. Hij hield meer van het woeste, ruwe volkje, dat de Ouwe Dick eerst geschilderd had. Maar Bulletje was uiterst tevreden. Hij vond die dominee knap en hij vond het mooi van 'em, dat ie die wilde schavuiten weer tot brave menschen gemaakt had. Piet zei maar niks. Hij kende Dick. Hij zag de spotachtige lichtjes in zijn oogen en vertrouwde het zaakje maar half.

„En hoe liep het af?" vroeg hij.

Ouwe Dick zuchtte diep.

„Het liep heel treurig af," zei hij. „Op een Zondagmorgen toen we ons al lang geschaamd zouden hebben om nog een klapperpistooltje bij ons te dragen, stond dominee Farceur op den preekstoel en vertelde weer prachtig. Wij hingen ademloos aan zijn lippen... Op eens klonk buiten getrappel van paardenhoeven en een schril fluitje. We keken verbaasd en verontrust op. Dominee zweeg. Een paar van ons wouen opspringen om te zien wat er gaande was.

Maar in eens klonk er van den preekstoel een vreemde, harde stem:

„Allemaal zitten blijven en handen omhoog!"

En toen we opkeken, zagen we daar onze goeie, zachtmoedige dominee Farceur staan met in iedere hand een groot, blinkend pistool. Als de bliksem in de kerk geslagen was, hadden we niet meer kunnen schrikken. Een paar sprongen er toch op: dat was hun laatste beweging, want dominee schoot ze een gaatje precies tusschen de oogen.

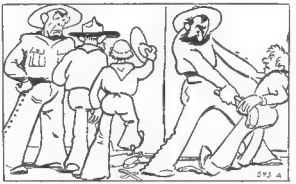

„En al gauw was het zoo, dat een paar van de hardhandigste nette menschen onder ons bij de deur van de zaal gingen staan en de lui, die gewapend kwamen, goedschiks of kwaadschiks ontwapenden vóór ze naar binnen gelaten werden. Na afloop kregen ze dan de dingen weer terug, maar in de zaal zou geen moordtuig worden aangetroffen.

Nou, de sherif was er erg door ontroerd en sprak met tranen in zijn stem. En wij voelden ons zoo braaf, zoo braaf! We deden geen vlieg meer kwaad!"

Boonestaak was het maar half eens met die braafheid. Hij hield meer van het woeste, ruwe volkje, dat de Ouwe Dick eerst geschilderd had. Maar Bulletje was uiterst tevreden. Hij vond die sherif knap en hij vond het mooi van 'em, dat ie die wilde schavuiten weer tot brave menschen gemaakt had. Piet zei maar niks. Hij kende Dick. Hij zag de spotachtige lichtjes in zijn oogen en vertrouwde het zaakje maar half.

„En hoe liep het af?" vroeg hij.

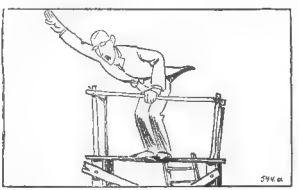

Ouwe Dick zuchtte diep.

„Het liep heel treurig af," zei hij. „Op zekeren dag toen we ons al lang geschaamd zouden hebben om nog een klapperpistooltje bij ons te dragen, stond meneer Farceur op het spreekgestoelte en sprak aandoenlijk en vertelde weer prachtig. Wij hingen ademloos aan zijn lippen . . . Op eens klonk buiten getrappel van paardenhoeven en een schril fluitje. We keken verbaasd en verontrust op. De commissaris zweeg. Een paar van ons wouen opspringen om te zien wat er gaande was.

Maar in eens klonk er van den katheder een vreemde, harde stem:

„Allemaal zitten blijven en handen omhoog!"

En toen we opkeken, zagen we daar onze goeie, zachtmoedige sherif Farceur staan met in iedere hand een groot, blinkend pistool. Als de bliksem in de zaal geslagen was, hadden we niet meer kunnen schrikken. Een paar sprongen er toch op: dat was hun laatste beweging, want de commissaris schoot ze een gaatje precies tusschen de oogen.

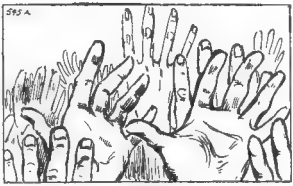

,,Waren ze dood?'' vroeg Bulletje huiverend.

,,Kikdood waren ze,'' zei Ouwe Dick nadrukkelijk, ,,en daarmee was al onze lust om ook op te staan, voorbij. Alle handen gingen omhoog en we zaten als muizen en wit van schrik. En toen zei dominee met een gemeene lach:

,,Ja, geliefde Christenen, jullie zijn d'r leelijk ingevlogen. Want al heeft Zwarte Jack z'n baard afgeschoren, z'n streken heeft ie niet verleerd. Jullie hadden wat van me te goed en nou krijg je je trekken thuis.

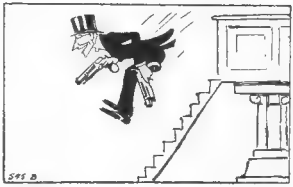

M'n mannetjes buiten hebben jullie tenten leeggehaald en je paarden bij mekaar gestouwd. Zoo meteen vertrek ik met hen en dan kunnen jullie gaan kijken of er nog wat voor je overgebleven is. Maar eerst moet ik jullie nog hartelijk bedanken voor den ijver, waarmee je voor mij gewerkt hebt en voor het vertrouwen, dat jullie mij hebben betoond. En verder wensch ik jullie allemaal van harte geluk met je bekeering tot brave Christenen. Wel moge het je bekomen.''

Toen sprong hij van den preekstoel en was verdwenen.

,,Wat gemeen!'' schreeuwde Bulletje. ,,Wat een vuile bedrieger! 't Was heelemaal geen eens een dominee!''

Boonestaak was te ontzet om te kunnen praten. Dàt had ie nou heelemààl niet verwacht! Zoo'n leelijke schoelje van een roover om die arme goudzoekers d'r zoo in te laten vliegen!

,,En hàd ie nog wat overgelaten?'' vroeg Piet.

,,Niks,'' zei Dick treurig. ,,Alles was gestolen, tot onze tenten en onze gereedschappen toe.

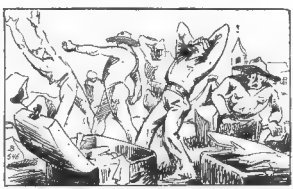

Geen korreltje goud hadden we, geen eten, geen wapens, geen paarden, alleen de kleeren, die we droegen. Alle braafheid was in eens weg. Verschrikkelijk, wat vloekten die kerels! Sommigen trokken zich de haren uit het hoofd en zwoeren, dat ze Zwarte Jack levend zouden roosteren als ze hem ooit in d'r vingers kregen. Daar hadden we nou meer dan een jaar hard voor gewerkt en ons alles voor ontzegd! Als idioten hadden we ons voor den gek laten houen en een massa goud opgespaard voor dien boef en z'n bende!

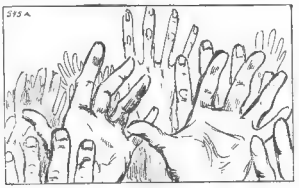

,,Waren ze dood?'' vroeg Bulletje huiverend.

,,Kikdood waren ze,'' zei Ouwe Dick nadrukkelijk, ,,en daarmee was al onze lust om ook op te staan, voorbij. Alle handen gingen omhoog en we zaten als muizen en wit van schrik. En toen zei de sherif met een gemeene lach:

,,Ja, geliefde brave burgers, jullie zijn d'r leelijk ingevlogen. Want al heeft Zwarte Jack z'n baard afgeschoren, z'n streken heeft 'ie niet verleerd. Jullie hadden wat van me te goed en nou krijg je je trekken thuis.

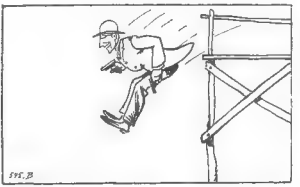

M'n mannetjes buiten hebben jullie tenten leeggehaald en je paarden bij mekaar gestouwd. Zoo meteen vertrek ik met hen en dan kunnen jullie gaan kijken of er nog wat voor je overgebleven is. Maar eerst moet ik jullie nog hartelijk bedanken voor den ijver, waarmee je voor mij gewerkt hebt en voor het vertrouwen, dat jullie mij hebben betoond. En verder wensch ik jullie allemaal van harte geluk met je vooruitgang tot brave staatsburgers. Wel moge het je bekomen.''

Toen sprong hij van den katheder en was verdwenen.

,,Wat gemeen!'' schreeuwde Bulletje. ,,Wat een bedrieger! 't Was heelemaal geen eens een sherif!''

Boonestaak was te ontzet om te kunnen praten. Dàt had ie nou heelemaal niet verwacht! Zoo'n leelijke roover om die arme goudzoekers d'r zoo in te laten vliegen!

,,En hàd ie nog wat overgelaten?'' vroeg Piet.

,,Niks,'' zei Dick treurig. ,,Alles was gestolen. tot onze tenten en onze gereedschappen toe.

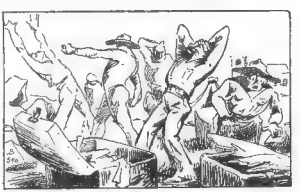

Geen korreltje goud hadden we, geen eten, geen wapens, geen paarden, alleen de kleeren, die we droegen. Alle braafheid was in eens weg. Verschrikkelijk, wat brulden die kerels! Sommigen trokken zich de haren uit het hoofd en raasden, dat ze Zwarte Jack levend zouden roosteren als ze hem ooit in d'r vingers kregen. Daar hadden we nou meer dan een jaar hard voor gewerkt en ons alles voor ontzegd! Als idioten hadden we ons voor den gek laten houen en een massa goud opgespaard voor dien boef en z'n bende!

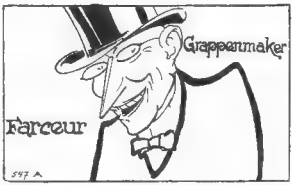

„En wat had de roover het listig ingepikt. Nooit hadden we argwaan gehad, nooit had iemand hem met verdachte personen zien praten. Het was onbegrijpelijk, maar Zwarte Jack was ook een duivel van een kerel. En hadden we nou Fransch gekend, dan hadden we misschien nog achterdocht gekregen, want later heb ik van iemand gehoord, dat „Farceur" beteekent „grappenmaker"! Zoo had die schooier ons nog van het begin af voor den gek gehouden op den koop toe. Tot zelfs met z'n naam!...

„Je moet maar brutaal wezen."

„En wat deden jullie?" vroeg Boonestaak.

„Ja, wat moesten we doen? We hebben 'et hard genoeg te verantwoorden gehad eer we met onze bijna honderd man zonder voedsel of wapens een ander kamp bereikten, dat een paar dagreizen verderop lag. De kameraden daar ontvingen ons gastvrij genoeg, maar ze lachten, dat ze haast scheurden, toen ze hoorden, hoe de vork in den steel zat. En een drijfjacht op Zwarte Jack leverde niets op."

Nu Bulletje er over nadacht, moest hij toch ook wel eventjes lachen. 't Was erg gemeen van die Zwarte Jack natuurlijk, vrééselijk gemeen, maar 't was toch ook wel komiek, dat al die woeste goudzoekers zich zoo allerverschrikkelijkst in de luren hadden laten leggen. Boonestaak was inwendig van meening, dat 'et hem niet overkomen zou zijn en toen hij dat eindelijk ook zei, gaf Buletje toe:

„O nee, vast niet... Boonestaak krijg je met geen tien dominees braaf!"

Maar zoo had Boonestaak het nou ook weer niet bedoeld en dat Ouwe Dick om Bulletje's flauwe aardigheid lachte viel hem bitter tegen van den ouden man. Om de aandacht af te leiden, zei hij:

„'t Was een mooi verhaal, meneer Dick.

„Nou, fijn!" kraaide Bulletje geestdriftig.

„En Dick kent er nog een heele zwerm en allemaal even mooi," vertelde Piet. Ouwe Dick begreep heel goed, waar Piet heen wou, maar hij verklaarde, dat het voor vandaag mooi genoeg geweest was.

,,En wat had de roover het listig ingepikt. Nooit hadden we argwaan gehad, nooit had iemand hem met verdachte personen zien praten. Het was onbegrijpelijk, maar Zwarte Jack was ook een gladde kerel. En hadden we nou Fransch gekend, dan hadden we misschien nog achterdocht gekregen, want later heb ik van iemand gehoord, dat ,,Farceur'' beteekent ,,grappenmaker''! Zoo had die schooier ons nog van het begin af voor den gek gehouden op den koop toe. Tot zelfs met z'n naam! . . .

,,Je moet maar brutaal wezen.''

,,En wat deden jullie?'' vroeg Boonestaak.

,,Ja, wat moesten we doen? We hebben 'et hard genoeg te verantwoorden gehad eer we met onze bijna honderd man zonder voedsel of wapens een ander kamp bereikten, dat een paar dagreizen verderop lag. De kameraden daar ontvingen ons gastvrij genoeg, maar ze lachten, dat ze haast scheurden, toen ze hoorden, hoe de vork in den steel zat. En een drijfjacht op Zwarte Jack leverde niets op.''

Einde Van Nelle - versie.

,,Vertel u alleen nog maar, of ze die Zwarte Jack nooit van z'n leven te pakken gekregen hebben,'' vroeg Bulletje, wiens rechtvaardigheidsgevoel toch niet bevredigd was.

,,Nee,'' zei Dick, ,,dat hebben ze niet. Maar hij is een vreeselijken dood gestorven.''

,,Hoe dan?'' vroeg Boonestaak haastig.

,,Bij een vervolging, toen de politieruiters hem haast te pakken hadden, waagde hij met zijn paard de sprong over een afgrond van wel duizend meters diep. Het paard sprong mis en hij viel op de rotsen te pletter.''

De jongens rilden.

,,Was jij d'r bij, Dick?'' vroeg Piet.

,,Nee, gelukkig niet,'' zei Dick, ,,maar gaan jullie nou de schuur uit, want anders rust je niet, voor ik weer aan een nieuw verhaal begin en ik ben van dat eene al moe genoeg. Je moet niet vergeten, dat ik al zes en zeventig ben.''

Nou, de jongens bedankten hem dan maar voor z'n prachtige vertelling en gingen naar buiten. Ze hadden het nog erg druk over Zwarte Jack en de goudzoekers.

Einde Het Volk - versie.

REGISTER VAN PERSONEN

Albarda, J.W. 25
Ankersmit, J.F. 25-27
Bauwel-Collet, Catherina van 14
Bockma, Harmen 30
Boekman, E. 25
Boulogne, H. 17-18-21
Braakensiek, Johan 11
Brandenburg, A.I.J. 29-31
Brautigam, Johan 25
Colijn, H. 18
Courtens, Franz 11-12
Cramer, Chr. 25
Das, Arie 23
Denissen, Adrienne 11-13
Dingsdag 12-13
Drees Sr. Willem 13-25
Eck, van 25
Eeden, Frederik van 23
Ernst, Nellie 23
Fiolet, Johan 23
Gerhard, A.H. 25
Goes, Frank van der 27
Groeneveld, Ben 23
Groeneweg, Suze 25
Hahn, Tiny 12-13
Hess, Felix 11
Jong, AM de 1 t/m 72
Jong, Mels 13-14
Jordaan, L.J. 11
Kleerekoper, A.B. 25
Kouwenaar, Gerrit 13
Krupp, Bertha von 12
Kupers, Evert 25
Kupper, Albert Funke 23
Laan, K. ter 25
Lemaire Jr. J. 23
Lende, Coen van der 25
Limburg 18
Lindenberg, Ger 23
Lodewijk, Martin 30
Louw, André van der 23
Mens, Is van 11
Molendijk, Herman 25
Muls, Josef 14
Oei Hien Tjo 23-24
Pleysier, Arie 13-14
Polak, Ed 25-27
Polak, Henri 23-25
Raemdonck, Anne van 12-13-14
Raemdonck, George van 1 t/m 72
Raemdonck, Paula van 11-14
Ridder, Eugeen de 14
Roelandt, L. (pseudoniem van Jef van Droogenbroeck) 14
Schumacher, Piet 16
Schaper, J.H. 25
Seves, Jan 23
Slootmans, C. 14
Thomassen-de Jong, Gudi 13
Toornstra, Klaas 25
Thijssen, Theo 25
Treub, M.W.F. 18
Troelstra, P.J. 18-23-24-27
Verbruggen, Jos 14
Verhoeven 14-15
Verstijnen, Henri 11
Vliegen, W.H. 25
Vlijmen, Bernard van 11
Vorrink, Kos 4-23-25
Waerden, Th. van der 25
Wensing, Luc 23
Wibaut, F.M. 18-25
Woudenberg, Cees 25
Zadelhoff, Jan van 25

LIJST VAN ILLUSTRATIES

Bladzijde	
0	AM de Jong, getekend door George van Raemdonck
1	George van Raemdonck, getekend door AM de Jong, 1927
4	Koos Vorrink, uit 'Zes dwaze dagen'.
13	Illustratie uit Tijl Uilenspiegel
28	Voorwoord uit de eerste boekuitgave, 1923.

LIJST VAN AFBEELDINGEN UIT DE STRIP

Bladzijde	
cover voorkant	A 12 b (verhaal BB 1)
3	A 544 b (verhaal BB 6)
6	A 157 A (verhaal BB 2)
	A 233 B (verhaal BB 3)
7	A 414 B (verhaal BB 5)
	A 149 B (verhaal BB 2)
8	B 1697 b (verhaal BB 43)
	B 1714 a (verhaal BB 43)
9	B 705 a (verhaal BB 43)
	B 698 a (verhaal BB 43)
10	A 1367 a (verhaal BB 15)
	A 1696 a (verhaal BB 18)
12	A 1025 b (verhaal BB 11)
	A 863 B (verhaal BB 10)
73	A 1720 b (verhaal BB 18)
	B 1828 b (verhaal BB 44)
cover achter	A 141 B (verhaal BB 2)

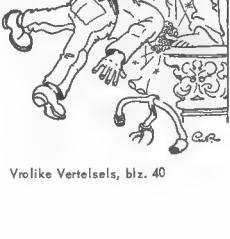

Vrolike Vertelsels, blz. 40

GERAADPLEEGDE BOEKEN

Boumans, Debets, Verlaan
A.M. de Jong, Merijntje Gijzens Jeugd en het sociaal-demokraties ontwikkelingswerk. (Projektgroep Nijmegen, 1977)

Karel de Decker
George van Raemdonck, ambassadeur van de vlaamse spotprentkunst in Nederland. (Vlaamse toeristische bibliotheek, 1973)

Jan Feith De vrede in prent. (Scheltens & Giltay, 1924)

T.L. Herkert Skriptie Bulletje en Boonestaak (10-6-1974)

Maurice Horn The world encylopedia of comics. (Chelsea House-New York, 1976)

H. van Hulst Koos Vorrink. (Partij van de Arbeid, 1956)

A.M. de Jong De dolle vaandig. (Strengholt, z.j. 1947)

A.M. de Jong A.M. de Jong omnibus. (De Arbeiderspers, 1960)

Fr. de Jong Edz.
Een beeld van een vakbeweging. (L.J. Veen-Wageningen, 1976)

Kousemaker/Willems
Strip voor strip. (De morsige roerganger, 1970)

Danny de Laet
Het Beeldverhaal in Vlaanderen. (Brabantia Nostra, 1977)

André van der Louw
Rood als je hart, een geschiedenis van de AJC. (De Arbeiderspers 1974)

Rob Richard Catalogus Het Nederlandse Beeldverhaal (Panda, 1977)

Marten Toonder
Beknopte Striptologie. (Proost, 1962)

A.C.J. de Vrankrijker
Het wervende woord. Geschiedenis der socialistische week- en dagbladpers in Nederland. (De Arbeiderspers, 1950)

Leonard de Vries
De Notenkraker, een fascinerende selectie uit de jaargangen 1907-1936. (Skarabee, 1974)

Frank van Waes
De handel in pornografie. (Ontwikkeling, 1920)

Het Nederlandsche Boek. (Nederlandsche Uitgeversbond, 1924 t/m 1939)

Het Salamanderboek. (Querido, 1938)

Strips, werk van Nederlandse striptekenaars. (Kunststichting, 1974)

GERAADPLEEGDE ARTIKELEN

Brandenburg Bulletje en Boonestaak. (Het Volk, 26-9-1928)

Huub van Ewijk
De Ossejaren van Merijntje Gijzen. (A.M. de Jong) en diens vader Melchior. (Op Eigen Terrein, 14-2-1974)

A.M. de Jong Bulletje en Boonestaak. (Het Volk, 26-9-1928)

A.M. de Jong George van Raemdonck de portretschilder, van deze tijd en origineel. (Het Volk, 6-11-1931)

Jan Kooijman George van Raemdonck. (Grafia, 4-4-1968)

Jan Kooijman George van Raemdonck. (De Eendracht, 24-4-1968)

Jan Kooijman Bulletje en Bonestaak, ze hoorden erbij. (Grafia, 16-5-1972)

Jan Kooijman Bulletje en Boonestaak, de eerste Nederlandse grote strip. (Stripschrift, maart/april 1973)

Jan Kooijman George van Raemdonck, uitbundig illustrator. (De Toorts, juni 1973)

Jan Kooijman George van Raemdonck, in de ban van Bulletje en Boonestaak. (Stripschrift, febr. 1977)

Kees Leibbrandt
Strips, kleinkunst met enorm publiek. (Het Parool, 19-11-1960)

Martin Lodewijk
Agent 327, dossier Zondagskind. (Eppo, 17-6-1977)

Donald de Marcas
Als je begrijpt wat ik bedoel. (Schoolradio, 6-12-1971)

Nico Polak Een nieuwe uitgave van Neerlands eerste eigen strip, nu weer pacifistisch, ongekuist. (Het Vrije Volk, 21-9-1968)

L. Roelandt
De schilder en caricaturist George van Raemdonck (Vooruit, 27-11-1954)

Bob den Uyl Johan van der Bol, Bulletje en Bonestaak mochten van Van Nelle niet naakt zwemmen. (Het Vrije Volk, 25-2-1975)

Herman & Flip Vuijsje
Het leuke socialistisch-realisme van Bulletje en Boonestaak. (Haagse Post, 22-6-1974)

Wim van Wieringen
Van strijd tot strip, overpeinzing bij de politieke plaat. (Stripschrift, aug. 1976)

Arne Zuidhoek
Strips behoren tot de beeldende kunsten. (Nieuwe Vorm, z.j. 1966)

De Amsterdammer, weekblad voor Nederland. (The Review of Reviews, oktober 1915)

George van Raemdonck. (De Amsterdammer, 6-12-1914)

Een zonderlinge medewerker van de Arbeiderspers! Een schandaal op komst? (Het Arbeidsfront, 29-9-1936)

De Notenkraker is opgeheven. (Voorwaarts, 17-11-1936)

Bulletje en Bonestaak benne dur nog. (VARA Radio-TV-Gids, 31-8-1958)

Uit "Vrolike Vertelsels"

INHOUD

- Woord vooraf	Hans Stoovelaar	5
- George van Raemdonck veelzijdig kunstenaar	Jan Kooijman	11
- Het leuke socialistisch realisme van Bulletje en Boonestaak	Herman & Flip Vuijsje	17
- Bulletje en Bonestaak ze hoorden erbij	Jan Kooijman	23
- De wereldreis van Bulletje en Bonestaak, een klassieke strip.	Hans Stoovelaar	27
- Bulletje en Bo(o)nestaak, inhoud van de verhalen.	Hans Stoovelaar	40
- Bulletje en Bo(o)nestaak, bibliografie	Hans Stoovelaar	42
- Appelsnoet en Goudbaard	Hans Stoovelaar	46
- Ouwe Dick en de bende van Zwarte Jack (strip van Bulletje en Boonestaak)	AM de Jong George van Raemdonck	47
- Register van personen		70
- Lijst van illustraties		70
- Geraadpleegde literatuur		71
- Inhoud		72

Illustratie uit "Ons Versjesboek"

Sjongejonge, wat die boekiesschrijvers de kinderen toch voor een onzin wijs maken.

Wij hopen, dat onze lezers zich er niet al te erg bij verveeld hebben.

Uitgeverij
De Roodkoopren Knaap